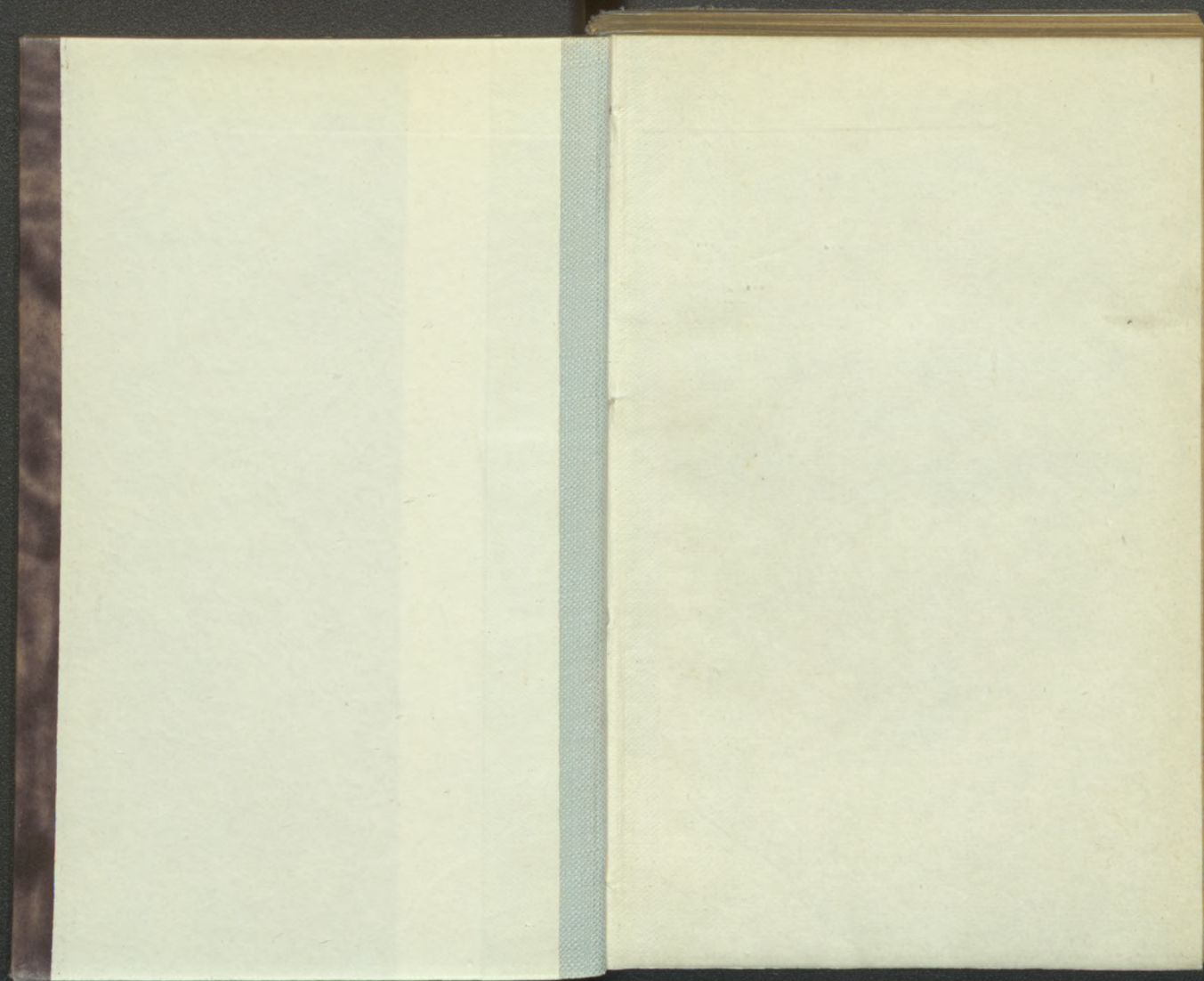

020

938-40

Biblioteka
U. M. K.
Toruń

22

1020 / 938-40

SZECZKA

Nr. 938 - 40

938-40

**ZWIĘZŁY PODRĘCZNIK
JĘZYKA
ESPERANTO**

ZŁOCZÓW
WYDAWCA: WILHELM ZUKERKANDLA.

138057

ESPERANTO

W DZIESIĘCIU LEKCJACH.

DOKŁADNY PODRĘCZNIK Z ĆWICZENIAMI,
WZORAMI SKŁADNI i WYPISAMI Z POEZJI
i PROZY.

WEDŁUG

PROF. T. CARTA i J. BORELA

OPRACOWAŁ

Dr. EMIL PFEFFER

kierownik prasowy związków esper. Austrii.

119133

Złoczów.

NAKŁADEM KSIĘGARNI WILHELMA ZUKERKANDLA

1938-40

1222552

K. 287/60

PRZEDMOWA.

Niniejsze dziełko opiera się na znanym francuskim podręczniku Teodora Carta, profesora uniwersytetu w Paryżu, zatytułowanym: „*Esperanto en dix leçons*“ i na niemieckim wydaniu tegoż podręcznika, dokonanem przez Jana Borela, wydanem przez niego jako; „*Vollständiges Lehrbuch der Esperanto-Sprache*“.

Wydanie Borela uwzględniłem przedewszystkiem dlatego, że *zostało ono przejrzone i poprawione przez samego autora Esperanta, Dra L. L. Zamenhofa*, który je uznał za dzieło bezbłędne, odpowiadające zasadom i stylowi języka esperanckiego.

Postępując więc w ten sposób, daję tę pewnością, że dziełko to ściśle odpowiada duchowi języka esperanckiego i że żadnej kwestji językowej nie rozwiązałem samowolnie.

Mimo, że niniejszy podręcznik urósł do wcale pokaźnych rozmiarów w porównaniu do innych podręczników esperanckich, nie mogłem się zdecydować na wprowadzenie skrótów i streszczeń,

obawiając się, aby wskutek tego nie ucierpiała sama wartość podręcznika, któryby wtedy, zamiast rzeczywiście wprowadzać w istotę rzeczy, służył może tylko płytkiemu dyletantyzmowi.

Samoukom i wogóle tym wszystkim, którzyby chcieli mieć stały miernik zrobionych postępów, zwracam uwagę na opracowy przezemnie „*Klucz do podręcznika Esperanto w dziesięciu lekcjach*“,*) zawierający przekłady esperanckich i polskich ćwiczeń, zamieszczonych w podręczniku.

Dzieło Prof. Carta należy do najbardziej rozpowszechnionych podręczników; w samej Francji i Niemczech rozeszło się w jakich 100.000 egzemplarzy, nie wspominając już o całym szeregu opracowań na różne inne języki europejskie; miejmy więc nadzieję, że i polskie autoryzowane wydanie ziści pokładane w niem nadzieję, że przyspieszy ono ostateczne zwycięstwo idei esperanckiej, pozyskując dla niej rzesze nowych zwolenników.

Dr. Emil Pfeffer.

*) Bibl. Pow. Nr. 981.

Znaczenie i wartość Esperanta.

Do najważniejszych zdobyczy minionego wieku należy niewątpliwie niebывały wprost postęp w dziedzinie komunikacji. Parowce, koleje żelazne, automobile, telefon, telegraf (w najnowszych czasach również aeroplany i radio) ułatwiają znakomicie komunikację, zwiększając równocześnie kupieckie i ideowe stosunki między ludźmi całego kulturalnego świata. Z tego wypływa coraz ściślejsza wspólność interesów i coraz bardziej wzmagające się poczucie solidarności między członkami najrozmaitszych narodów.

Atoli największą przeszkodą dla ustawicznie wzmagającego się międzynarodowego życia była dotychczas różność językowa i b r a k jednego neutralnego języka, przy pomocy którego mogłyby różne narody utrzymywać między sobą stosunki, nie narzucając sobie jednak czy to własnych języków, czy też swych narodowych właściwości. Opisywać szkody wynikające z różnojęzyczności i przez

nią powodowane konflikty, jest rzeczą zbyteczną, gdyż co do tego nie może być dwóch zdań. Lecz nie każdy wie, że przez Esperanto przeszkoda ta w najbliższej przyszłości zostanie usunięta i że ruch do tego zmierzający t. zw. „Esperantyzm“ wcale nie znajduje się w stadium teoretycznego projektu, lecz jest już pełną rzeczywistością, ruchem, już obecnie coraz to silniej wpływającym na międzynarodowe życie ludów.

Czem jest Esperanto i Esperantyzm? Esperanto jest międzynarodowym językiem pomocniczym, ułożonym przez warszawskiego lekarza Dr. L. L. Zamenhofa. Człowiek ten przyszedł do przekonania, że jest potrzebnym język pomocniczy, któregooby obok swego ojczystego języka używał każdy człowiek biorący udział w życiu międzynarodowym. Powiedział on sobie, że takim językiem nie może być ani żaden z języków martwych n. p. łacina (z powodu niemożliwości dostosowania takiego języka do współczesnego życia), ani żaden istniejący język narodowy (z powodu swej trudności i z powodu zawiści, gdyż żaden naród nie zgodziłby się nigdy na takie uprzywilejowanie języka jakiegoś innego narodu), lecz że językiem pomocniczym może być jedynie nowy neutralny język, czerpiący swe pierwiastki z istniejących narodowych

języków i będący niejako ich syntezą. Tak zostało stworzone Esperanto, które ze stanowiska filologicznego przedstawia dzieło podziwienia godne i które dzięki swej jasności, łatwości i neutralności problem języka międzynarodowego w zupełności rozwiązuje.

Esperanto zostało w 1887 r. oddane do powszechnego użytku i od tego czasu rozpowszechniało się — początkowo wśród wielu trudności i bardzo powolnie — przedewszystkiem w północnych krajach Europy.*) Dopiero od r. 1902 zaszła zasadnicza zmiana. Od tego roku robi Esperanto olbrzymie postępy; we wszystkich krajach tworzą się towarzystwa esperanckie, których liczba z końcem 1911 roku dochodzi do 3000. Liczba dzieł wydanych w języku esperanckim — zarówno beletrystycznych, jak i naukowych — dawno już przeszła piąty tysiąc. Nadto wychodzi 150 czasopism poświęconych propagandzie tego języka, który już w wielu krajach bywa wykładanym w szkołach jako przedmiot obowiązkowy.

*) Kwestję języka międzynarodowego szczegółowo omawia dzieło A. Zakrzewskiego: »Język międzynarodowy, historia, krytyka, wnioski«, rozwój zaś Esperanta dziełko tego samego autora p. t. »Esp., historia i stan obecny.« W roku 1912. wyszła najlepsza polska monografia o Esperancie: A. Czubyński, Esperanto i Esperantyzm.

W końcu udowodniło przeszło 20 międzynarodowych kongresów: Boulogne-sur-mer 1905, Genewa 1906, Cambrigde 1907, Drezno 1908, Barcelona 1909, Waszyngton 1910, Antwerpia 1911, Kraków 1912, Berno 1913, Paryż 1914, San Francisco 1915, Haga 1920, Praga 1921, Helsingfors 1922, Norymberga 1923, Wiedeń 1924, Genewa 1925, Edinburg 1926, Gdańsk 1927, Antwerpia 1928 i Kraków 1931, w których brało udział często przeszło 2000 osób, należących do wszelkich możliwych ras i narodów i gdzie językiem obradowym był wyłącznie język esperancki, zupełną zdaćność tego języka do użytku w słowie i piśmie; kongresy te wykazały olbrzymie znaczenie, jakie ma Esperanto dla międzynarodowego życia. Reasumując wszystko, można powiedzieć, że Esperanto jest już dzisiaj językiem żyjącym dla ustawicznie rosnącej liczby ludzi, korzystających z międzynarodowych stosunków, że język ten wszedł już w praktyczne życie i spełnia już praktycznie to zadanie, do którego został stworzony.

Jak się należy uczyć Esperanta?

Głównymi podstawami międzynarodowego języka pomocniczego „Esperanto“ są zdrowy rozum i logika. Gramatyka i słownik zostały oparte na naukowych zasadach; nigdzie nie panuje samowola, reguły są niesłychanie proste i bez żadnych wyjątków. Nawet człowiek posiadający mały zasób inteligencji i wykształcenia z łatwością potrafi sobie przyswoić Esperanto. Mimo tej swojej prostoty stanowi Esperanto jednolitą całość, a jego nadzwyczajna ścisłość umożliwia oddanie wszystkich, nawet najsubtelniejszych odcieni ludzkich myśli i uczuć.

Nie należy jednakowoż sądzić, że ponieważ Esperanto jest nadzwyczaj proste i aż do najdrobniejszych szczegółów logicznie zbudowane, więc można się go wuczyć bez żadnego wysiłku. Podobny wniosek prowadziłby bezwarunkowo do gorzkiego rozczarowania, albowiem mimo to, że Esperanto można sobie przyswoić nieskończenie łatwiej, niż

jakikolwiek inny narodowy język, to jednak nie należy przemilczeć, że i ono wymaga **pewnego nakładu woli i energii**, a powierzchowne studyum nikomu nie da możności poprawnego pisania, korzystania z literatury i, o co najczęściej chodzi, płynnego mówienia.

A teraz podamy kilka wskazówek, w jaki sposób bez nauczyciela i w możliwie najkrótszym czasie można sobie przyswoić ten język.

Przedewszystkiem należy każdej lekcji wyuczyć się gruntownie i przystąpić do następnej dopiero wówczas, kiedy się poprzednią zupełnie opanowało. Przy tem łatwo się zauważy, że już w pierwszych lekcjach są zawarte najważniejsze części gramatyki. Dlatego właśnie pierwsze lekcje należy przerobić z jak największą skrupulatnością i bez zbyteńgo pośpiechu. Aby od samego początku przyswoić sobie możliwie dobrą wymowę i uniknąć błędów, od których później tylko z trudnością można się odzwyczaić, należy zawsze zwracać uwagę na poprawne czytanie. Wszystkie ustępy należy czytać kilka razy, głośno, powoli i wyraźnie, zwracając ustawicznie uwagę, aby akcent spoczywał na przedstawionej zgłosce.

Wszystkie w tym podręczniku zawarte ćwiczenia powinny być wypracowane pisemnie

z możliwą starannością. Osoby, które uczą się Esperanta bez pomocy nauczyciela i nie mają nikogo, kto by poprawiał ich wypracowania, powinny nabyć „*Klucz do podręcznika*“, aby mogły same kontrolować swoje postępy.

Na pytania znajdujące się przy końcu lekcji należy odpowiadać poprawnie, głośno i krótkimi zdaniami.

Wogóle radzimy bez zbyteńgo pośpiechu kroczyć ze stopnia na stopień, gdyż lepiej jest nieco później dojść do swego celu i całość dobrze opanować, niż po ukończeniu kursu zużywać wiele czasu na mozolne powtórki.

Dopiero po dokładnem przerobieniu tego podręcznika można przystąpić do korzystania z literatury esperanckiej, która jest już wcale bogatą, bardzo ciekawą i rosnącą w coraz to szybszem tempie. Przy tem nic nie jest tak polecenia godnem, jak **głośne czytanie**, które, jak wogóle przy nauce każdego obcego języka, tam zwłaszcza oddaje wielkie usługi, gdzie nie często trafia się sposobność do konwersacyi.

Wśród dzieł napisanych wyłącznie w języku esperanckim i mających na celu poprawienie stylu, wskazujemy przedewszystkiem na „*Fundamenta Krestomatio*“ Dra Zamenhofa, „*Esperantaj Prozaĵoj*“ różnych autorów, „*Hamleta*“ Szekspira w przekładzie Zamenhofa, wogóle

na dzieła wydane w „Kolekto aprobata de Dro Zamenhof“, które sam twórca Esperanta zbadał i poprawił, dające więc wszelkie gwarancje, co się tyczy poprawności i stylu. Jako pierwsza lektura dla początkujących zalecają się swym prostym, jasnym i przystępnym stylem przedewszystkiem przekłady Dra Kabe, zwłaszcza zaś jego „Elektitaj fabeloj de Fratoj Grimm“ i „Unua legolibro“.

W końcu jest również rzeczą ważną, aby wszyscy interesujący się Esperantem zaprenumerowali sobie kilka lub przynajmniej jedno esperanckie czasopismo. Czasopismo takie informuje o ustawicznych postępach ruchu esperanckiego na całym świecie i kształci w języku esperanckim swoich czytelników. W Warszawie wychodzi w języku polskim i esperanckim dobrze redagowany miesięcznik „*Pola Esperantisto*“, mający na celu poprzec ruch esperancki na całym obszarze ziem polskich. Z pomiędzy czasopism, redagowanych wyłącznie po esperancku, przedewszystkiem na polecenie zasługuje „*Lingvo internacia*“ (wychodzi w Paryżu; redaktorem zasłużony Prof. T. Cart), nadto „*La Revuo*“, „*Internacia Socia Revuo*“, „*Universo*“, „*Espero katolika*“ i t. d.

Każdy Esperantysta powinien przyłączyć się do towarzystw czy grup esperanckich, istniejących obecnie w każdym większem mie-

ście we wszystkich krajach świata. Działalność tych towarzystw ma przedewszystkiem na celu propagandę międzynarodowego języka. Przez rozpowszechnianie Esperanta dają te towarzystwa możliwość zawiązywania stosunków między Esperantystami najrozmaitszych narodów i sposobność do prowadzenia ciekawej korespondencji. Nadto znaczna liczba stowarzyszeń fachowych (naukowych, pedagogicznych, robotniczych, prawniczych, lekarskich, studenckich, katolickich i t. d.) zwłaszcza zaś „*Universala Esperanta Asocio*“, licząca według ostatniego spisu 8000 członków i 1000 informatorów (konsulów), mających na celu dawanie wszelkich zawodowych informacji z całego świata, przyczyniła się do tego, że **Esperanto jest już dzisiaj istotnie pożytecznym językiem**, który na polu nauk, handlu i wogóle międzynarodowych stosunków oddał już niejedną wybitną usługę.

Jeżeli się poważnie pojmie naukę Esperanta, natenczas zainteresowanie się tym językiem będzie rostało z dnia na dzień, a nauka sama stanie się przyjemnością. Z wielotysięczną rzeszą Esperantystów wszystkich narodów tem bardziej będzie się podziwiać i cenić genialny twór Dra Zamenhofa, tem większą będzie się znajdować przyjemność w zajmowaniu się nim, im dokładniej się go poznało.

Wymowa i alfabet.

Samogłoski.

§. 1. Esperanto ma pięć samogłosek: **a, e, i, o, u.**

Dwie po sobie następujące samogłoski nie zlewają się nigdy w dwugłoskę; wyrazy **aero, obei, balau**, wymawia się: *a-ero, obe-i, bala-u.*

Powyższe samogłoski wymawia się tak samo jak po polsku z wyjątkiem **i**, co do którego zachodzą następujące różnice:

1) **i** nie jest znakiem miękczącym, jak w polskich wyrazach: *ciocia, ziemianin, siano, niania*. Zatem **ci** wymawia się jak **c + i** (nie *ć + i*); **si** jak **s + i** (nie *ś + i*); **zi** jak **z + i** (nie *ź + i*); **ni** **n + i** (nie *ń + i*).

2) Jeżeli po **i** następuje znowu samogłoska, natenczas dany wyraz wymawia się tak, jak gdyby między tem **i** a następującą samogłoską znajdowała się spółgłoska **j** n. p. **kiu** czyta się *kiju*, **mia** = *mija*, **cian** = *cijan*, **opio** = *opijo*, **nenie** = *nenije* i t. p.

Przeczytać następujące wyrazy: *sidi, tie, nia* (2 zgłoski), *silkeca, zibelo, lilio, ciano* (3 zgłoski), *poezio, cikonio, simpatia* (4 zgłoski), *internacia, krestomatío* (5 zgłosek).

Spółgłoski.

§ 2. Spółgłosek jest 23. Wymowa ich jest taka sama jak w języku polskim. Każda posiada jedno jedyne brzmienie, które się nigdy nie zmienia.

W języku esperanckim mamy 7 odmiennych znaków graficznych, odpowiadających następującym polskim literom:

1. ĉ	wymawia się jak polskie	<i>cz</i> w wyrazach	<i>czaty, bicz.</i>
2. ĝ	"	"	" <i>dż</i> w <i>dżuma, Mandżurya.</i>
3. ĥ	"	"	" <i>ch</i> w <i>chata, mech.</i>
4. ĵ	"	"	" <i>ż</i> w <i>żona, żal.</i>
5. ŝ	"	"	" <i>sz</i> w <i>szata, pisz.</i>
6. ŭ	"	"	" <i>u</i> krótkie w <i>pauza, Europa.</i>
7. v	"	"	" <i>w</i> w <i>wada, brew.</i>

[Gdy zachodzi potrzeba uniknięcia liter akcentowanych (w telegramach, przy braku akcentowanych czcionek) zastępuje się *ĉ, ĝ, ĥ, ĵ, i ŝ* przez *ch, gh, hh, jh, sh, ŭ* przez *u*].

Prócz tego należy jeszcze pamiętać, że spółgłoska *c* wymawia się zawsze jak polskie *c*, nigdy zaś jak *k*.

Przeczytać następujące wyrazy: *ĉeno, eĉ, laĉo, ĉevalo, ĝeni, ĝi, kaĝo, reĝo, ĥaoso, ĥemio, monarĥo, arĥitekturo, ĵurnalo, ĵaluza, ĵus, bonaĵo, ŝeio, kuŝi, ŝati, kloŝo, volo, velo, vorto, devi.*

Odróżniać należy spółgłoski twarde od miękkich, gdyż na tej różnicy opiera się często znaczenie wyrazów n. p. *betó, bedo, peto, pedalo, horo, ĥoro, koto, kodo.*

Dwugłoski. Spółgłoski podwójne.

§ 3. Esperanto tworzy dwugłoski t. j. połączenia 2 dźwięków samogłoskowych w *jedną nierozdzielną zgłoskę* przy pomocy liter *j* lub *ŭ* (krótkiego), które zawsze poprzedza odpowiednia samogłoska. Litera *ŭ* występuje zawsze tylko w połączeniu *aŭ* lub *eŭ* n. p. *naŭ, laŭ-ta, paŭ-zo, bal-daŭ, mor-gaŭ, Eŭ-ro-po, neŭ-tra-la.*

Uwagi. Jeśli *j* stoi między dwiema samogłoskami, natenczas należy do drugiej samogłoski; *gaja* wymawiać *ga-ja*.

Należy zwracać uwagę na różnicę między jednozłogskowemi *aŭ, eŭ*, a dwuzłogskowemi *au, eu, (a-u, e-u)*.

Spółgłoski podwójne występują tylko w wyrazach złożonych n. p. *dissemi* (dis-semi), *ellegi* (el-legi), każda więc z tych spółgłosek powinna być wyraźnie wymówioną.

Alfabet.

§. 4. Esperancki alfabet przedstawia się tedy następująco:

Litery	Wymowa	Nazwy	Litery	Wymowa	Nazwy
A a	a	a	K k	k	ko
B b	b	bo	L l	l	lo
C c	c	co	M m	m	mo
Ĉ ĉ	cz	ĉo	N n	n	no
D d	d	do	O o	o	o
E e	e	e	P p	p	po
F f	f	fo	R r	r	ro
G g	g	go	S s	s	so
Ĝ ĝ	dź	ĝo	Ŝ ŝ	sz	ŝo
H h	h	ho	T t	t	to
Ĥ ĥ	ch	ĥo	U u	u	u
I i	i	i	Ŭ ŭ	u (w ów głoskach)	ŭo
J j	j	jo	V v	w	vo
Ĵ ĵ	ż	ĵo	Z z	z	zo

Wymowa i akcentowanie wyrazów.

§ 5. Wymowę słów esperanckich określają ściśle reguły, wyłuszczone w §§ 1—3, od których niema żadnych wyjątków. A więc wymowa każdego słowa zupełnie odpowiada

jego pisowni i naodwrot słusznie wypowiedziane słowo może być tylko w jeden jedyny sposób pisemnie wyrażone. Esperanto jest ściśle fonetycznym językiem.)*

Akcentowanie. Akcent w wyrazach dwu i więcejgłoskowych spoczywa **zawsze** na przedostatniej zgłosce (podobnie jak w języku polskim).

Przykłady: **patro, patroj, ĉiam** (2 zgłoski), **patrinoj, soifo, perej, aero, geniae, balai, fluego, oleo, heroe, trouzi, balau, antaŭe, hodiaŭ, mieno** (3 zgłoski), **laŭdi, scii** (2 zgłoski).

Przykłady wymowy.**)

1.

Al ba-lo. Pa-tro. Nu-bo. Ce-lo. Ci-tro-no. Cen-to. Sen-to. Sce-no. Sci-o. Co-lo. Ko-lo. O-fi-ci-ro. Fa-ci-la. La-ca. Pa-cu-lo. Ĉar. Ĉe-mi-zo. Ĉi-ka-no. Ĉi-elo. Ĉu. Fe-liĉa. Ĉi-a. Ĉi-a. Pro-ce-so. Sen-ĉe-sa. Ec. Eĉ. Ek. Da. Lu-do. Den-to. Plen-di. El. En. De. Te-ni.

*) Powyższa zasada musi być zawsze jak najściślej przestrzegana. Jakże bowiem rażąco brzmi n. p. wymowa niektórych początkujących Esperantystów, którzy pod wpływem języka niemieckiego wymawiają *soldato* jak *zoldato*, *supo* jak *zupo*, *sendi* jak *zendi* i t. p.! Dlatego też już od samego początku należy zwracać uwagę na prawidłową wymowę wyrazów esperanckich.

**) Czytać należy głośno i wyraźnie, z początku powoli. Zgłoska akcentowana jest uwydatniona drukiem tłustym.

Sen. **Ve-ro**. **Fa-li**. **Fi-de-la**. **Tra-fi**. **Ga-lo**. **Gran-da**.
Gen-to. **Gip-so**. **Gus-to**. **Le-gi**. **Pa-go**. **Pa-ĝo**. **Le-ĝo**.
Ĝis. **Gus-ta**. **Re-ĝi**. **Gar-de-no**. **Lon-ga**. **Reg-no**. **Sig-ni**.
Gvar-di-o. **Lin-gvo**. **Gu-a-do**. **Ha-ro**. **Hi-run-do**. **Ha-ki**.
Ne-he-la. **Pac-ho-ra**. **Ses-ho-ra**. **Bat-hu-fo**. **Ho-ro**.
Ĥo-ro. **Ko-ro**. **Ho-le-ro**. **He-mi-o**. **I-mi-ti**. **Fi-lo**. **Bir-do**.
Tro-vi. **Prin-tem-po**. **Min**. **Fo-i-ro**. **Fe-i-no**. **I-el**.
I-am. **I-u**. **Jam**. **Ju**. **Jes**. **Ju-ris-to**. **Kra-jo-no**. **Ma-jes-ta**.
Tuj. **Do-moj**. **Ru-i-no**. **Pruj-no**. **Ba-la-i**. **Pa-laj**. **Ga-ja**.
Ler-ne-jo. **Di-i-no**. **Vej-no**. **Per-e-i**. **Mal-plej**. **Jus-ta**.
Jus. **Je-ti**. **Ĵa-lu-za**. **Jur-na-lo**. **Ma-jo**. **Bo-na-jo**. **Ka-po**.
Ma-ku-lo. **Kes-to**. **Su-ke-ro**. **Ak-vo**. **Ko-ke-to**. **Li-kvo-ro**. **Pac-kan-to**.

2.

La-vi. **Le-vi-lo**. **Pa-ro-li**. **Mem**. **Im-pli-ki**. **Em-ba-ra-so**. **No-mo**. **In-di-fe-ren-ta**. **In-ter-na-ci-a**. **Ol**. **He-ro-i**. **He-ro-i-no**. **Foj-no**. **Pi-a**. **Pal-pi**. **Ri-pe-ti**. **Ar-ba-ro**. **Sa-ma**. **Sta-ri**. **Si-ge-lo**. **Sis-te-mo**. **Pe-si-lo**. **Pe-zi-lo**. **Sen-ti**. **So-fis-mo**. **Ci-pre-so**. **Ŝi**. **Pa-ŝo**. **Sta-lo**. **Ŝta-lo**. **Ves-to**. **Dis-ŝi-ri**. **Ŝan-ce-li**. **Ta-pi-ŝo**. **Te-o-ri-o**. **Pa-ten-to**. **U-ti-la**. **Un-go**. **Plu-mo**. **Tum-ul-to**. **Plu**. **Lu-i**. **Ki-u**. **Ba-la-u**. **Tra-u-lo**. **Pe-re-u**. **Ne-u-lo**. **Fraŭ-lo**. **Paŭ-li-no**. **Laŭ-di**. **Eŭ-ro-po**. **Tro-uzi**. **Ho-di-aŭ**. **Va-na**. **Ver-so**. **Sol-vo**. **Zor-gi**. **Ze-ni-to**. **A-ze-no**. **Me-zu-ro**. **Na-zo**. **Na-so**. **Tre-zo-ro**. **Zu-mo**. **Su-mo**. **Zo-no**. **So-no**. **Pe-zo**. **Pe-co**. **Pe-so**. **Ne-ni-o**. **A-di-aŭ**. **Fi-zi-ko**. **Ge-o-gra-fi-o**. **Spi-ri-to**. **Lip-ha-ro**. **In-dig-ni**. **Ne-ni-el**. **Spe-gru-lo**. **Spi-no**. **Ŝpi-no**. **Ne-i**. **Re-e**. **He-ro-o**. **Kon-ŝci-i**. **Tra-e-te-ra**. **He-ro-e-to**. **Lu-e**. **Mo-le**. **Pa-le**. **Tra-i-re**. **Pa-si-e**. **Me-ti-o**. **In-ĝe-ni-e-ro**. **In-sek-to**. **Re-ser-vi**. **Re-zer-vi**.

3.

Citrono. **Cento**. **Sceno**. **Scio**. **Balau**. **Ŝanceli**. **Neni-el**.
Embaraso. **Zoologio**. **Reservi**. **Traire**. **Hodiaŭ**. **Disŝiri**.

Neulo. **Majesta**. **Packanto**. **Heroino**. **Pezo**. **Internacia**.
Seshora. **Cipreso**. **Stalo**. **Feino**. **Plu**. **Sukero**. **Gento**.
Indigni. **Sigelo**. **Krajono**. **Ruino**. **Pesilo**. **Lipharo**. **Metio**.
Gardeno. **Sono**. **Laŭdi**. **Pale**. **Facila**. **Insekto**. **Kiu**.
Zorgi. **Ĉikano**. **Traetera**. **Sofismo**. **Spino**. **Majo**. **Signi**.
Eĉ. **Bonaĵo**. **Legi**. **Iel**. **Juristo**. **Ĉielo**. **Hemio**. **Domoj**.
Grandaj. **Pomuĵo**. **Laborejo**. **Filojn**. **Amatajn**. **Ĉiujn**.

4.

La lingvo internacia Esperanto estas facile lernebla eĉ por la personoj nemulte instruitaj. Unu horo sufiĉas ĝenerale por lerni la tutan gramatikon, kelkaj tagoj por legi, kelkaj semajnoj por skribi, kelkaj monatoj por paroli. Esperanto estas efektive simpla, fleksebla, bonsona kaj internacia en siaj elementoj; per malgranda kvanto da radikoj oni povas fari tre grandan nombron da vortoj dank' al la praktika sistemo de prefiksoj kaj sufiksoj. Tiu ĉi lingvo perfekte taŭgas por la internaciaj rilatoj, eĉ por la literaturo kaj poezio. Esperanto helpas mirinde la sciencojn, la komercon, la vojaĝojn.

Przekład.

Język międzynarodowy Esperanto jest łatwo przystępnym (*dostownie*: możliwym do uczenia się) nawet dla osób niewiele wykształconych. Jedna godzina wystarczy wogóle aby nauczyć się całej gramatyki, kilka dni aby czytać, kilka tygodni aby pisać, kilka miesięcy aby mówić. Esperanto jest rzeczywiście prostym, giętkim, dźwięcznym i międzynarodowym w swoich elementach; przy pomocy niewielkiej ilości pierwiastków można utworzyć bardzo wielką liczbę wyrazów dzięki praktycznemu systemowi przystawek i wstawek. Język ten doskonale nadaje się do międzynarodowych stosunków, nawet do literatury i poezji. Esperanto wspomogę w sposób podziwienia godny nauki, handel, podróże.

Letero.

Ĵaŭdon, la unuan de marto,

Kara amiko!

Mi prezentas al mi kian vizaĝon vi faros post la ricevo de mia letero. Vi rigardos la subskribon kaj ekkrios: ĉu li perdis la saĝon? En kia lingvo li skribis? Ho! trankviligu, mia kara, senŝerce, mia saĝo, kiel mi almenaŭ kredas, estas tute en ordo...

Kun kora saluto mi restas via

Ahilo N.

Pierwsza lekcya.

Gramatyka: Przedimek. — Rzeczownik. — Przymiotnik. — Przysłówek. — Czasownik (bezokolicznik i czas teraźniejszy).

Tworzenie wyrazów: Przystawki: **mal-, bo-, ge-**. — Wstawka: **-ino**. — Słówka: Rodzina. — Ćwiczenia: 1—5. — Wprawka.

I. Gramatyka.

Przedimek.

§ 6. Przedimkiem jest słowo: **la**. Używa się go dla oznaczenia, że jest mowa o przedmiocie wiadomym, ściśle określonym. Jest to więc przedimek *określony*, stosowany w Esperancie do wszystkich rodzajów, liczb i przypadków (gramatycznych rodzajów język esperancki, podobnie jak angielski, *nie rozróżnia*): la patro

ojciec, la patroj *ojcowie*, la patrino *matka*, la patrinoj *matki*, la infano *dziecko*, la infanoj *dzieci*.

Uwagi. Jeżeli dany przedmiot nie jest zupełnie znany i określony, lepiej jest wówczas nie używać przedimka.

Końcówkę przedimka **a** można zastąpić przez apostrof, gdy wymaga tego dźwięczność (n. p. w poezyi); należy to jednak czynić tylko po przyimkach, zakończonych na samogłoskę: **de l' espero**, **je l' morto** zamiast — je la morto.

Rzeczownik.

§ 7. Każdy rzeczownik posiada, bez względu na rodzaj, końcówkę charakterystyczną — **o**; n. p. patro, patrino, infano. Liczbę mnogą urabia się przez dodanie końcówki **-j**, która z poprzedzającą samogłoską *tworzy jedną zgłoskę*: patroj, patrinoj, infanoj. Czwarte przypadki obu liczb tworzy się przez dodanie końcówki **n**: patron, patrinon, infanon, patrojn, patrinojn, infanojn; wszystkie inne odmiany deklinacyjne wyrażają się za pomocą przyimków.

§ 8. Wzór deklinacji rzeczowników przedstawia się tedy następująco:

<i>Liczba pojedyncza.</i>		<i>Liczba mnoga.</i>	
1.	la patro ojciec	1.	la patroj ojcowie
2.	de la patro ojca	2. de	la patroj ojców
3.	al la patro ojcu	3. al	la patroj ojcom
4.	la patron ojca	4.	la patrojn ojców

5. patro! ojcie! | 5. patroj! ojcowie!
 6. per la patro ojcem | 6. per la patroj ojcami
 7. en la patro w ojcu | 7. en la patroj w ojcach

Według powyższego wzoru odmieniają się wszystkie rzeczowniki.

Uwaga. W poezji, gdy wymaga tego dźwięczność wiersza, końcówka o może być zastąpiona przez apostrof: **al la mond' eterne militanta** -- zam. al la mondo, **ho, mia kor'!** zam. ho, mia koro!

Należy pamiętać, że w wyrazach apostrofowanych akcent toniczny *swego mijsca nie zmienia*: la **homaro** albo la **homar'**, de l' **espero** albo de l' **esper'**.

Przymiotnik.

§ 9. Każdy przymiotnik przyjmuje bez względu na rodzaj końcówkę **a** i te same końcówki deklinacyjne, co i rzeczownik, do którego się stosuje: **patra** ojcowski, **patrina** macierzyński, **infana** dziecięcy, **patraj** infanoj ojcowe dzieci, **la patrinoj estas bonaj** matki są dobre.

Przykład odmiany rzeczownika z przymiotnikiem.

Liczba pojedyncza.

1. la bona patro, patrino, infano
2. **de** la bona patro, patrino, infano
3. **al** la bona patro, patrino, infano
4. la bonan patron, patrinojn, infanon
5. bona patro, patrino, infano!
6. **per** la bona patro, patrino, infano
7. **en** la bona patro, patrino, infano

Liczba mnoga.

1. la bonaj patroj, patrinoj, infanoj
2. **de** la bonaj patroj, patrinoj, infanoj
3. **al** la bonaj patroj, patrinoj, infanoj
4. la bonajn patrojn, patrinojn, infanojn
5. bonaj patroj, patrinoj, infanoj!
6. **per** la bonaj patroj, patrinoj, infanoj
7. **en** la bonaj patroj, patrinoj, infanoj

Według powyższego wzoru odmieniają się bez wyjątku wszystkie przymiotniki.

Przysłówek.

§ 10. Przysłówki urabia się przez dodanie do źródłosłowu charakterystycznej końcówki **e**: **patre** po ojcowsku, **patrine** po macierzyńsku, **infane** po dziecięcemu, **bone** dobrze.

Zasownik.

§ 11. Tryb bezokoliczny tworzy się przez dodanie końcówki **i**: **ami** kochać, **esti** być, **havi** mieć.

Czas terażniejszy strony czynnej urabia się przez dodanie do źródłosłowu końcówki **-as** na wszystkie osoby i obydwie liczby: **la patro amas** ojciec kocha, **la patrino amas** matka kocha, **la infano estas** bona dziecic jest dobre. **la infanoj ludas** dzieci się bawią, **la patroj amas** la bonajn infanojn ojcowie kochają dobre dzieci.

II. Tworzenie wyrazów.

Widzimy więc, że pierwiastki zawarte w słowniku esperanckim są same w sobie neutralne i dopiero przez dodanie pojedynczych liter (o, a, e, i) lub krótkich zgłosek (as) uzyskują znaczenie odrębnych wyrazów. W podobny sposób tworzy się nowe wyrazy przez przystawienie lub wstawienie odpowiednich słówek.

Przystawki.

mal- wyraża przeciwieństwo: feliĉa szczęśliwy, malfeliĉa nieszczęśliwy, granda wielki, malgranda mały, bona dobry, malbona zły, gaje wesoło, malgaje smutno, permesi pozwalać, malpermesi zabraniać, espero nadzieja, malespero zwątpienie, junulo młodzieniec, maljunulo starzec.

bo- oznacza pokrewieństwo pochodzące z małżeństwa: frato brat, bofrato szwagier, filo syn, bofilo zięć, bopatrino teściowa.

ge- wskazuje, że jest mowa o obu płciach: gefratoj rodzeństwo, gepatroj rodzice, genepoj wnuczek i wnuczka, geamikoj przyjaciel i przyjaciółka.

Wstawki.

-ino — oznacza rodzaj żeński: patro ojciec, patrino matka, knabo chłopiec, knabino dziewczyna, hundo pies, hundino suka, ĉevalo koń, ĉevalino klacz.

Słówka. — Rodzina.

familio	rodzina	ĝardeno	ogród
avo	dziadek	kampo	pole
patro	ojciec	domo	dom
filo	syn	vilaĝo	wieś
frato	brat	urbo	miasto
nepo	wnuk	provincio	provincia
onklo	wuj, stryj	vetero	pogoda, powietrze
nevo	siostrzeniec, bratanek	granda	wielki
kuzo	kuzyn	bona	dobry
fianĉo	narzeczony	juna	młody
edzo	małżonek	bela	piękny
viro	mąż	varma	ciepły
homo	człowiek	gaja	wesoły
sinjoro	pan	feliĉa	szczęśliwy
knabo	chłopiec	kontenta	zadowolony
fraŭlo	kawaler, nieżonaty	kara	drogi
infano	dziecię	afabla	uprzejmy
parencio	krewny	sola	sam, jedyny
servisto	służący	esti	być
najbaro	sąsiad	havi	mieć
societo	towarzystwo	povi	módz
amiko	przyjaciel	devi	musieć, mieć obowiązek
hundo	pies	fari	robić
kato	kot	kreski	rosnąć
ĉevalo	koń	legi	czytać
bovo	wół	skribi	pisać
birdo	ptak	kanti	śpiewać
koko	kogut	ludi	bawić się, grać
floro	kwiat	kuri	biegać
arbo	drzewo	veni	przybywać
ŝtono	kamień	flugi	latać
sablo	piasek		

permesi	pozwalać	de	od
tiu	tamten, -a -o	kun	z
tiu ĉi	ten, ta, to	dum	podczas, pod- czas gdy
tio	to, tamto	kaj	i, a
	(dla rzeczy)	sed	lecz, ale
tio ĉi	to (» »)	jes	tak, tak jest
kiu (?)	kto, który	ne	nie
kia (?)	jaki -a -e	nun	teraz
kio (?)	co	ĉiam	zawsze
kie (?)	gdzie	ankoraŭ	jeszcze
kiel (?)	jak, w jaki sposób	ankaŭ	także, również
al	do	hodiaŭ	dzisiaj
en	w	baldaŭ	wnet, wkrótce
sur	na	ofte	często
sub	pod	ĉu	czy
ĉe	u, przy		

Uwaga. Przez dodanie nieodmiennego słówka **ĉi** do zaimków wskazujących, oznaczamy osobę lub rzecz bliższą n. p. **tiu ĉi kaj tiuj ĉi** i tamci, **ĉi-tio kaj tio** to i owo.

Ćwiczenia.

1.

Utworzyć następujące wyrazy: babka, synowa, kobieta, małżonka, mały, narzeczona, stary, zły, córka, po siostrzanemu (*w przysłówku*), towarzysko, pani, miejski, dziadek i babka (*w jednym słowie*), brzydki, kura, zimny, po dziadowsku (*w przysłówku*), kotka, zięć, teść, wnuczka, szczęście, kuzynka, krowa, siostrzenica, panna, smutny, ciotka, tani, sąsiadka, niezadowolony, prowincjonalny, teść i teściowa

(*w jednym słowie*), chłopięcy, państwo N., wnuczka i wnuk (*w jednym słowie*), pokrewny, szorstki (*nieuprzejmy*), rychły, dziecięcy, narzeczony, wzrost, pozwolenie, terażniejszy, służąca.

2.

La familio estas granda. — La avo estas maljuna. — La birdo kantas bone. — La kara patro kaj la juna filo estas gajaj. — La kuzoj kaj la nevoj legas. — La sinjoro havas hundon. — La knabo havas la birdon. — La infano skribas malbele. — La kresko de la arbo estas granda. — En la urbo kaj en la vilaĝo estas homoj. — La onklo havas belajn florojn en la ĝardeno. — Kiu venas al la patra domo? Venas granda societo. — La homo, kiu estas kontenta kaj bona, estas feliĉa. — La infano devas ofte legi kaj ne ĉiam ludi. — Ĉu la amiko havas ankoraŭ la malgrandan birdon? Ne, fraŭlino. — Kion*) legas la knabo? Tiun*) ĉi libron.

3.

Koń jest piękny i wielki. — Drogi dziadek jest stary. — Matka ma syna. — Pies i kot nie są przyjaciółmi. — Piękne kwiaty i wielkie drzewa są w ogrodzie. — Pan ma dobrych

*) Czwarty przypadek.

przyjaciół i uprzejmych sąsiadów. — Gdzie jest wielki kamień? — Na dziadowem polu biegnie koń. — Klacz krewnego biegnie sama na (al) pole. — Czy narzeczony pisze do narzeczonej? Tak, panno. — Dzieci muszą kochać rodziców. — Czy brat przybywa dzisiaj? Jeszcze nie. — Jakie są złe dzieci? Złe dzieci są zawsze niezadowolone i nieszczęśliwe i nie mogą się wesoło bawić.

4

La onklino legas, kaj la nevinoj kuras kun la junaj knaboj en la vilaĝo. — Edzo kaj edzino estas geedzoj. — Ĉu la filino de la najbaro estas granda? Jes, sinjoro, sed la filino de la servisto estas malgranda kaj malbela. — Ĉu la feliĉaj gefianĉoj estas ankoraŭ en la ĝardeno de la maljuna kuzo? Ne, sinjorino, la fraŭlino estas sola, la fianĉo estas ĉe la najbaro. — Ĉu la malbonaj infanoj povas esti kontentaj kaj gajaj? Ne, patrino! — En la urba ĝardeno estas belaj floroj. — Filo de onklo estas kuzo. — La nepo skribas al la bona kaj maljuna avo. — Kia estas la vetero, knabo? La vetero, gesinjoroj, estas hodiaŭ malbona kaj malvarma. — La ĉevalo estas kun la bovinoj sur la kampo. — La kato kaj la hundo estas bonaj amikoj de la homo.

5.

Narzeczony i narzeczona są narzeczonymi. — Dzisiaj bawią się dzieci z młodymi kuzynami na polu i na wielkich kamieniach. — W ogrodzie rosną piękne kwiaty i latają wesołe ptaki. — Czy wnuki sąsiadki są dobre, droga panno? Tak, panie, lecz brzydkie i nieszczęśliwe. — Szwagier młodego sąsiada jest ojcem pięknych chłopców i dziewcząt. — Kto jest szczęśliwym? Dobrzy ludzie, pani, nie zawsze są szczęśliwi, lecz źli ludzie są zawsze smutni i nieszczęśliwi. — Dziecię bawi się ze starym kotem sąsiadki. — Małżonek córki jest zięciem, a małżonka syna jest synową.

Wprawka.

La familio.

La afabla avino estas kun la maljuna servistino kaj la junaj genepoj en la flora ĝardeno. Bela estas hodiaŭ la vetero kaj varma. La birdoj gaje flugas kaj kantas sur la grandaj arboj. Dum la avino legas, la malgrandaj knaboj kaj knabinoj kuras kontente sur la sablo kaj ludas kun la hundo kaj la kato. Nun venas la karaj gepatroj kun la parencoj, junaj kaj maljunaj: geavoj, onklinoj, bofratinoj, kuzinoj kaj kuzoj. Ĉu tio ne estas bela societo, bela familio?

Pytania (odpowiadać ustnie).

1. Kiu estas en la ĝardeno? 2. Ĉu la avino estas sola? 3. Kun kiu estas la avino?
4. Ĉu la servistino estas juna? 5. Kia estas la vetero? 6. Kion faras la avino? 7. Kiu legas?
8. Kion faras la birdoj? 9. Kiu kantas sur la arboj? 10. Kun kiu ludas la knaboj? 11. Kiu ludas kun la hundo? 12. Kiu venas baldaŭ?
13. Kun kiu venas la gepatroj? 14. Ĉu tiu ĉi familio estas bela?

Druga lekcya.

Gramatyka: Zaimki osobowe i dzierżawcze. — Przyimek **da**.

Tworzenie wyrazów: Wstawki: **-eto, -ego, -ano.** — Słówka: Ciało ludzkie. — Ćwiczenia: 6—10. — Wprawka.

I. Gramatyka.

Zaimki osobowe i dzierżawcze.

§ 12. W języku esperanckim mamy następujące zaimki osobowe:

Liczba pojedyncza: 1. osoba **mi** ja, 2. osoba **ci** ty, 3. osoba **li** on, **ŝi** ona, **ĝi** ono.

Liczba mnoga: 1. osoba **ni** my, 2. osoba **vi** wy, pan, pani i. t. d. 3. osoba **ili** oni, one.

Zaimkiem zwrotnym jest **si** się.

Zaimkiem nieosobowym słówko **oni**.

Uwagi. W rozmowie prawie nie używa się zaimka **ci** (podobnie jak angielskiego *thou*); mówiąc do drugiej osoby używa się zaimka 2. osoby liczby mnogiej **vi**, zastępującego nasze pan, niemieckie Sie i t. d.

Zaimka **ĝi** używa się, gdy jest mowa o rzeczach, zwierzętach wogóle i wreszcie o osobach, których rodzaj jest nam nieznamy lub obojętny n. p. la luno księżyc, **ĝi** estas granda *on* jest wielki, la kato kot, **ĝi** estas gaja *on* jest wesoły, anaso kaczką, **ĝi** estas juna ona jest młoda, la homo człowiek, **ĝi** estas bela on jest piękny i t. d. (Tutaj jest mowa o zwierzętach wogóle, nie zaś specjalnie o kocie samcu, lub kaczcze samicy, gdyż mimo, że mówimy ten kot, ta kaczką, to jednak powyższe nazwy stosują się i określają nie pleć, lecz gatunek).

Zaimek zwrotny **si** stosuje się zawsze tylko do osoby trzeciej i to jedynie wtedy, gdy jest ona podmiotem zdania n. p. mi lavas min, vi lavas vin, ni lavas nin, ja myje się, wy myjecie się, myjemy się, lecz li lavas sin, ŝi lavas sin, ĝi lavas sin on, ona, ono się myje. Wyrażenie li lavas lin oznaczałoby on myje go (kogoś drugiego, nie siebie).

§ 13. Zaimki dzierżawcze tworzy się przez dodanie do zaimków osobowych końcówki przymiotnikowej **a**, a więc: **mia** mój, a, e, **cia** twój, a, e, **lia** jego, **ŝia** jej, **ĝia** jego, **nia** nasz, a, e, **via** twój, wasz, pański i t. d., **ilia** ich, **sia** swój, a, e.

Zaimek **sia** podobnie jak i si odnosi się zawsze do trzeciej osoby, jeśli ta jest podmiotem w zdaniu: la patro estas kun **sia** filo kaj kun **siaj** amikoj ojciec jest ze swoim synem i ze swoimi przyjaciółmi (przyjaciele ojca!); la patro estas kun **sia** filo kaj kun **liaj** amikoj ojciec jest ze swoim synem i z jego

przyjaciółmi (przyjaciele syna!) — La patrino skribas al **sia** (matki) filino kaj al **ŝiaj** (córci) infanoj.

§ 14. Zaimki dzierżawcze odmieniają się jak przymiotniki.

Odmiana zaimków osobowych jest zupełnie podobną do odmiany rzeczowników: mi, **de** mi, **al** mi, **min**, **mi!** **per** mi, **en** mi i t. p.

Oni (nieosobowe) jest nieodmienne: oni rakontas opoviadaja, oni diras, ke... mowią, že... tie oni povas kanti tam można śpiewać.

Polskie sam tłumaczy się przez nieodmienne słówko **mem**, mające znaczenie wzmocnienia i podkreślenia n. p. mi mem skribas ja piszę sam t. j. ja piszę, a nie kto inny; nie należy mieszać go z **sola** sam, sam jeden n. p. mi **sola** estis en ĝardeno ja sam byłem w ogrodzie t. j. prócz mnie nikogo nie było.

Ten sam znaczy **sama**; odmienia się jak przymiotnik n. p. mi vidas la saman birdon widzę tego samego ptaka, la samaj homoj ci sami ludzie.

Przyimek da.

Przyimka da używa się po słowach wyrażających ilość, miarę, wagę i t. p.: iom da pano trochę chleba, sufiĉe da vino dość wina, ĝlaso da biero szklanka piwa, (ĝlaso **de** biero szklanka **od** piwa t. j. szklanka używana na piwo), du metroj da drapo dwa metry sukna,

multe da homoj (albo: multaj homoj) wiele ludzi, mi vidis kelke da homoj (albo kelkajn homojn) widziałem kilku ludzi.

II. Tworzenie wyrazów.

Wstawki.

-eto oznacza zdrobniałość t. j. osłabia lub zmniejsza pojęcie, z którym jest związane: knabeto *chłopczyk*, urbeto *miasteczko*, dormeti *drzemać* (dormi spać), varmeta *ciepławy*, letni, (varma ciepły), ruĝeta *czarwonawy*.

-ego przeciwnie: wzmocnia lub powiększa dane pojęcie: pluvo *deszcz*, pluvego *ulewa*, varmega *gorący*, plori *plakać*, ploregi zanosić się od płaczu, pala blady, palega blady jak śmierć, pordo drzewi, pordego brama.

-ano oznacza przynależność do czegoś: Krakoviano *krakowianin*, Kristano *chrześcijanin*, societano *członek towarzystwa*, urbano *mieśczanin*.

Słówka. — Ciało ludzkie.

korpo	ciało	haro	włos
haŭto	skóra	barbo	broda
karno	mięso (na ciele)	vizaĝo	twarz
viando	mięso (artykuł spożywczy)	mieno	mina (wyraz twarży)
osto	kość	brovo	brew
sango	krew	frunto	czoło
kapo	głowa	okulo	oko
		orelo	ucho

vango	policzek	flava	żółty
nazo	nos	blua	niebieski
buŝo	usta	paŝa	blady
lipo	warga	blinda	ślepy
dento	ząb	surda	głuchy
lango	język (organ mowy)	muta	niemy
mentono	podbródek	lama	kulawy
kolo	szyja	forta	silny
membro	członek	rapida	szybki
ŝultro	ramię, plecy	longa	długi
brako	ramię (ręka)	vera	prawdziwy
mano	ręka	diversa	różny, rozmaity
figro	palec	multa	) liczny
ungo	paznokieć	multe da	
laringo	krtani	laŭte	wiele głośno
busto	biust	dekstre	na prawo
brusto	piers	rimarki	zauważyć
koro	serce	vidi	widzieć
flanko	strona	aŭdi	słyszeć
ventro	brzuch	aŭskulti	słuchać
dorso	grzbiet	flari	wąchać
kruro	goleń	gustumi	skosztować
genuo	kolano		(n.p. potrawy)
piedo	noga	palpi	macać, dotykać
parto	część		kać
sento	zmysł, czucie	tuŝi	dotykać,
parolo	słowo, mowa		wzruszać
voĉo	głos	diri	powiedzieć
ĝojo	radość	ridi	śmiać się
koloro	barwa	kisi	całować
blanka	biały	kredi	wierzyć
nigra	czarny	marŝi	maszerować
bruna	brunatny	iri	iść
ruĝa	czerwony	unu	jeden
verda	zielony	du	dwa

kvina	pięć	se	jeżeli
kiom (da)	ile	aŭ	albo
per.	za pomocą,	nur	tylko
	przez	tro	zanadto
ke	że	eĉ	nawet
por	dla, aby	ho!	och, ach!
kiam	kiedy		

Ćwiczenia.

6.

Przetłómaczyć następujące słowa: dekstra, maldekstra, maldekstre, lipharoj, malmulta, mallonga, vangharoj, malrapide, mallaŭte, okulharoj, malvera, malvere, malforta, bogepatroj, paroleta, nordlandano, bonege.

Utworzyć następujące słowa: wieśniak, dziadunio, siostrzyczka, ładniuchny, usteczka, pysk, ogródek, olbrzymi, przepiękny, szkaradny (*powiększenie od brzydki*), mateczka, pazur (*powiększenie od paznokieć*), jęczyczek, uszko, uśmiechać się, nóżka, łapa, catusik.

7.

Ni havas karnon kaj haŭton sur niaj ostoj. — Kia belega knabineto! Ŝi havas nigrajn harojn, ruĝajn vangojn kaj blujajn okulojn. — Tiu ĉi lama homo estas malfeliĉega, liaj piedoj estas malfortaj, li ne povas kuri, li marŝas malrapide. — Ni tro ofte aŭskultas la voĉon de la malbono kaj ni estas surdaj

por la parolo de la vero. — Kiom da infanoj havas nia najbaro? Li havas du beletajn knabojn. — Multege da homoj ne volas (chce) kredi la veron. — Ĉu vi estas urbano aŭ vilaĝano? Mi estas Varsoviano, kaj tiuj ĉi gesinjoroj estas Lvovanoj. — Li parolas bonege kaj liaj paroloj tuŝas la koron. — Multaj personoj ploregas, kiam ili aŭskultas lin.

8.

Czy widzisz tego starego męża z białą brodą? Tak jest, drogi przyjacielu, widzę go dobrze. — Gdzie jest dzieciątko, które teraz płacze? Ono jest na ramionach swej matki. — Czy słyszysz ten przepiękny głos, panie? Tak, z wielką radością; lecz moja nieszczęśliwa babunia nie słyszy go, ona jest głucha. — Jaką jest tamta ręka; czy jest prawą, czy lewą? Naprawdę, nie mogę powiedzieć. — Paryżanie, Berlińczycy i Londyńczycy są członkami wielkich miast. — Czy widzisz naszą małą sąsiadkę, która zawsze głośno mówi? Słyszę ją, ona nie jest niema.

9.

La membroj, piedoj kaj brakoj de nia fileto estas mallongaj. — La vilaĝano ofte parolas malrapide kaj tro laŭte. — La patrino iras kun sia filo kaj liaj filoj. — Mi kredas.

ke hodiaŭ la vetero estas ne varma, sed varmega. — La knabo havas nigrajn okulojn kaj ruĝajn harojn. — La filineto de la vilaĝano iras al sia avino; ŝi marŝas rapide kaj eĉ kuras. — La patrino aŭdas kontente la karan voĉon de siaj infanetoj, kiujn ŝi povas vidi en la ĝardeno. — La granda hundo havas ne buŝon, sed buŝegon, ne piedojn, sed piedegojn. — La knabineto kuras kaj ŝiaj vangoj estas nun ruĝaj. — La onklino kisas sian nevineton sur la frunto kaj sur la kolo kaj la infaneto ridetas. — La patro parolas kun sia filino kaj ŝiaj amikinoj.

10.

Czerwona krew krąży (kuri) w naszym ciele. — Kuzynka naszego szwagra ma niebieskie oczy, małe uszy, ładniutkie usta i przepiękne zęby; jej włosy są brunatne a jej brwi i rzęsy są czarne. — Ślepy syn naszego sąsiada śpiewa przepięknie. — Szpony tego olbrzymiego ptaka są długie i silne. — Dzieci mieszczan bawią się w ogrodach swego miasta. — Człowiek ma tylko dwie ręce i dwie nogi. — Nie masz dobrej miny; twoje wargi nie są czerwone, lecz białe, a twoje oblicze jest blade. — Jego palce są bardzo długie: on niema rąk, lecz łapy.

Wprawka.

La sentoj de l'homo.

La homo havas kvin sentojn. Li (albo ŝi, bo jest mowa o ludziach bez względu na płeć) aŭdas per la oreloj, vidas per la okuloj, flaras per la nazo, gustumas per la buŝo kaj palpas per la fingroj de siaj manoj. Ni parolas per la lango, la lipoj, la dentoj kaj la laringo. Ni rimarkas, ke la homo havas du orelojn por aŭskulti kaj du okulojn por vidi, sed li havas nur unu buŝon por paroli. Homo, kiu ne vidas, estas blinda, kiu ne aŭdas, estas surda, kiu ne povas paroli, estas muta. Tro multaj (multe da) homoj estas surdaj aŭ blindaj; malfeliĉe (na nieszczęście) tro malmultaj, ofte, estas mutaj...!!

Pytania.

1. Kiom da sentoj havas la homo? 2. Kiel ni aŭdas? 3. Ĉu la homo vidas per la oreloj? 4. Kiel ni vidas? 5. Kiel ni gustumas? 6. Kion ni faras per la fingroj? 7. Kiel ni parolas? 8. Kiom da oreloj havas la homo? 9. Kiom da buŝoj li havas? 10. Ĉu via maljuna avo estas surda? 11. Ĉu via bopatrino estas muta? 12. Ĉu la haroj de via patro estas ankoraŭ nigraj? 13. Kiel legas la blindaj homoj? 14. Kiu estas la diversaj partoj de l' homa korpo?

Trzecia lekcya.

Gramatyka: Liczebniki. — Czwarty przypadek.
Tworzenie wyrazów: Wstawki: **-ajo, -eco, -ido.** —
Słówka: Czas, wiek, zdrowie. — Ĉwiczenia: 11—15.
Wprawka.

I. Gramatyka.

Liczebniki.

§ 15. Liczebniki g wowne (zawsze nieodmienne): 1 **unu**, 2 **du**, 3 **tri**, 4 **kvar**, 5 **kvin**, 6 **ses**, 7 **sep**, 8 **ok**, 9 **naŭ**, 10 **dek**.

Dek-unu (11), **dek-du** (12 = 10 + 2), **dek-tri** (13) . . . **dudek** (20 = 2 × 10), **dudek-unu** (21), **dudek-naŭ** (29), **tridek** (30), **kvardek** (40), **okdek** (80) . . . **cent** (100), **mil** (1000) . . . **nulo** (0): **du mil kvarcent kvindek sep** (2457).

§ 16. Z liczebników g wownych tworzy się:

1. Rzeczowniki liczebne przez dodanie końcówki **-o**: unuo jedynka, trio trójka, deko dzie iatka, dekduo tuzin, sesdeko kopa.

2. Liczebniki porządkowe (przymiotniki liczebne) przez dodanie końcówki **-a**: unua pierwszy, tria trzeci, dekkvara czternasty, kvardeka czterdziesty, mil naŭcent dek-dua = 1912-ty.

3. Liczebniki przys wkwowe przez dodanie końcówki **-e**: unue po pierwsze, due po drugie, trie po trzecie, sepe po siódme.

§ 17. Liczebniki ułamkowe tworzy się przez dodanie wstawki **-on**: duono połowa ($\frac{1}{2}$), du sesonoj $\frac{2}{6}$, kvar dekduonoj $\frac{4}{12}$, tridekono $\frac{1}{30}$, tricent-sesdek-sesono $\frac{1}{366}$: duona połowiczny, duone połowicznie.

Liczebniki wielorakie tworzy się przez dodanie wstawki **-obl**: duobla podwójny, triobla potrójny, centobla stokrotny; unuobla pojedynczy, unuoble pojedynczo, kvaroblo poczwórna ilość.

Liczebniki zbiorowe tworzy się przez dodanie wstawki **-op**: iri duope iść we dwoje, sepopo da infanoj siedmioro dzieci, ilia duopa veno ich przybycie we dwoje.

Liczebniki podziałowe tworzy się — tak samo jak po polsku — przy pomocy słówka **po**: po unu po jednym, po tri po trzy, po cent po sto.

Liczebniki ilorakie tworzy się przez dodanie wstawki **-foj-**: foje raz, trifoje trzyrazy, dufoja vizito dwurazowa wizyta, unuafoje pierwszym razem.

Byłem u ciebie dwa razy tłumaczy się albo: mi estis ĉe vi dufoje, albo, du fojojn, lub wreszcie du da fojoj; drugim razem la duan fojon, albo duafoje.

Uwaga. Liczebnik główny **unu**, użyty w charakterze zaimka nieoznaczonego jeden, pewien, przybiera w liczbie mnogiej końcówkę **j**: **Unuj legas, aliaj skribas** jedni czytają, drudzy piszą.

Czwarty przypadek.

§ 18. Czwartego przypadku używa się:

1) po słowach czynnych przechodnich (przedmiot bliższy): mi lavas la bruston myję piersi, mi havas libron mam książkę, mi ne havas libron nie mam książki.

2) Na oznaczenie kierunku: kie vi estas? *gdzie ty jesteś?* kien vi iras? *dokąd idziesz?* mi veturas Parizon jādę do Paryża, mi iras en ĝardeno — idę (sobie) w ogrodzie, mi iras en ĝardenon idę do ogrodu, muso kuras sub la lito mysz biegnie pod łóżkiem, muso kuras sub la liton mysz biegnie pod łóżko, ĝi estas tie ono tam jest, ĝi flugas tien ono leci w tamtym kierunku.

3) Na oznaczenie daty: sabaton, la dudekan (tagon) de Januaro w sobotę, 20. stycznia.

4) Na oznaczenie trwania czynności: mi restas en tiu urbo tri tagojn zostaję w tamtem mieście 3 dni, vi devas lerni unu horon musisz się uczyć godzinę.

5) Na oznaczenie miary, ceny, wagi i t. d.: mi aĉetas tri metrojn da drapo kupuję 3 metry sukna, tiu ĉi drapo kostas naŭ kronojn to sukno kosztuje 9 koron, la sukero pezas du kilogramojn cukier waży 2 kilogramy.

6) Tutaj należą również takie zwroty jak: domen do domu (dome w domu), hejmen do

siebie (hejme u siebie) dekstren na prawo, flanken na bok (flanke na boku) antaŭeni! naprzód! (antaŭe na przedzie).

II. Tworzenie wyrazów.

Wstawki.

-aĵo oznacza przedmiot posiadający pewną właściwość konkretną lub przedmiot zrobiony z pewnego materiału: mola miękki, molaĵo mięksiz (n. p. owocu), bovo wół, bovaĵo wołowina, amiko przyjaciel, amikaĵo czyn przyjacielski, ovo jaje, ovaĵo jajecznicza, supre na górze, supraĵo powierzchnia, sub pod, subaĵo podszewka, fotografi fotografiować, fotografaĵo fotografia, kruela okrutny, kruelaĵo czyn okrutny, malnova stary, malnovaĵo starzyzna, infanaĵo postępek dziecinny, ĉirkaŭ naokoło, ĉirkaŭaĵo okolica, otoczenie.

-eco oznacza pojęcie oderwane, abstrakt (eco przymiot) amikeco przyjaźń, moleco miękkość, boneco dobroć, grandeco wielkość.

-ido oznacza dziecię, potomka, okaz nierozwinięty jakiejś istoty: hundido szczenię, katido kociątko, bovido cielę, Izraelo Izrael, Izraelidoj Izraelici.

Słówka: Czas, wiek, zdrowie.

tempo	czas	horu	godzina
momento	moment,	minuto	minuta
	chwila	sekundo	sekunda

tago	dzień	morto	śmierć
nokto	noc	dormo	sen
mateno	poranek	dormado	spanie
vespero	wieczór	vekigo	zbudzenie się
semajno	tydzień	songo	sen (marzenie senne)
lundo	poniedziałek	febros	febros
mardo	wtorek	doloro	ból
merkredo	środa	mezo	środek (cze- goś)
ĵaŭdo	czwartek	metro	metr
vendredo	piątek	drapo	sukno
sabato	sobota	polico	policya
dimanĉo	niedziela	turo	wieża
monato	miesiąc	ĉirkaŭma-	bransoletka
januaro	styczeń	no	
februaro	luty	lasta	ostatni
marto	marzec	trankvila	spokojny
aprilo	kwiecień	alta	wysoki
majo	maj	sana	zdrowy
junio	czerwiec	eterna	wieczny
julio	lipiec	nova	nowy
aŭgusto	sierpień	matura	dojrzały
septembro	wrzesień	pura	czysty
oktobro	październik	agrabla	miły, przy- jemny
novembro	listopad	grava	poważny, ważny
decembro	grudzień	fortika	silny, mocny
jaro	rok	doni	dawać
sezono	sezon, pora roku	meti	kłaść
printempo	wiosna	trovi	znaleźć
somero	lato	lacigi	zmęczyć
aŭtuno	jesień	naski	rodzić
vinthro	zima	naskigi	urodzić się
dato	data	kuraci	leczyć
aĝo	wiek (ilość lat)		
vivo	życie		

farti	powodzić się	jam	już
troviĝi	znajdować się	interne	wewnątrz
rigardi	patrzyć	ekstere	zewnątrz
plori	plakać	supre	na górze
malvarmu-	zaziębić się	ĉirkaŭ	naokoło;
mi			wkoło
kosti	kosztować	almenaŭ	przynajmniej
	(o cenie)	tre	bardzo
kompari	porównywać	tie	tam
paŝi	kroczyć	tien	w tamtym
koni	znać		kierunku
oni	zaimiek nie-	je	przyimek nie-
	osobowy		określony
morgaŭ	jutro	precipe	szczególnie
hieraŭ	wczoraj	ĝis	do, aż do
frue	wcześniej	tre	bardzo
foje	raz	manĝi	jeść

Uwaga. Jeśli zachodzi wątpliwość, jakiego przyimka należy użyć n. p. wtedy, gdy żaden z przyimków nie odpowiada dokładnie danemu stosunkowi, wówczas używamy przyimka ogólnego *je* n. p. li venos je la deka (horo) on przyjdzie o 10-tej malsana je la okuloj chory na oczy, mi ridas je vi ŝmieję się z ciebie.

Ćwiczenia.

11.

Przetłómaczyć następujące wyrazy: kokido, bovidaĵo, beleco, malbonaĵo, urbanido, doloro, duonjare, eterneco, supreniri, supraĵo, malfrue, grandaĝa, dekjara, kortuŝi, korege, estaĵo, grandeco, Napoleonido, malsano, malsaneto, dormegi, malpuraĵo, malpureco, tagmezo,

noktomezo, kapdoloroj, jarcento, dormeti, policano, naskiĝo, unufoje, dufoje, kioma?

Utworzyć następujące wyrazy: ciele, nowość (rzecz nowa), zieleń, młodość, tysiącolecie, wnętrze, czystość, starość, dziecięcość, dzieciństwo (czyn dziecienny), zewnętrżność, okolica, braterstwo, starzyzna, męskość, zdrowotność, biel (rzecz biała), powierzchnia, wesołość, spokój, dziesięciolecie.

12.

Saneco kaj fortikeco estas du bonaj ecoj.*) — Ĉu vi konas la hodiaŭan novaĵon? Jes. Oni diras en la urbo, ke ducent personoj estas gravege malsanaj je febro kaj kapdoloro. Kia malbonaĵo! — La Izraelidoj estas idoj de Izraelo. — Bonan tagon, amiko! Kiel vi fartas hodiaŭ vespere? Mi tre bone fartas, koran dankon. — Mi deziras al vi feliĉan kaj agrablan vintron. — Dudeko da personoj, dektri viroj kaj sep virinoj venas hodiaŭ matene je la oka horo. — Kioma horo estas? Estas kvarono post la kvina (aŭ: kvarono de la sesa; aŭ la 5^a 15). — Estas dudek minutoj post la oka (aŭ dudek minutoj de la naŭa; aŭ: la 8^a 20). — Unu minuto estas sesdekono de horo, kaj unu horo dudekkvarono

*) Wstawki i przystawki mogą być używane jako odrębne wyrazy n. p. ajo rzecz, eco cecha, przymiot.

de tago. — Dekoble ok estas okdek. — Kvinoble dudek kvar estas centdudek. — Dimanĉon ni iras kvinope, sed lundon ni iras nur triope. — Berlino, la duan de januaro mil naŭcent kvar.

13.

Dokąd idziesz? Idę do Wiednia (Vienon). — Jak długo (ile czasu) idziesz rano? Często dwie godziny, a wieczorem idę o siódmej godzinie do mego wuja. — Mamy 23. lutego. — Mój brat idzie do Hamburga 15. marca i zostaje tam 3 miesiące. — Dwa metry sukna kosztują ośm koron. — Mogę to powiedzieć po esperancku (esperante lub en Esperanto). — 135. — 222. — 589. — 710. — 801. — 979. — 1017. — 1543. — 173894. — Cieleęcina jest białem mięsem. — Jego uprzejmość jest wielką: często mówi mi grzeczne słówka (*dost. miłe rzeczy*). — Znam dobrze dobroć i wesołość twojego ojca. — Widzę coś białego i coś czarnego. — Żrebce mają dziewięć miesięcy. — Mamy wiele kurcząt i wiele kureczek.

14.

Unu tago estas tricent-sesdek-kvinono de jaro. — Kioma horo estas nun? Estas la unua — kvarono post la dua (aŭ: la dua kaj dekkvin minutoj), — duono de la tria (aŭ: la 2^a 30), — tri kvaronoj post la tria

(aŭ: la 3^a 45), — dudek minutoj post la kvara (aŭ: de la kvina, aŭ: 4^a 20). — La trankvileco de tiu ĉi vilaĝo en somero estras tre agrabla. — Knabino, kian aĝon vi havas? Mi havas sep jarojn (aŭ: mi estas sepjara). — Kvardek ses kaj kvindek du faras (aŭ estas) naŭdek ok. — Mia patrino ne fartas tre bone, ŝi havas febron jam de du semajnoj. — Kian daton ni havas hodiaŭ? La kvinan de januaro. — Unu malgranda bovido kostas en tiu ĉi sezono sesdek kronojn. — Sepoble kvin estas (aŭ: faras) tridek kvin. — Nokte la policianoj en Parizo ĉiam iras duope. — Eifelturo estas alta tricent metrojn (aŭ: je 300 metroj). — La ĉirkaŭaĵo de Parizo estas tre verda en printempo.

15.

Miesiąc jest $\frac{1}{12}$ roku (de jaro), tydzień $\frac{1}{4}$ miesiąca, a dzień $\frac{1}{1}$ tygodnia. — Wezuwiusz jest wysoki na 1150 metrów. — Ile jest 8 razy 17? To jest 136. — O której (je kioma) godzinie przybywa twój szwagier? O trzy kwadransie na szóstą. — Powierzchnia tego kamienia jest biała. — Mój brat ma dwie korony, ja mam podwójną ilość. — Przychodzimy we troje, mój przyjacielu. Czy jesteś niezadowolony? Nie, drogi sąsiedzie, ale ja mam tylko pół kury, a to jest niewiele, jeśli jesteśmy we czterech dzisiaj wieczorem. — Jego choroba

nie jest ciężka, ale on ma często bole głowy. — Jakie stare (kian aĝon havas) źrebię sąsiada? Ono ma dwa lata. — Starość jest smutna. — Ta bransoletka, [moja*], pani, kosztuje 650 koron.

Wprawka.

La homa vivo kaj la sezonoj.

Oni povas kompari la homan vivon kun la kvar sezonoj. Se la agrabla printempo estas la aĝo de la gaja infaneco aŭ de la sana juneco, la bela kaj varma somero estas periodo de la vira fortikeco. En la trankvila aŭtuno ni vidas la tempon de matureco ankoraŭ forta, sed rapidege venas la maljuneco, vintro malgaja kaj malvarma de la vivo. Ni povas ankaŭ kompari la vivon kun la tago: la mateno estas la infaneco, la tagmezo la matureco kaj la vespero la maljuneco; baldaŭ venas la nokto, eterna dormado.

De la naskiĝo al la morto, de la unua tago al la lasta, ne paŝas, sed kuras, eĉ flugas la homa vivo, kiu estas nur mallonga, febra sonĝo.

Pytania.

1. Kun kio ni povas kompari la homan vivon? 2. Ĉu vi komparas la infanecon kun la somero? 3. Kia estas la maljuneco? 4. Kio

*) Słów w klamrach nie tłumaczy się.

venas rapide? 5. Ĉu la homa vivo estas eterna? 6. Ĉu la vivo estas longa aŭ mallonga? 7. Ĉu vi povas diri al mi la tagojn de la semajno? 8. Kiuj estas la monatoj de l' jaro? 9. Ĉu vi fartas bone hodiaŭ? 10. Ĉu vi malvarmumas ofte en vintro? 11. Ĉu via filo havas febron? 12. Kiom faras kvinoble dudek? 13. Kiun (albo: kian) aĝon vi havas? 14. Kia estas la dato de via naskiĝo?

Czwarta lekcya.

Gramatyka: Czasownik: Formy pojedyncze strony czynnej i strona bierna.

Tworzenie wyrazów: Wstawki: -aro, -ejo, -ero. — Słówka: Mieszkanie. — Ćwiczenia: 16—20. — Wprawka.

I. Gramatyka.

Czasownik.

§ 19. Czasowniki kończą się w trybie bezokolicznym na **-i**: ami kochać.

Czas terażniejszy kończy się na **-as** we wszystkich osobach obu liczb:

mi	} amas
vi	
li, ŝi, ĝi, oni	
ni	
vi	
ili	

Czas przeszły kończy się na **-is**: ŝi amis ona kochała, ili amis kochali (kochaty), ĝi faris ono robiło, mi diris ja powiedziałem.

Czas przyszły kończy się na **-os**: mi amos będą kochał, ni amos będziemy kochali.

Tryb warunkowy kończy się na **-us**: mi amus kochałbym, ni amus kochalibyśmy.

Tryb rozkazujący i życzący na **-u**: amul kochaj, kochajcie, ŝi amu niech ona kocha.

Uwaga. Widzimy więc, że przy każdym czasowniku musi stać zaimek osobowy, oznaczający osobę, która daną czynność wywołuje, albo do której dana czynność się odnosi. Jeśli czynność ta jest wyraźnie osobową t. j. jeśli podmiotem pewnej czynności musi być jakaś osoba, której atoli nie znamy, wówczas używamy nieosobowego (nieokreślonego) zaimka oni: oni diras mówią, mŭvi się, oni kantas śpiewają, śpiewa się, en tiu domo oni ĉiam dancas la tutan nokton w tamtym domu (*ludzie*) zawsze tańczą przez całą noc, i t. d. Zaimka nieosobowego (nieokreślonego) *nie kładzie się* jednak przy czasownikach, oznaczających czynność albo stan, której podmiotem człowiek być nie może n. p. przy czasownikach, oznaczających czynności i zjawiska przyrody, albo też ogólne wyrażenia bezpodmiotowe; mówi się więc: pluvas deszcz pada (*nie ĝi pluvas, oni pluvas i t. p.*), tondras grzmi, fulmas błyska się, dalej okazas zdarza się, ŝajnas zdaje się i t. p.

Imiesłów teraźniejszy czynny urabia się przez dodanie końcówki **-ant-**, a więc: amanta kochający, a, e, amante kochając, amanto kochanek (ten, który kocha).

Imiesłów przeszły czynny przez dodanie końcówki **-int-**: aminte ukochwawszy, aminta, ten który kochał.

Imiesłów przyszły czynny przez dodanie końcówki **-ont-**: amonte mając kochać, amonta ten który będzie kochał, mający kochać.

Imiesłów teraźniejszy bierny przez dodanie końcówki **-at-**: amata kochany.

Imiesłów przeszły bierny przez **-it-**: am-it-a ukochany, laŭdita pochwalony.

Imiesłów przyszły bierny przez **-ot-**: am-ot-a mający być kochanym.

Konjugacya (odmiana) wszystkich czasowników dokonuje się według powyższego wzoru.

Każdy imiesłów odmienia się jak przymiotnik; otrzymuje końcówkę **-j** w liczbie mnogiej i końcówkę **-n** w czwartych przypadkach obu liczb.

A więc: *widzieć*: vidi, vidas, vidis, vidos, vidus, vidu, vidanta, vidinta, vidonta, vidata, vidita, vidota.

jeść: manĝi, manĝas, manĝis, manĝos, manĝus, manĝu, manĝanta, manĝinta, manĝonta, manĝata, manĝita, manĝota.

§ 20. Stronę bierną urabia się przez połączenie słówka **esti** (jedyne słowa posiłkowego w Esperancie) z odpowiednim imiesłowem biernym:

mi, vi, li, ŝi, ĝi, oni, ni, vi, ili

estas amata (-aj) jestem... kochany...
 estas amita (-aj) jestem... ukochany...
 estas amota (-aj)* mam być... kochany...

estos amata (-aj) będę... kochany...
 estos amita (-aj) będę... ukochany...
 estos amota (-aj)** będę... mającym być kochanym... (dosłownie: będę tym, który będzie kochany)

estis amata (-aj) byłem... kochany...
 estis amita (-aj) byłem był... pokochany... (zostałem ukochany)

estis amota (-aj) miałem być... kochany... [byłem tym, który będzie kochany]

estus amata (-aj) byłbym... kochany...
 estus amita (-aj) byłbym... pokochany... (zostałbym ukochany)
 estus amota (-aj) miałbym być... kochany... [byłbym tym, który będzie kochany]

*) Rzadko używane — lepiej — **mi estos amata**.

***) Prawie nie używa się.

estu amata (-aj) bądź kochany... niech będzie kochany...
 estu amita (-aj) bądź pokochany...niech będzie pokochany...
 estu amota (-aj)*) bądź... niech będzie... tym, kogo mają pokochać...

§ 21. Przyimek *przez* tłumaczy się przez **de**.

La domo estas konstruata: dom jest budowany (**budowa jeszcze nie skończona**).

La domo estas konstruita, ni povas ekloĝi: dom jest zbudowany, możemy zamieszkać. (**Czynność dokonana**).

La domo estis detruata: dom był burzony. (**Jeszcze go nie zburzyli**).

La domo estas detruita: dom jest zburzony. (**Domu już niema**).

La domo estos konstruata de mia frato: dom będzie budowany przez mego brata.

Ĝi estos de mi pagita: to będzie przeze mnie zapłaconem.

*) Widzimy więc, że Esperanto posiada daleko więcej form słownych, aniżeli język polski, w którym często — z powodu braku odpowiedniej formy — musimy się uciekać do mozolnych opisywań. Praktyczne zastosowanie tych form wyjaśniają dokładnie następujące ćwiczenia.

II. Tworzenie wyrazów.

Wstawki.

-ejo oznacza miejsce, gdzie się jakaś czynność odbywa: preĝi modlić się, preĝejo kościół, kuiri gotować, kuirejo kuchnia, bani kąpać, banejo łaźnia, kokinejo kurnik, ĉevalejo stajnia na konie, bovinejo obora.

-aro oznacza zbiór czegoś: arbo drzewo, arbaro las, ŝtupo stopień, ŝtuparo schody, ŝtupeto szczebel, ŝtupetaro drabina, bruto bydłę, brutaro stado, vorto słowo, vortaro słownik.

-ero oznacza część, drobinę, jednostkę czegoś: hajlo grad, hajlero ziarnko gradu, greno zboże, grenero ziarnko zboża, mono pieniądze, suma pieniężna, monero pieniążek, fajro ogień, fajrero iskra.

Słówka. — Mieszkanie.

domo	dom	plafono	sufit
kastelo	zamek	planko	podłoga
muro	mur, ściana	pordo	drzwi
tegmento	dach	fenestro	okno
korto	podwórze	seruro	zamek
kelo	piwnica		(u drzwi)
etaĝo	piętro	ŝlosilo	klucz
balkono	balkon	salono	salon
ŝtupo	stopień,	tapiŝo	dywan
	schód	kurteno	kurtyna,
ĉambro	pokój		zasłona

kuseno	poduszka	fermi	zamykać
meblo	mebel	ŝlosi	zamykać (na klucz)
tablo	stół	eniri	wejść
seĝo	stołek,	eliri	wyjść
	krzesło	supreniri	iść na górę,
kanapo	kanapa		do góry
benko	ławka	inviti	zapraszać
lito	łóżko	resti	zostać, pozostać
matraco	materac		
lulilo	kolyska	stari	stać
ŝranko	szafa	kuiri	gotować
komodo	komoda	hejti	palić (w piecu)
tirkesto	szuflada	bruli	palić się,
kameno	kominek		gorzeć
fajro	ogień	manĝi	jeść
tubo	rura	lavi	myć, prać
speĝulo	lustro	bani	kąpać
tualetto	toaleta	viziti	odwiedzać
loko	miejsce	akcepti	przyjmować
mono	pieniądze	manki	brakować
mastro	gospodarz	prunti	pożyczać
strato	ulica	kies	czyj
tero	ziemia	hejme	w domu,
plezuro	przyjemność		u siebie
vasta	obszerny	el	z (czegoś)
larĝa	szeroki	inter	między
densa	gęsty	apud	przy, obok
proksima	bliski	pro	z powodu
riĉa	bogaty	pro	o
oportuna	wygodny	pri	po
necesa	potrzebny	post	ponieważ
konsisti (el)	składać się	ĉar	naczelnik,
	(z czegoś)	estro	zwierzchnik
konstrui	budować	do	więc
detru	burzyć	nek... nek	ani... ani
loĝi	mieszkać	por ke	iżby, ażeby
kuŝi	leżeć		

Ĉwiczenia.

16.

Przettōmaczyć następujące wyrazy: pordego, ŝtonego, spegulego, arbareto, arbetaro, domaro, policejo, ĉevalejo, malsupreniri, brula, malfermi, seĝego, necesajo, manĝoĉambro, skriboĉambro, dormoĉambro, ĉambreto, kastelano, kastelestro, supro, oportuneco, monero, hajlerego, loĝanto, loĝonto, eniro, kamentubo, teretaĝo, elirante, lavita, malŝlosita, malfermante, manĝanto, manĝinto, manĝonto, manĝata, manĝita, manĝota, fermenta, ferminta, fermenta, fermata, fermita, fermota.

Utworzyć następujące wyrazy: szeręg pokoi, kuchnia, łaźnia, ziarnko piasku, schody, miejsce, gdzie się ŝpi, pieniądze, miejsce, gdzie się je, gromada krewnych, mieszkanie, uzębienie, kościec (*szkielet*), ludzkość (*jako zbiór ludzi*), iskra, spichrz, miejsce, gdzie się robi toaletę, (*pokój toaletowy*).

17.

Ni multe amis nian kampoĉmeton (willa, dworek); nun ĝi estas detruita. — Vi dormos la proksiman nokton en la kurtena lito. — Ĉu li ne dezirus manĝi viandon? — Mi volis viziti la kastelon, sed oni diris al mi, ke ĝi estas ŝlosita. Oni povos vidi ĝin en la

somero. — Vi eniris la preĝejon (albo: en la preĝejon) tre frue, kaj eliris post la tagmezo. — Tre plezure mi akceptus vian afablan inviton, sed mi ne povos iri pro manko de tempo. — Fermu la pordon, infano, kaj supreniru! — Ni iru malrapide hejmen. — La pordo estas ĉiam ŝlosata je la deka horo vespere; nun ĝi jam estas ŝlosita, ĉar estas la deknua horo; ĝi estos malŝlosita morgaŭ matene tre frue. — La amanta patro estas amata de siaj infanoj. — Li parolis hieraŭ kaj li ankoraŭ parolos morgaŭ. — Ĉu vi elirus, se la vetero estus bela? Ne, mi ne povus eliri, mi malvarmumis kaj mi devas resti hejme, por ke mi morgaŭ fartu*) bone.

18.

Czy widziałeś piękny salon naszego nowego domu? Nie, ja jeszcze tam nie byłem, ale pójdę tam w najbliższy (*tłóm. bliski*) tydzień. — Dom jest bardzo źle zbudowany. Pokoje są małe, schody wąskie, drzwi i okien nie można dobrze przymknąć. Biednej rodzinie (*tłóm. nieszczęśliwej*), która tam będzie mieszkała, będzie się bardzo źle powodziło. — Czybyś palił (w piecu), gdyby powietrze (*tłóm. pogoda*) było zimne? Nie mógłbym palić, bo nie można

*) Po spójniku »por ke« następuje zawsze tryb rozkazujący-życzący.

zrobić ognia w kominku. — Chodźcie do domu (hejmen), kochani przyjaciele i jedźcie ze mną dzisiaj wieczorem. — Umyj sobie ręce! Następnie (poste) wyjdziemy. — Znajdziesz klucz od szafy na stole sypialni, ja go tam położyłem. — Dane mi krzesło jest wygodne. — Pieniądze, które się da ubogiemu mężowi, nie zginą (tíóm. ne estos perdita).

19.

La pordo de la kelo estis ŝlosita de la servistino kaj la kato ne povis eliri el la kelo hieraŭ vespere. — La fraŭlino eliris je la oka el la dormoĉambro kun la knabino; ili supreniris kaj trovis en la manĝoĉambro la familian patrinon gaje parolantan kun sia edzo. — Kies estas tiu dometo? Ĝi estas nia. — Mia bofrato havos en sia grandega salono multajn spegulegojn (aŭ: multe da spegulegoj). — La frateto estis banota de sia granda fratino en la banejo, sed ĉar la vetero estas tre varma hodiaŭ, li estos banata de ŝi sur la larĝa balkono, apud la dormoĉambro. — La ĉirkaŭaĵo de nia urbo estas tre amata de ni; ni ofte vizitas tie amikojn, kiuj loĝas en gaja dometo apud granda arbaro, ne malproksime de grandegaj ŝtonegoj; ni tien iros la postmorgaŭan tagon. — Donu al mi, sinjoro, nur unu monereton!

20.

W Paryżu na dachach domów widzi się wiele kominów. — Kancelarya mego męża (małżonka) była między salonem a jadalnią, blisko schodów. — Ptak zjadł cztery albo pięć ziarenek, które miałem na ręce. — Stare umeblowanie jadalni zostało dane starej służącej przez jej państwo. — Umeblowanie twego pokoju składa się z jednego łóżka, jednej komody i trzech stołków. — Dzisiaj rano, [moje]* dzieci, zostałyście przez młodą służącą za prędko pomyte; wyjdźcie ze salonu i umyćcie wasze ręce i wasze twarze, które nie są czyste, w miejscu toaletowem. Dobrze, ciotko, lecz daj nam klucz od sypialni, drzwi są zamknięte. — Gdyby pogoda była piękną tego lata, byłby stary kościół odwiedzany przez wielu mieszczan; ale pogoda nie jest piękna. — Dzieci są kochane przez swoich rodziców.

Wprawka.

La ava kampodomo.

La domo de niaj geavoj sur la kamparo estas nek kastelo nek dometo, sed oportuna domo multetaĝa. Ĝi estas tre bone dividita. Sur la teretaĝo ni trovas la salonon, la

*) Nie tłumaczyć.

saloneton de nia avino kaj¹ la manĝoĉambrom. Oni supreniras per larĝa ŝtuparo al la supraj etaĝoj. Sur la unua etaĝo troviĝas ne nur tri dormoĉambroj kun tualetejoj, sed ankaŭ la skriboĉambro de mia avo, en kies mezo staras granda skribotablo sur verda tapiŝo: maldekstre, inter la du fenestroj, la biblioteko havas sian tre oportunan lokon. Tiu etaĝo estas ĉirkaŭita (otoczona) per longa balkono. La dua etaĝo konsistas nur el belete meblitaj dormoĉambroj por vizitantoj. Sub la tegmento estas kvar ĉambretoj por la servistaro. Mal-supre, proksime de la keloj, troviĝas vasta kuirejo. Ĉirkaŭ sia kampodomo nia avo havas grandan ĝardenon, kie mankas nek belaj floroj, nek densa arbareto, tre agrabla dum la somero.

Pytania.

1. Kia estas la domo de viaj geavoj? 2. Ĉu ĝi estas bone dividita? 3. Kie estas la salono? 4. Sur kiu etaĝo troviĝas la ĉambroj por vizitantoj? 5. Parolu pri la meblaro de la skriboĉambro de la avo! 6. Kiujn ĉambrojn vi trovas sub la tegmento? 7. Ĉu la domo havas balkonon? 8. Kie troviĝas la kuirejo? 9. Kia estas la ĝardeno? 10. Ĉu vi amas la kamparon? 11. Ĉu vi iros sur la kamparon morgaŭ? 12. Parolu pri via domo en la urbo!

Piŭta lekcyo.

Gramatyka: Przyimki.

Tworzenie wyrazów: Wstawki: -estro, -isto, -ilo. — Słówka: Przedmioty gospodarskie. — Ĉwiczenia: 21—25. — List.

I. Gramatyka.

Przyimki.

§22. Do najwaĝniejszych przyimkóv naleĝa:

al	do	anstaŭ	zamiast
en	w	kun	z (czemś)
el	z (czegoś)	per	przez, za po-
ekster	zewnątrz		moćą
super	nad, ponad	sen	bez
sur	na	pri	o
sub	pod	por	dla, za
antaŭ	przed	pro	z powodu
post	po, za	de	od
apud	obok	da	(patrz lekcyę
ĉe	u, przy		2.)
inter	między	laŭ	według
ĉirkaŭ	około, dokola	malgraŭ	pomimo
kontraŭ	przeciw	dum	podczas, gdy
ĝis	do, aż do		póki
tra	przez	preter	mimo, obok
	(wskróś)	krom	prócz, oprócz
trans	przez (ponad)		

§ 23. Po przyimkach stoi *przyppadek pierwszy*: al la domo, ekster la domo, kontraŭ li, krom tio, mi pensas pri vi, por la frato, ĝis la pordo.

§ 24. Aby jednak wyrazić *ruch w pewnym kierunku* (patrz lekcję 3.) stawia się po danym przyimku *przypadek czwarty*, ale tylko wtedy, **jeśli ten przyimek sam przez się ruchu nie wyraża**: la birdo flugas en la ĉambro (ptak leci do pokoju; (zdanie to jest odpowiedzią na pytanie: *dokąd* ptak leci, a więc przypadek czwarty); la birdo flugas en la ĉambro (ptak lata w pokoju; (zdanie to jest odpowiedzią na pytanie: *gdzie* ptak lata, a więc przypadek pierwszy); la kato saltis sur la tablo (kot skoczył na stół (na *co* skoczył?); la kato saltis sur la tablo (kot skakał na stole (gdzie skakał? na *czem* skakał?))

Z powyższych wywodów wynika, że

a) czwarty przypadek po przyimku nie stoi dla tego, że dany przyimek *rządzi* tym przypadkiem, lecz dla tego, że pragniemy wyrazić *ruch dokądś*, a nie *ruch gdzieś*;

b) po przyimkach **al** i **ĝis**, które już same w sobie wyrażają kierunek, *nigdy przypadek czwarty stać nie może*: mi iras ĝis la pordo (idę aż do drzwi (dokąd idę?); vi iras al la fonto (idziesz do źródła (dokąd idziesz?)).

§ 25. Znaczenie przyimków jest w Esperancie ściśle określone, dlatego przyłączeniu rzeczownika z przyimkiem nie wystarczy ten ostatni przy pomocy słownika po prostu przetłumaczyć, ale musimy zawsze zważać na to,

aby znaczenie danego przyimka odpowiadało pojęciu, które chcemy wyrazić n. p. la bovo iras **al** la kampo (wół idzie *na* pole, mi promenis *laŭ* la rivero (przechadzałem się *wzdłuż* rzeki, mi ĝojas *pro* la venko (cieszę się *ze* zwycięstwa i t. p. Jeśli nie jest dość jasnym, jakiego przyimka należy użyć w danym wypadku, natenczas używa się ogólnego przyimka **je**, który może zastąpić każdy inny przyimek. Należy go jednak używać tylko w razie istotnej potrzeby n. p. chory *na* oczu (malsana *je* la okuloj, mi ridas *je* lia naiveco (śmieję się *z* jego naiwności, mi venos *je* la kvara horo (przyjdę *o* czwartej godzinie. W niektórych wypadkach — o ile przez to nie zaciemnia się sens zdania — może zamiast rzeczownika z przyimkiem stać tenże rzeczownik w czwartym przypadku bez przyimka, a więc zamiast mi ridas *je* lia naiveco może być (bardziej zrozumiale) mi ridas **pro** lia naiveco lub wreszcie mi ridas **lian** naivecon.

II. Tworzenie wyrazów.

Wstawki.

-estro = naczelnik, dowódca, szef: ŝipo (okręt, ŝipestro (kapitan okrętu, regno (państwo, regnestro (naczelnik państwa, urbestro (burmistrz, vilaĝestro (wójt i t. d.

-isto oznacza stałe, zawodowe zajmowanie się czemś: boto but, botisto szewc, kuraci lekarz, kuracisto lekarz, instrui pouczać, uczyć, instruisto nauczyciel, ŝteli kraść, ŝtelisto zawodowy złodziej, dento ząb, dentisto dentysta.

-ilo = narzędzie, instrument, środek do zrobienia czegoś: kudri szyć, kudrilo igła, tranĉi krajać, tranĉilo nóż, kombi czesać, kombilo grzebień, veturi jechać, veturilo wóz, lulilo kołysać, lulilo kołyska.

Słówka. — Przedmioty gospodarskie.

objekto	przedmiot	sitelo	konewka,
afero	sprawa		wiadro
forno	piec	kesto	skrzynia
poto	garnek	skatolo	szkatulka
kaldrono	kocioł	sako	wór
kaserolo	raĉel	lampo	lampa
kruĉo	dzban	lanterno	latarnia
pleto	taca	kandelo	świeca
plado	półmisek	horloĝo	zegar
supujo	waza na zupę	martelo	młot
telero	talerz	najlo	gwóźdź
forko	widelec	pinglo	szpilka
kulero	łyżka	ŝraŭbo	śruba
botelo	butelka	ligno	drzewo (do palenia)
karafa	karafka		
korko	korek	karbo	węgiel
glaso	szklanka	gaso	gaz
kaliko	kielich	alumeto	zapalka
ŝaso	filiżanka	utila	pożyteczny
barelo	beczka	akra	ostrzy
vazo	naczynie	plata	plaski
kuvo	wanna	plena	pełny

kapabla	zdolny	teni	trzymać
lerta	zgrabny	kovri	nakrywać
tuta	cały	porti	nieść
estimi	poważać	komenci	zaczynać
voli	chcieć	fini	kończyć
balai	zamiatać	difekti	uszkodzić
ŝoveli	szuflować (łopatą)	ekbruligi	zapalić
		eklumigi	zaświecić
tranĉi	krajać	estingi	gasić
tondi	strzyć	bezoni	potrzebować
haki	rąbać	peti	prosić
segi	rznać piłą	deziri	życzyć
falĉi	kosić	pesi	ważyć (coś na wadze)
kudri	szyć		
gladi	prasować	respekti	poważać
pezi	ważyć (w znaczeniu mieć wagę)	saluti	pozdrawiać
		nutri	żywić
		plu	dłużej, dalej
		ne... plu	dłużej nie, już nie
pentri	malować		
skulpti	rzeźbić	precipe	szczególnie
desegni	rysować	sufiĉe	dosyć
gliti	ślizgać się	cetere	zresztą
glitumi	biegać na łyżwach	subite	nagle
	ciągnąć	nu!	no, nuże!
tiri	brać	ve!	ach! biada!
preni	puścić, zostawić, pozwolić, aby...	najli	przybijając gwoździami
lasi			

Ćwiczenia.

21.

Przetłómaczyć następujące wyrazy: eksterĝo, apudesti, ĉeesti, transdoni, senpatra,

senhaŭta, preteriri, domestro, estraro, potisto, gladistino, pentristo, skulptilo, ilaro, ŝlosileto, akvoglaso, lignokesto, estingilaro, kovrilo, malutileco, petegi, skribilaro, lavvazo, korktirilo, desegnaĵo, florpoto, antaŭĉambro, mallerta, antaŭe, utileco, malutila, lignejo, forkego, karbero, skatoleto, botelego, anstataŭi, lerteco, poste, kandelego, pentraĵo, difektaĵo, manĝilaro, plenaĝa, balaaĵo.

Utworzyć następujące wyrazy: kosa, szwaczka, kucharka, nadzorca kuchni, nóż, miotła, obcęgi (narzędzie do brania), rękojeść (przy pomocy której się trzyma), pisarz, zegarmistrz, skrzydło, nożyce, piła, ogrodnik, pokojówka, burmistrz, żelazko (do prasowania), namiestnik (naczelnik prowincyi), łyżwa, łopata, siekiera, zabawka.

22.

Multaj objektoj estas necesegaj en loĝejo: meblaro, manĝilaro, skribilaro kaj multaj ceteraj iloj. — La kaldrono staras post la kaserolo, la kruĉo estas apud la glasoj kaj la tasoj; la forkoj kaj tranĉiloj kuŝas en la kuireja tirkesto. — Dum vi estis ekstere, la infanoj preteriris kaj kuris en la arbareton ĝis la arbego malgraŭ via malpermeso. — Nia urbestro akceptis la inviton de la provincentro kaj vespermanĝos morgaŭ en la

kastela ĉambrego. — Estas nun granda nombro da kuracistinoj kaj multaj el ili estas tre lertaj. Ili precipe kuracas la virinojn. — La servisto eklumigis la kandelon kaj pro maller-teco ekbruligis la kurtenon per la alumeto. Oni bezonis akvon por estingi la naskiĝantan fajron. La tablo, la seĝego kaj la pentraĵo estas difektitaj. — Ĉu la vivo estas tre multekosta en via urbeto? — Ofte la manĝaĵoj estas malmultekostaj en grandaj urboj, sed ne la loĝejoj. — Mi tute ne volas, ke vi pri tio petu lin.

23.

Co robiaŭ szewcy? Oni robiaŭ buty i potrzebuja do tego (por tio) iglic (*olbrzymich igiel*). — Drwal potrzebuje siekiery, tracz piły, zamiatacz miotły, kosiarcz kosi, ogrodnik łopaty, prasowaczka żelazka, szwaczka nożyc i igły. — Nieś wiadra ciepłej wody do wanny, ja chcę się kąpać. — Znajduję, moje dziecko, że ty nie pozdrawiasz z uszanowaniem starych ludzi. — Zresztą wcale nie chcę, żebyś szedł do pokoju z głową nakrytą. — Niestety! (ho ve!) już dzisiaj zauważyłem, że moja nowa pokojówka wcale nic nie chce*) robić. Ona

*) W języku polskim mamy zawsze dwa przeczenia, w Esperancie tylko jedno n. p. nie chcę nic robić mi nenion volas fari (*dostłownie: ja chcę robić nic*), estas neniun nikogo niema.

nie chce ani szyć, ani prasować, ani nawet zamiać czysto pokoi. — Proszę was, panie, nie zostaw mnie bez jedzenia, daj mi przynajmniej jeden pieniążek!

24.

La manĝilaro konsistas el la kulero, la forko, la tranĉilo, la glaso kaj la diversaj teleroj; supteleroj, plataj teleroj, teleretoj. — La kuiristino portis en la kuirejon sitelon plenan je karbo, poste ŝi balais per balailo kaj ŝovelis per ŝovelileto la karberojn, kovrantajn la plankon en la antaŭĉambro. — La pingloj kaj kudriloj estis metitaj de la kudristino en la skatoleton, kiu kuŝas sur la tablo. — Mi iros la proksiman ĵaŭdon kun mia amiko, la skulptisto, sur la kamparon, al lia frato, kiu estas pentristo kaj ni loĝos tie ĉe li unu tutan semajnon. — Kie vi trovis la desegnaĵojn de mia filino kaj kien vi metis ilin? — Mi trovis, sinjorino, la desegnaĵojn sub la kanapo en la salono kaj mi metis ilin en la tirkeston de la skribotablo de fraŭlino Sofio.

25.

Czy chcesz mi powiedzieć, panie, na jaki stół stawia się (oni metas) lampę? Zostawi się ją na stole, gdzie ona jest teraz, blisko wazoników (florpotoj). — Dzieci bawiły się

wczoraj w ogrodzie z psem, ale on nagle zaczął biedz przez ulicę do domu burmistrza i teraz nie chce więcej (plu) przybyć do nas. No, mój przyjacielu, zostaw go już tam. — Trzy worki węgla kosztują tej zimy dziewięć albo dziesięć koron. — Kucharz położył na kuchenny piec piękną drewnianą tacę, a ta została całkiem uszkodzona przez iskry. — Wejdźmy, jeśli chcecie, do mego salonu; tam, panowie, przed obrazami dobrych malarzy będziemy mówili o przyjemności, a nawet pożytku, jaki daje piękny obraz lub rzeźba. — On nie pójdzie dzisiaj do dentysty z powodu choroby swej matki. — Połóż korkociąg, gwoździe i obcęgi do tej skrzyneczki.

Letero.

Krakovo, la 25^{an} de januaro 1913.

Estimata sinjoro!

Mia bofrato skribas al mi, ke vi havas bonegan serviston, kiun vi ne bezonas dum la somero. Ĉar miaflanke mi tre bezonas nun viron por anstataŭi mian kuiriston, kiu hieraŭ per hakilo aŭ tro akra segilo tranĉis al si unu fingron, mi estus tre feliĉa, se vi volus lasi al mi vian serviston, por ke li venu kun ni en nian kampodomon dum la monato julio. Tie li devos porti matene frue unu sakon da

karbo en la kuirejon aŭ segi kaj haki la necesan lignon; poste li balaos la korton antaŭ la domo kaj ŝovelos la malpurajojn kaj balaajon. Post la tagmezo li lavos la grandajn kaldronojn kaj kaserolojn, dum la ĉambristino lavas la pladojn, telerojn, glasojn, forkojn, kulerojn kaj tranĉilojn. Vespere li eklumigos la lampojn kaj kandelojn en la ĉambraro kaj la lanternon sur la korto kaj estingos ilin nokte je la dekunua. Li devas esti kapabla najli rapide grandan keston aŭ ŝraŭbi kovrilon de kesteto, ne difektante ĝin. Mi deziras, ke li estu forta kaj precipe tre lerta.

Mi esperas, estimata sinjoro, ke vi havos la afablecon skribi al mi tre baldaŭ pri tiu afero kaj mi petas vin, akcepti mian respektplenan saluton.

Ludoviko N.

Pytania.

1. Kiun bezonas S^{ro} L. N.? 2. Kiel tranĉis sian fingron la kuiristo de S^{ro} L. N.? 3. Kion devas fari la servisto dum la mateno? 4. Kaj post la tagmezo? 5. Kion lavas la ĉambristino? 6. Kiu eklumigas la lampojn? 7. Je kioma horo oni estingas la lanternon sur la korto?

Szósta lekcya.

Gramatyka: Stopniowanie. — Przyimki.

Tworzenie wyrazów: Wstawki: -ingo, -ujo, -ulo. — Słówka: Żywność. — Ćwiczenia: 26—30. — List.

I. Gramatyka.

§ 26. Stopień drugi (wyższy) przymiotnika i przysłówka urabia się przez dodanie słówka **pli** (więcej) albo **malpli** (mniej); do wyrażenia polskiego „niż“, „aniżeli“ służy słówko **ol**.

Mia frato estas **pli** granda **ol** mi

„ „ „ **malpli** „ „ „
Mia frato kuras **pli** rapide **ol** mi

„ „ „ **malpli** „ „ „

Tak... jak tólmaczy się przez **tiel**...

kiel: li estas tiel granda kiel mi on jest tak wielki jak ja; tiel same bela kiel bona tak samo piękny jak dobry.

§ 27. Stopień trzeci (najwyższy) urabia się przez dodanie słówka **plej** (najwięcej) albo **malplej** (najmniej); porównawcze „z“, „ze“ tólmaczy się przez **el**: Paŭlo estas la plej granda el miaj infanoj, li kuras plej rapide el ni. Tak samo używa się **el** po **unu**, **ĉiu**, **kelkaj** i t. p.: unu el vi jeden z was, ĉiu el la knaboj każdy z chłopców.

Uwaga: Jeśli się porównywa tylko dwa przedmioty, natenczas używa się słówka »el« i stopnia drugiego: El la du fratoj Paŭlo estas la pli granda.

§ 28. Stopień trzeci **bezwzględny** tworzy się przy pomocy słówka **tre** (*bardzo*): Paŭlo estas tre granda, li kuras tre rapide.

Zwroty: o ile możności naj... jak naj... oddaje się przez **kiel eble plej**: kiel eble plej rapide o ile możności jak najprędzej. — Kiel eble plej baldaŭ o ile możności w jak najkrótszym czasie.

Przymyki. Przymyki łączą się bardzo często z innymi częściami mowy i tworzą w ten sposób nowe słowa: *eniri* wejść, *eliri* wyjść, *porti* nosić, **enporti** wnosić, **elporti** wynosić, *znosić* (cierpienia), *preni braĉ*, **ĉirkaŭpreni** obejmować, *skribi* pisać, **elskribi** wypisać, **enskribi** wpisać, **priskribi** opisać, **alskribi** dopisać, **subskribi** podpisać, *doni* dawać, **aldoni** dodawać, **eldoni** wydawać, *voki* wołać, **alvoki** powołać, *przywołać*, *meti* kłaść, **enmeti** wkładać, **submeti** podkładać, **surmeti** nakładać, **elmeti** wykładać, *wystawić*, **antaŭurbo** przedmieście, **antaŭĉambro** przedpokój, *tuko* chustka, **antaŭtuko** fartuch, *przednia chustka*, **antaŭvidi** przewidzieć, **interparoli** rozmawiać między sobą, **elparoli** wymawiać, **alparoli** przemawiać do kogoś, **priparoli** omawiać coś, *ordinara* zwykły, **eksterordinara** nadzwyczajny, *lando* kraj, **eksterlando** zagranica, **enlando** krajowy, *morto* śmierć, **senmorta** nieśmiertelny, *forto* siła, **perforte** przemocą,

laŭforte w miarę sił, **superjaro** rok przestępny, *nombro* ilość, *veni* przybywać, **alveni** przybywać do kogoś, **deveni** pochodzić, *vango* policzek, **survango** policzek (uderzenie w twarz), *stari* stać, **superstari** przewyższać coś, **kontraŭstari** stawiać opór i t. p.

II. Tworzenie wyrazów.

Wstawki.

-ingo oznacza pochwę, przedmiot, w który się coś *częściowo* wsadza: *plumo* pióro, **plumingo** obsadka na pióro, *cigaro* cygareta, **cigaringo** cygarnica (przy pomocy której się pali), *kandelo* świeca, **kandelingo** lichtarz.

-ujo oznacza:

1.) naczynie, rezerwoar, który w sobie coś *całkowicie* zawiera: *supo* zupa, **supujo** waza na zupę, *sukero* cukier, **sukerujo** cukiernica, *mono* pieniądze, **monujo** sakiewka, **cigarujo** etui na cygara.

2.) drzewa owocowe: *pomo* jabłko, **pomujo** jabłkoń, *piro* gruszka, **pirujo** grusza, *moŭna* również mówić *pomarbo*, **pirarbo** i t. d.

3.) nazwy krajów: *Polo* Polak, **Polujo** Polska, *Germano* Niemiec, **Germanujo** Niemcy, *Italo* Włoch, **Italujo** Włochy; również dobrze: **Pollando**, **Germanlando**, **Itallando**, **Anglolando**, **Ruslando** i t. d.

-ulo oznacza osobę, posiadającą pewną cechę: juna młody, junulo młodzieniec, riĉa bogaty, riĉulo bogacz, sankta święty, sanktulo święty człowiek.

Słówka. — Żywność.

pano	chleb
bulko	bulka
tritiko	pszenica
faruno	mąka
pasto	ciasto
supo	zupa
ovo	jaje
ŝafo	owca
kapro	koza
porko	świnia
ŝinko	szynka
lardo	słonina
ansero	gęś
anaso	kaczka
meleagro	indyk
kuniklo	królik
leporo	zając
fiŝo	ryba
haringo	śledź
salmo	łosoś
sardelo	sardela
ezoko	szczupak
legomo	jarzyna, warzywo
asparago	szparag
brasiko	kapusta
salato	sałata
lento	soczewica
bulbo	cebula

ajlo	czosnek
fungo	grzyb
frukto	owoc
citrono	cytryna
piro	gruszka
ĉerizo	wiśnia
frago	poziomka
frambo	malina
daktilo	daktyl
nukso	orzech
juglando	orzech włoski
avelo	orzech laskowy
kuko	ciasto, ciastko
peco	kawałek
bombono	cukierek
sukero	cukier
salo	sól
pipro	pieprz
oleo	olej
vinagro	ocet
mustardo	musztarda
lakto	mleko
butero	masło
fromaĝo	ser
kafo	kawa
teo	herbata
ĉokolado	czekolada

akvo	woda	trinki	pić
vino	wino	drinki	pić (gorące napoje), upijać się
biero	piwo	fumi	palić (n. p. papierosy)
brando	wódka	baki	piec (n. p. chleb)
cigaro	cygaro	boli	wrzeć
cigaredo	papieros	friti	smażyc
pipo	fajka	rosti	piec (n. p. kurę)
freŝa	świeży	ĉasi	polować
ranca	jelki, zgorzkniały	ŝteli	kraść
dolĉa	słodki	perdi	zgubić
sata	syty	rekompenci	nagrodzić
avara	skąpy	diferenci	różnić się
germana	niemiecki	tamen	jednak
franca	francuski	tiel	tak
pola	polski	kiel	jak
mordi	kąsać	plie	nadto
sorbi	chlupać, chlonać		
soifi	mieć pragnienie		

Ćwiczenia.

26.

Przetłómaczyć następujące wyrazy: salatujo, malbonulo, Rusujo, Italujo, piprero, malsatulo, ĉasisto, drinkulo, soifego, kapreto, kaprido, fiŝejo, buterpano, kukajo, fumejo, legomejo, troa, nutraĵo, salero, malfreŝa, bovaĵo, sukeraĵo, sukeraĵejo, sukeraĵisto, matenmanĝo, tagmanĝo, vespermanĝo, ŝafidaĵo, malsata, malsato, terpomo, ĉasaĵo, drinkejo, ovaĵo, trinketi, bierejo, panisto, ŝtelisto, fritajo, manĝajo, manĝeto.

Utworzyć następujące wyrazy: lichtarz, etui na cygara, cygarnica, starzec, puszka na herbatę, naparstek, nieszczęśliwiec, puszka na cukier, piękna kobieta, strzemię (na nogę), skąpiec, bogacz, ubogi, portmonetka, Francya, drzewko pieprzowe, bombonierka (pudełko na bombony).

27.

Mi manĝas pli multe ol vi, sed mi trinkas malpli multe ol li. — Ĉu li havas pli aŭ malpli da amikoj ol mi? Li havas tiel multe da amikoj kiel mi. — La matena dormado estas tiel dolĉa, ke mi tre malfrue eliras el la lito. — Kiu estas la plej bela el tiuj ĉi infanoj? Aŭgusto estas la plej bela, sed li estas malpli aĉabla ol la ceteraj junuloj. — Donu al mi, mi petas, kiel eble plej multe da tiu bona ovaĵo. Mi dankas vin plej kore. — Avarulo estas, mi kredas, malpli feliĉa ol malavarulo. — Ĉu vi vidis mian cigaringon? Hieraŭ vespere vi lasis ĝin en la cigarujo sur la kafeja tablo. — Ne estas citronujoj nek daktilujoj en nia norda lando, sed pirujoj kaj pomujoj. — Donu supon, panon kaj fromaĝon al la malfeliĉulo, li estas tre malsata. — Mi trinkis du glasojn da freŝa biero kaj manĝis ŝinkon en la bierejo. — Unu el viaj najbaroj diris al mi, ke ĉasante li perdis sian monujon

kaj sian paperujon kun cent kronoj. Li malavare rekomencos la trovonton.

28.

Mój brat jest młodszy niż ty, on jest także mniejszy. — W naszym ogrodzie warzywnym jest mniej szparagów niż kapusty. — Rano piję tyle (tiom da) mleka, ile (kiom da) kawy. — Piekarz upiekł tak dobre bułki, że one wszystkie zostały wnet zjedzone. — Kawałek chleba, jedzony w wielkim głodzie, jest często lepszy, niż najlepsze ciastko. — Chodź ile możności najczęściej piechotą (piede), to jest znakomite dla zdrowia! Napewno to jest lepsze, niż wiele jeść i pić. — Nadmierne palenie (fumado) jest również bardzo szkodliwe, jednak znam palaczy, którzy lubią swe cygaro, papieros lub fajkę więcej niż inne rzeczy potrzebniejsze. — Jeden z tych chłopców musi przybyć ze mną.

29.

La servistino diras, ke la supujo, estas sur la tablo, ni do eniru, junulinoj kaj junuloj, en la manĝoĉambro, ni manĝu kaj trinku laŭ nia apetito. — Mia tranĉilo estus, mi kredas, pli akra ol (la) via, se ĝi estus tiel nova kiel (la) via. — Tiu ĉi botelo da vino estis trinkita tiel rapide, ke mi ne povis kredi, ke ĝin eltrinkis unu sola homo. — La filo de la meblisto havas la plej belan el la cigaringoj de la junuloj de sia vilaĝo. — La

fingringo, kiu estis perdita, estas trovita de la maljunulino pli rapide ol ŝi esperis. — Ni havos hodiaŭ ĉe l'vespermanĝo legoman supon, ezokon, bovaĵon kun brasiko kaj terpomoj, pomojn kaj pirojn. — En la salaton oni metas vinagron, oleon, mustardon, salon kaj pipron. — La pomoj kreskas sur la pomujo kaj la piroj sur la pirujo. — Oni trovas fragojn kaj eĉ frambojn en la arbaroj de nia bela provinco.

30.

Czy palisz po śniadaniu, młodzieńcze? Nie, panie, nie po śniadaniu, lecz pałę często dwa lub trzy bardzo słabe papierosy po obiedzie, podczas gdy piję filiżankę kawy, o ile możności najmocniejszej. — Sakiewka skapca została wczoraj ukradzioną przez bardzo zgrabnego złodzieja. — Ten nóż nie jest dosyć ostry, nie mogłem nim dzisiaj krajać mięsa. — Najlepszy chleb robi się z pszenicznej mąki. — Łopata starca została znalezioną w piwnicy blisko butelek naszego najlepszego wina: można więc wierzyć, że butelki, najbliższe drzwi, zostały przez niego skradzione. — Cielęcina jest bielsza niż wołowina lub baranina, jest jednym z najbielszych mięs, gdyż jest tak biała, jak mięso kurcząt lub indyczek. — Nieszczęśliwiec włożył chleb i owoce do swojej szuflady.

Letero.

Tre amata patrino!

Jam de longe mi devis skribi al vi, sed la tagoj ĉiam estas mallongaj en tiu ĉi granda urbo Varsovio, kaj la tempo mankas ofte por la multaj aferoj. Vi dezirus, ke mi diru letere al vi, kiel mi tie nutras min, bone aŭ malbone, sufiĉe aŭ nesufiĉe? Estu kontenta! mi manĝas kiel eble plej bone: ĉe la matenmanĝo mi trinkas unu tason da ĉokolado aŭ da lakto kun kafo kaj mi manĝas du bulkojn kun butero; ĉe la tagmanĝo la servistino donas al mi fiŝon aŭ ovaĵon kun ŝinko kaj viandon kun legomoj; poste ni havas la fruktojn plej belajn aŭ kukojn bonegajn, ĉar mi tre amas ilin. La vespermanĝo diferencas de la tagmanĝo nur per tio, ke mi havas plie varmegan supon. Post miaj manĝoj, en kiuj ne mankas vino aŭ biero, sed malfeliĉe (na nieszczęście) bona akvo, mi trinkas kafon en la kafejo plej proksima. Vi do vidas, patrineto mia, ke via filo sin nutras tre sufiĉe, kaj nun vi dormos, mi esperas, pli trankvile.

Kun multaj kisoj mi restas ĉiam, patrineto, via filo, kiu vin amas plej kore.

Paŭlo N.

Varsovio, la 26^{an} de jan. 1912.

Pytania.

1. Kie loĝas sinjoro Paŭlo? 2. Ĉu li havas multajn aferojn? 3. Pri kio li skribas al sia patrino? 4. Kion li manĝas ĉe la matenmanĝo? — ĉe l' tagmanĝo? 5. Ĉu li trinkas akvon? 6. Kie li trinkas kafon? 7. Ĉu li fumas?

Siódma lekcya.

Gramatyka: Zaimki. — Słowa złożone.

Tworzenie wyrazów: Wstawki: -adi, -igi, -iĝi. —

Słówka: Odzież, tualeta. — Ćwiczenia: 31—35. — List.

I. Gramatyka.

§. 30. Tabela zaimków:

	Osoba i rzecz określona (u)	Rzecz bliżej nie- określona (o)	Jakość (a)	Przy- należność (es)
nieokreślone (i)	iu ktoś	io coś	ia jakiś	ies czyjś
pytające i względne (ki)	kiu kto, który	kio co	kia jaki	kies czyj
wskazujące (ti)	tiu ten, ów	tio to, owo	tia taki	ties tego, owego
zbiorowe (ĉi)	ĉiu każdy	ĉio wszystko	ĉia wszelki	ĉies każdego
przeczące (neni)	neniu nikt	nenio nic	nenia żaden	nenies nieczyj

Uwaga: Liczba mnoga: kiuj *którzy, które*, tiuj *ci, owi*, ĉiuj *wszyscy, wszystkie* i t. d. (dwuzgłoskowe ki-uj, por. § 3).

Słówko **ĉi** przy zaimkach wskazujących (nieodmienne) oznacza *bliższe* wskazanie osoby lub rzeczy; łądź się je przed lub po zaimku n. p. tiu ĉi (albo: ĉi-tiu) libro estas pli bela ol tiuj ta książka jest ładniejsza od tamtych.

Polskie »kolwiek, kolwiek bądź« tłumaczy się przez nieodmienne słówko **ajn**: kiu ajn ktokolwiek, ĉio ajn cokolwiek; ellasu ĉiun, kio ajn li estos wypuść każdego, czemkolwiek on będzie.

Zaimki z końcówką **u**, oznaczające osobę lub rzecz określoną, stoją albo same, albo w połączeniu z rzeczownikami: kiu? kto? który? kiu domo? który dom? (ale: kia domo? jaki dom?)

Zaimki z końcówką **u** i **a** posiadają odmianę zupełną (ĉiu tia domo, de ĉiu tia domo... ĉiun tian domon... ĉiuj tiaj domoj... ĉiujn tiajn domojn i t. d.), z końcówką **o** nie posiadają liczby mnogiej, z końcówką **es** są wogóle nieodmienne.

§. 31. Dalsze zaimki:

alia	inny	tuta	cały
cetera	pozostały,	multa lub	liczny
	dalszy	multe da	wiele
kelka lub	niektóry	malmulta lub	nieliczny
kelke da	kilka	malmulte da	niewiele

Słowa złożone.

Słowa złożone tworzy się przez zestawienie pierwiastków (źródłosłów). Wyraz główny stawia się na końcu, wyraz określający t. j. ten, który użyty samodzielnie byłby *przymiotnikiem*, na początku. Jeśli w ten sposób złożony wyraz jest trudny do wymówienia, wów-

czas wstawia się między pierwiastki literę **o**; kampo pole, domo dom, kampa domo, kampo-domo willa, poŝo kieszeń, horloĝo zegar, poŝa horloĝo, poŝhorloĝo zegarek kieszonkowy, skribi pisać, tablo stół, skribtablo lub skribotablo biurko, ovo jaje, formo kształt, ovoforma owalny (dosł. jajokształny) i t. d.

Jeżeli jednak wyraz pierwszy wchodzący w skład wyrazu złożonego mógłby być użyty w różnych formach gramatycznych, a nam chodzi o zaznaczenie charakteru gramatycznego pierwszego wyrazu, wtedy zostawiamy mu jego właściwą końcówkę gramatyczną n. p. unuŝaga jednodniowy (t. j. taki, który trwał jeden dzień), ale unuŝaga pierwszodzienny (t. j. taki, który odbył się pierwszego dnia), vivipova zdolny do życia, plaĉivola zalotny (chcący się podobać), suprecitita wyżej cytowany, unuenaskita pierworodny (po pierwsze zrodzony) i t. p.

Przykłady: vaporŝipo parostatek, piediri iŝć piechotą, jarkolekto rocznik (jakiejsz gazety), metalfadeno drut, ĉielruĝo zorza, sam-ide-ano wyznawca tej samej idei, ami sin kochać się, a więc sin-amo egoizm, sindona oddający się, ofiarny, mem sam, stari stać, memstara samodzielny, duono połowa, duonpatro ojczym (półojciec), jarcento stulecie, Kristnasko Boże narodzenie, postsigno ślad, helblua jasnonie-

bieski, kvarpieda czworonożny, ĉiutage 'codziennie, ŝvitbanejo łaźnia (ŝviti pocić się), teatramanto miłośnik teatru, nighrarulo brunet, blondulino blondynka, littuko kołdra i t. p.

II. Tworzenie wyrazów:

-adi, -ado, oznacza czynność często powtarzaną lub długo trwającą: resti pozostać, restadi przebywać, kanto pieśń, kantado śpiewanie, danco taniec, dancado tańczenie, penso myśl, pensado myślenie i t. d.

-igi, robić coś czemś, skłaniać coś do czegoś, nadawać czemuś jakąś cechę: sidi siedzieć, sidigi posadzić, plibonigi poprawić, sana zdrowy, sanigi uzdrowić, varmigi ocieplić, scii wiedzieć, sciiĝi uwiadomić i t. d.

-iĝi, stać się czemś, przejmować jakąś cechę: sidiĝi usiąść, pliboniĝi poprawić się, saniĝi wyzdrowieć, varmiĝi ocieplić się, ogrzać się, sciiĝi dowiedzieć się, vidiĝi dać się widzieć, aŭdiĝi dać się słyszeć, ŝtoniĝi osłupieć (dosł. stać się kamieniem), morti umierać, mortiĝi ginać, al do, aliĝi dołączyć się, eligi wydobyć się, kuniĝi złączyć się, dis-roz-, disiĝi rozejść się, fariĝi zrobić się, stać się, stariĝi stanąć i t. d.

Słówka. — Odzież, tualeta.

vesto	suknia	rubando	wstążka
veŝto	kamizelka	galono	galon
jako	kaftanik	punto	koronka
pantalono	spodnie	kotono	bawełna
gamaŝo	kamasz	lano	wełna
robo	suknia	silko	jedwab
jupo	spodnica	veluro	aksamit
mantelo	piaszcz	argento	srebro
surtuto	surdut	oro	złoto
ŝtrumpo	pończocha	bastono	kij, laska
ŝuo	trzewik	ombrello	zasłona, ochrona
kravato	krawatka	pluvombrelo	deszczo- chron
ĉemizo	koszuła	magazeno	magazyn
maniko	rękaw	butiko	sklep
manumo	manszet	bazaro	bazar
kolumo	kólmierz	lukso	zbytek
ŝtofo	materya	lukso	zbytek
tolo	plótno	truo	dziura
tuko	chustka	speco	rodzaj, gatunek
ganto	rękawiczka	elefanto	stoń
kufo	czepek	radiko	korzeń, źródłostów
ĉapelo	kapelus	suno	słońce
poŝo	kieszczę	brava	dzielny
butono	guzik	simila	podobny
broso	szczotka	preta	gotowy
sapo	mydło	dika	gruby
spongo	gąbka	gentila	grzeczny
juvelo	drogi kamień, kosztowność	ĉarma	uroczy
broĉo	broszka	delikata	delikatny
ringo	pierścień	eleganta	elegancki
ĉeno	łańcuch	simpla	pojedynczy
fadeno	nić	falsa	falszywy
ĉifono	łachman, szmata		

ebla	możliwy	scii	wiedzieć
efektiva	rzeczywisty	intenci	zamierzać
sindona	oddany	preferi	woleć, przekładać
aĉeti	kupować	malgraŭ	mimo, pomimo
pagi	placić	preskaŭ	prawie
levi	podnosić	k. t. p. (kaj tiel plu)	i t. d.
butonumi	zapinać	aparte	osobno, odrębnie
kombi	czesać	jen	oto
falsi	falszować	komerci	handlować.
ornami	zdobić		
konsumi	zużywać		
uzi	używać		
interesi	interesować		

Ćwiczenia.

31.

Przetłómaczyć następujące słowa: orelingo, pretigi, pretiĝi, apartigo, dormadi, kantisto, uzado, simpligi, ĉiuspeca, ĉiopova, sciado, sciigo, farado, bonvola, vendaĵo, manĝado, manĝaĵo, juvelisto, ĉenero, simpleco, ĉifonisto, ĉifonujo, eble, lanaĵo, kombilo, lavejo, levilo, amigi, ĝentilaĵo, kunigi, ĉiutage, edziĝo, edziniĝi, antaŭtuko, falsaĵo, poŝhorloĝo, butontruo, junularo, piedvesto, buŝtuko, ŝtrumpeto, tolaĵo, lambastono, balaigi, fermigi.

Utworzyć następujące wyrazy: czyścić, po-
łożyć, z bogacić, z bogacić się, mówienie, po-
większyć, ulepszyć, poprawić się, zadowolnić,
zbudzić się, zrobić młodym, stać się młodym,
zrobić młodszym, stać się młodszym, zmusić,
stać się, zgrubić, schudnąć, maszerować (długo).

32.

Iu venis. — Li ion volas. — Mi deziras ian veston. — Estas ies ĉapelo. — Kiu diros tion kaj kion oni diros? — Kia (speco da) ŝtofo estas la plej dika? — La patro, kies infanon vi vidis. — Tiu ĉi viro havas tian edzinon. — Estas ties libro. — Ĉiuj homoj povas ĉion diri, sed ne ĉion fari. — Ĉia tolaĵo konsumiĝas. — Preĝejo estas ĉies domo. — Neniu parolis kaj mi nenion aŭdis. — Vi havas nenan ideon. — Estas nenies pano. — Mi vizitis la tutan magazenon. — Ne lasu eniri vizitantojn, kiuj ajn ili estos. — La vortfarado en Esperanto (lub: esperanta) efektiviĝas per kunigo de radikoj kaj aldono de prefiksoj kaj sufiksoj. — Sidiĝu, sinjoro, kaj faru al mi la plezuron akcepti tason da kafe! — Malgraŭ mia intenco restadi kun vi, mi estas devigiĝita eliri. — Bonvolu sciigi min (lub: al mi), kiam vi alvenos Parizon; mi sciiĝos tre plezure pri via farto, ĉar mi multe interesiĝas pri vi, amiko. — Ni vidis ĉe la juvelisto ĉiuspecajn broĉojn, arĝentajn, ĉenetojn, orajn ringojn k. t. p.

33.

Czy ktoś wyszedł? — Coś leży na podłodze. — To*) musi być czyjaś książka. — Co

*) Można nie tłómaczyć; w razie tłómaczenia oddaje się przez **tio** albo **ĝi**.

się słyszy? — Kto płakał? — To nie może być. — Jaką sakiewkę znalazłeś? — Każdy interesuje się nim (pri li.) Wszelki kaftanik może pan kupić w moim magazynie. — Wszystko, co się kupuje, musi być zapłaconem. — Nikt tego nie wie. — Nic nie przyniosłem. — Nie mam żadnego płaszcza. — To jest niczyj smak. — Pozostałe krawatki są całkiem inne. — Wolę inną suknię. — Kimkolwiek jesteś, zrozumiesz: mnie. — Życie na wsi (kamparo) jest przyjemne w lecie, lecz nie zawsze w zimie. — Podczas polowania zgubił się w gęstym lesie. — Teraz sprzedaje się wiele sfalszowanych towarów. — Przygotuj jedzenie, ale postaw (metu) każdą potrawę osobno. — Czego potrzebujesz, Panie? Pragnę (albo: chcę) kupić ciepły surdut z aksamitnym kołnierzem, płócienne koszule, jedwabne krawatki i tuzin chustek do nosa (poŝtukoj).

34.

Vestu vin rapide kaj ne prenu tiun malbelan, sed tiun ĉi novan ĉapelon! — Kiu el vi, junulinoj, iras kun mi en la bazonon? Ni ĉiuj irus volonte kun vi, sinjorino, se ni estus vestitaj, sed ĉar neniu el ni intencis eliri hodiaŭ, ni tute ne estas pretaj. — Mia patro devigas min purigi ĉiumatene miajn malpurajn

ŝuojn. — Ni pagos ĉiun el tiuj silkaj kravatoj aparte. — Kiajn naztukojn (aŭ: poŝtukojn) vi volas aĉeti? Mi ilin prenos tiajn, kiaj ili estas. — La fraŭlino, kies belegajn orajn juvelojn ni admiris, edziniĝos baldaŭ. — Kies estas tiu ĉi cigarujo? Nenies, almenaŭ nenies en la kafejo, mi kredas. — Kion vi volas diri al mi? Nenion. — La junularo en tiu ĉi vilaĝo konsistas el kelkaj junuloj kaj multaj junulinoj. — Prenu la sapon el la sapujo kaj lavu vian vizaĝon kaj viajn manojn. — Tiu ĉi silka robo estas pli eleganta ol tiu lana, sed vi estas ĉarma en kia ajn vesto.

35.

Do kogo należy ten niebieski fartuch? Može do biedaka, kórego widzieliŝmy wczoraj blisko naszej ogrodowej furtki. — Te dzieci staną się takimi, jakimi je zrobisz. — Ta wełniana kamizelka za bardzo zmalafa, albo ja zbyt zgrubialem. — Ten młodzieniec wie wszystko, przynajmniej on tak wierzy. — Czemu to zaciekawia (interesuje) takiego męża, jak twój ojciec? — Oto kilka pięknych zegarów! Który chcesz, ten albo tamten? — Do kogo należą te czerwone wstążki, które są w skrzyni ze szmatami? (*tłóm. w jednym słowie*). Do nikogo, lub jeśli chcesz, do wszystkich. —

Ten starzec kupiłby nowe szaty, jeśli byłby mniej ubogim. — Te młode panie wołały bardziej prosta, wełnianą materyę niż bogate jedwabne albo aksamitne szaty; nie miały one żadnych ozdób prócz ładniutkiej srebrnej broszki. — Gdzieś położył twój złoty zegarek? Do kieszeni mej czarnej kamizelki.

Letero.

Kara kuzino!

Hieraŭ mi iris kun mia avino en bazaron. Kia vastega magazeno! Kiaj ĉarmaj objektoj en ĉiu angulo (kaŭt)! Ion pli belan mi neniam vidis. Jen estas la silkaj jupoj, jen la veluraj manteloj, pli malproksime kuŝas delikataj punktoj aŭ diverskoloraj ŝtofoj, rubandoj, tukoj kaj kravatoj. Sur la unua etaĝo ni trovas la tolaĵon: ĉemizojn, kolumojn, manumojn k. t. p. La ĉapelaro estas lokita (umieszczony) pli alte kun la luksaj piedvestoj, la falsa juvelaro kaj la blankaj elefantostajoj. En la kelaro troviĝas ne bareloj da vino, sed kuirejaj fornoj, domaj iloj ĉiuspecaj kaj ludiloj por infanoj. Vi trovas ĉion, nenio mankas en tiuj oportunaj parizaj magazenoj. Malgraŭ tio mi preferas ankoraŭ la malgrandajn butikojn de nia provinca urbeto kaj mi esperas, ke mi baldaŭ

havos la plezuron, ilin viziti en via aminda (godny miłości, sympatyczny) kaj agrabla societo. Fartu bone! Amikajojn mi sendas al viaj gefratoj kaj al vi, karulino, multajn kisojn.

Via tutkore sindona kuzino

Sofio N.

Parizo, la unuan de marto 1912.

Pytania.

1. Kien iris fraŭlino N. hieraŭ?
2. Kun kiu ŝi iris?
3. Kion oni vendas en la bazaro?
4. Kie estas la tolaĵo?
5. Kie la ĉapeloj, la ludiloj?
6. Kia estas la koloro de l' elefantosto?
7. Ĉu vi eble preferas pli malgrandajn magazenojn?

Ōsma lekcia.

Gramatyka: Przysłówki.

Tworzenie wyrazów: Wstawki: **-ema, -ebla, -inda.** — Słówka: Praca, studia. — Ĉwiczenia: 36—40. — List.

I. Gramatyka.

§. 32. Tabela najwaŭniejszych przysłówków:

Na oznaczenie:	Miejsca (e)	Czasu (am)	Sposobu (el)	Przyczyny (al)	Ilości (om)
nieokreślone (i)	ie gdzieś	iam kiedyś	iel jakoś	ial dlaczegoś	iom nieco, trochę
pytające i względne (ki)	kie gdzie	kiam kiedy	kiel jak	kial dlaczego	kiom ile
wskazujące (ti)	tie tam	tiam wtedy	tiel tak	tial dlatego	tiom tyle
zbiorowe (ĉi)	ĉie wszędzie	ĉiam zawsze	ĉiel wszelkim sposobem	ĉial z każdej przyczyny	ĉiom wszelka ilość
przeczące (neni)	nenie nigdzie	neniam nigdy	neniel nijak, w żaden sposób	nienial z żadnej przyczyny	neniom żadna ilość

Uwaga: Przysłówki: ĉiel, ĉial, ĉiom, nential, neniom są rzadko używane.

Przysłówki, oznaczające miejsce przyjmują **n** na oznaczenie kierunku: ien dokądś, w jakimś kierunku, kien dokąd, tien tam, w tamtą stronę, tien ĉi lub ĉi-tien do tego tu miejsca, ĉien wszędzie, do każdego miejsca, nenien do żadnego miejsca.

Powyższe przysłówki mogą przybierać końcówkę rzeczownikową lub przymiotnikową i tworzyć w ten sposób nowe wyrazy n. p. tiea tamtejszy, ĉi-tiea tutejszy, tiam ówczesny, kioma horo estas? która godzina? kialo powód (kial dlaczego) i t. p.

§. 33. Inne ważniejsze przysłówki:

supre	na górze	precipe	szczególnie
malsupre	na dole	sufiĉe	dosyć
tuj	zaraz,	tro	zanadto,
	natychniasť		za bardzo
ĵus	przed chwilką,	jen... jen	juĝto... juĝto
	dopiero co	ju pli...	im bardziej...
jam	już	des pli	tem bardziej
preskaŭ	prawie		

II. Tworzenie wyrazów.

Wstawki.

-ema oznacza skłonność do czegoś: kredi wierzyć, kredema łatwowski, mensogi kłamać, mensogema czujący pociąg do kłamstwa, legema czujący pociąg do czytania, verema szczerzy, mający upodobanie w prawdzie, laborema pracowity, (labori pracować), ŝpari oszczędzać, ŝparema oszczędny i t. d.

-ebla oznacza możliwość: kredebła prawdopodobny (rzeczą, w którą można uwierzyć),

legebla czytelny (rzeczą, którą można czytać), kompreni rozumieć, komprenebla rzecz jasna, ma się rozumieć, fleksi giąć, fleksebla giętki (rzeczą, którą można giąć) i t. d.

Uwaga. Jak więc widzimy wstawka **-ebla** nie oznacza rzeczy, która może coś zrobić, ale rzecz, z którą można coś zrobić. Należy to mieć na względzie przy tworzeniu wyrazów.

-inda = godny, wart czegoś: kredinda wiarygodny, leginda wart czytania, bedaŭrinda godny pożałowania, aminda wart miłości, laŭdinda chwalebny.

Słówka. — Praca, studia.

laboro	praca	letero	list
klaso	klasa	adreso	adres
kajero	zeszyt	koverto	koperta
papero	papier	bileto	bilet
folio	kartka, liść	historio	historiya
plumo	pióro	fabelo	bajka
inko	atrament		(powiastka)
krajono	ołówek	fablo	bajka
libro	książka		(wierszyk)
paĝo	stronica	verso	wiersz
leciono	lekcya	poeto	poeta
progreso	postęp	poezio	poezya
apatio	apatya	teatro	teatr
fervoro	zapał	dramo	dramat
energio	energia	verko	dzieło
ordo	porządek		(literatury
lingvo	język		i sztuki)
litero	litera	muziko	muzyka

kolego	kolega
majstro	mistrz
profesoro	profesor
spirito	duch
animo	ducha
prudento	rozsądek
justa	sprawiedliwy
partia	stronniczy
facila	łatwy, lekki
korekta	poprawny
atenta	uważny
inteligenta	inteligentny
kapabla	zdolny
diligenta	pilny
saĝa	mądry
severa	surowy, ostry
antikva	starożytny
klara	jasny
libera	wolny
babili	gwarzyć, gawędzić
koni	znać
lerni	uczyć się
instrui	pouczać, uczyć
elparoli	wymawiać
indulgi	pobłażać
memori	pamiętać
forgesi	zapominać
pensi	myśleć
opinii	mniemać
juĝi	sądzić, wyrokować
imagi	wyobrażać sobie
konsili	radzić

demandi	pytać
respondi	odpowiadać
silenti	milczeć
mensogi	klamać
prepari	przygotować
montri	pokazywać
rakonti	opowiadać
traduki	tłómaczyć, przekładać

kalkuli	rachować
konduti	sprawować się

rekompenci	nagradzać
laŭdi	chwalić
admiri	podziwiać
observi	obserwować
serĉi	szukać
puni	karać
ordoni	rozkazywać
obei	być poslušnym

klopodi	kłopotać się, starać się
ricevi	dostawać, otrzymywać

studi	studynować
peni	usiłować, za- dawać sobie trudu

erari	błądzić
petoli	swawolić, dokazywać

presi	drukować
premi	uciskać, ściskać

Serci	żartować	vane	naprawdę
bindi	oprawiać (książki)	okaze	przypadkiem
parkere	na pamięć	for	precz

Ćwiczenia.

36.

Przetłómaczyć następujące wyrazy: tĵama, indulginda, silentulo, iomete, lernejo, lernanto, lernejestro, instruisto, instruita, paperujo, inkujo, malfervoro, finiĝo, lernolibro, skribadi, skribaĵo, fablaro, facileco, versaĵo, atenteco, komprenemo, diligenteco, verkisto, jarlibro, malobei, klarigi, apudesti, ĉiutage, libertempo, trograndigi, progresado, kolegaro, adresaro, bindisto, profesoreco.

Utworzyć następujące wyrazy: czytelnie (przystówek), karygodny, obliczalny, pracowity, pobłażliwy, zapominalski, godny zapomnienia, nie dający się zapomnieć, wart czytania, wart liczenia, wymowa, możliwy do spamiętania, przypominać (komuś coś), nauczyciel, gadatliwy, wielojęzyczny, rzecz łatwa, poprawność, poprawka (korektura).

37.

Iam mi ie forgesis preni mian kajeron. — Vi estas iom forgesema, sinjoro, kaj vi iel devus korektiĝi. — Ĉu vi ial tion diras? —

Kiam la lernejestro serĉis la lernanton, li tute ne sciis, kie li estas kaj kiel li eliris. — Estas tiel facile, ke mi ne scias, kiel oni ne povas kompreni. — Kiom da leteroj vi skribos al mi? Mi skribos tiom da leteroj, kiom vi deziros. Ĉu vi tiam estos kontenta? — Vi estas tro severa. Komprenu do, ke mi ne povas esti ĉie samtempe kaj ke mi neniel estas kapabla ĉiel kontentigi vin. — Li intencis nenion aĉeti kaj fine li aĉetis ĉion. — Vi neniam elparolas korekte. — Tio estos nenie videbla. — Li tuj skribis la adreson kaj li ĵus forportis la leteron, kiu jam baldaŭ alvenos. — Ju pli oni konas lin, des pli oni lin amas. — Jen vi tute silentas, jen vi tro babiladas. — Paŭlo estas laborema kaj ordema infano. — Kompreneble li estas laŭdinda, sed lia frato estas nekorektebla petolulo, ĉiam mensogema, neatentema kaj certe malinda ricevi ian rekompencon.

38.

Ja ciebie już gdzieś widziałem, ale nie wiem gdzie. Było to pewnie tam, nie byłem nigdzie gdziekolwiek (aliloke), bo przecież nie można iść do każdego miejsca. — Kiedy nauczyciel opowiadał nam ongiś piękną historię, byliśmy wszyscy uważni i milczący. — Jednak nie zawsze tak było, nawet prawie

nigdy. — Ty musisz to jakoś przetłómaczyć, ale nie mówię ci, jak. W ten sposób uczy się najwięcej. — W żaden sposób nie należy obawiać się trudu, gdyż on pod każdym względem wzmacnia naszą energię. — Pytasz, dlaczego poeta to napisał; pewno dla jakiejś przyczyny. Dlatego my nie możemy wyrokować. — Daj mi nieco wina! Ile chcesz? Ile masz. Wszystko? Tak jest, wezmę wszystko albo nic. — Im więcej się uczy, tem więcej chce się uczyć.

39.

Kiam venos via aminda fratino? Ŝi ĵus venis tien ĉi. — Tiu ĉi lernanto estas diligenta kaj prudenta, sed ne sufiĉe laborema; liaj skribaĵoj ĉiam estas tiel malbone skribitaj, ke ili ne estas legeblaj por liaj instruistoj, kiuj ĉiutage, sed vane, lin punas. — Kiam mi ricevis vian leteron, mi skribis al via amiko, sed li ankoraŭ ne respondis. — Kial vi ne iros morgaŭ kun mi en teatron? Tial ke mi neniam iras tien. — Ĉu vi vidis tie ĉi mian paperujon? Mi neniam vidis, sinjoro, vian paperujon tie ĉi; tial mi kredas, ke vi perdis ĝin, aŭ ke oni ŝtelis ĝin el via poŝto: vi do bone farus, se vi forgesus kiel eble plej baldaŭ tiun malgrandan malfeliĉon. — „Ha! bona virino, vi kredas tion, sed tio ne estas

kredebla, kaj ju pli mi pensas pri tio, des pli — ĉar mi ne estas kredema — mi kredas, ke vi ne estas kredinda“. „Tiam mi mensogus?“ „Iom, eble, mi opinias, sed mi nenie diros tion, kaj vi neniel bezonas maltrankviliĝi“.

40.

Ten młodzienciek napisal tak godne uwagi wiersze na zamazpójście swej sympatycznej (aminda) kuzynki, że one natychmiast zostały wydrukowane. — Bądź rozsądnem, drogie dziecie, ucz się pilnie, pracuj, dopóki jesteś młodem, dopóki praca jest jeszcze łatwą, i nie zapominaj, że lenistwo i apatya w żaden sposób nie są wynagradzane. — List, który twój brat ongiś napisał do ciebie, jest wart czytania, gdyż jest słuszny, może trochę surowy, lecz w żaden sposób nie stronniczy. — Ten pan zna dobrze francuski język: bardzo poprawnie go wymawia, potrafi (estas kapabla) mówić z pamięci długie poematy, bajki, a nawet całe powieści, z powodu czego jest widzianym wszędzie z przyjemnością, gdyż on zawsze umie (scias) zająć każdego.

Letero.

Vieno, la kvinan de marto 1913.

Vi opinias eble, mia kara Paŭlo, ke mi estas tre maldiligenta, tial ke ĝis nun mi ne

respondis vian amindan leteron de l'antaŭa jaro. Malfeliĉe via adreso estis forgesita de mi kaj mi ne povis trovi ĝin en la provinca adresaro. Hieraŭ, okaze, ia amiko, kiu ĵus venis Vienon kaj vin konas, parolis kun mi pri vi kaj donis al mi la necesan sciigon. Plezure mi aŭskultis lian rakontadon, ĉar mi sciigis tiel, ke vi ĉiam estas junulo laborema, saĝa kaj prudenta, kun kiu mi dum preskaŭ du tutaj jaroj tiel multe laboradis, kiel eble estas. Ĉu vi memoras iafaje niajn ĉarmajn babiladojn post la vespermanĝo? Vi pli amis la versaĵojn de la pola verkistaro, mi preferis la librojn de la poetoj, kiuj vivis en la antikvaj tempoj. Vi laŭdis la verkistojn Prus, Sieroszewski aŭ la bonegan poetinon Kono-pnicka, dum mi fervore tradukis la plej altideajn paĝojn de la dramoj de Sofoklo. Cetere ĉie ni trovis ne nur grandajn kaj laŭdindajn instruojn, sed ankaŭ tiun amon al la beleco, kiu estas la afero plej grava ĉe la verkistoj. Tiu amo estas ankaŭ (tio), kio nin unuigis ĉe nia unua kunveno.

Mi tre esperas, ke vi povos baldaŭ viziti min kaj en tiu agrabla espero mi tutkore premas viajn manojn.

Via ĉiam sindonema amiko

Henriko L.

Pytania.

1. Parolu pri Henriko kaj lia amiko Paŭlo kaj diru, pri kio ili ofte interparoladis? 2. Ĉu vi legis la poeziojn de Konopnicka? 3. Kiujn poetojn vi preferas, la novajn aŭ la antikvajn? 4. Kiun el ĉiuj verkistoj vi preferas kaj kial?

Dziewiąta lekcya.

Gramatyka: Spójniki. — O stosowaniu trybów. —
Tworzenie wyrazów: Przystawki: *dis-*, *ek-*, *re-*. —
Słówka: Życie towarzyskie. — Cwiczenia: 41—45. —
 Rozmówka.

I. Gramatyka.

§ 34. Ważniejsze spójniki:

ke	że, żeby	tuj kiam	skoro tylko
se	jeżeli	laŭ tio ĉu	według tego
ĉu	czy		czy
ĉar, tial ke	ponieważ, dlatego że	antaŭ ol	zanim
por ke	aby, ażeby	esceptinte ke	wyjawszy,
ĝis kiam	dopóty aż, do tego czasu aż	ja	gdy wszak, przecież
kvankam	chociaż	nek	ani
kvazaŭ	jakoby, jak	tamen	jednak
	gdyby	sed	lecz, ale
kiam	kiedy	anstataŭ	zamiast

§ 35. Po spójnikach następuje z reguły *tryb oznajmiający* (tryb rzeczywistości), jeżeli dana czynność uchodzi za rzeczywistą i pewną.

kvankam li estas malsana	chociaż on jest chory
mi esperas, ke li venos	spodziewam się, że on przyjdzie
mi ĝojas, ke li estas feliĉa	cieszę się, że on jest szczęśliwy.

Tryb warunkowy następuje wtedy, skoro czynność w danem zdaniu wyrażona, jest przypuszczalna albo warunkowa.

se vi estus malsana, mi irus al vi	gdybyś był chory, poszedłbym do ciebie.
se li povus, li certe venus	gdyby mógł, przyszedłby na pewno.
mi ĝojus, se li estus feliĉa	cieszyłbym się, gdyby on był szczęśliwym.

Tryb rozkazujący-życzący następuje wtedy, jeżeli w danej czynności mieści się rozkaz, życzenie albo cel.

ordonu, ke li venu	rozkaz, żeby on przyszedł
estas necese, ke li venu	potrzeba, żeby on przyszedł
mi deziras, ke li estu feliĉa	pragnę, aby on był szczęśliwy.

§ 36. Po **anstaŭ** i **por** następuje z reguły *tryb bezokoliczny*: **anstaŭ iri** zamiast iść, **por havi** aby mieć; po **se** *tryb warunkowy*, jeśli tenże tryb znajduje się również w zdaniu głównem: **mi irus, se mi povus** szedłbym, gdybym mógł; **por ke** ma po sobie zawsze tryb *rozkazująco-życzący*: **por ke mi povu** ażebym mógł, **por ke li venu**, ażeby on przyszedł.

II. Tworzenie wyrazów.

Przystawki.

dis- oznacza rozdzielenie, rozczłonkowanie na wszystkie strony: **semi** siać, **dissemi** rozsiać, **ŝiri** rwać, **disŝiri** rozerwać, **ŝuti** sypać, **disŝuti** rozsypać.

ek- oznacza krótkotrwałość, albo nagły początek czynności: **ekdormi** zasnąć, **ekkrii** krzyknąć, **ekkanti** zaśpiewać, **flori** kwitnąć, **ekflori** zakwitnąć, **salti** skakać, **eksalti** skoczyć, **flami** płonąć, **ekflami** zapłonąć.

re- oznacza zwrot, powrót albo powtórzenie czynności: **revidi** zobaczyć po raz drugi, **reveni** powrócić (do miejsca, z którego się wyszło), **rediri** odrzec, odpowiedzieć, **redoni** oddać, **zwrócić**.

Uwaga. Jako przystawkę używa się również słówka **edzo**, oznaczające małżonka i **edzino**, oznaczające

małżonkę: **kuracisto** lekarz, **kuracistino** lekarka (kobieta-doktor), **kuracistedzino** żona lekarza, **doktorinedzo** mąż lekarki, **profesorino** kobieta profesor, **profesororka**, **profesoredzino** żona profesora, **profesorinedzo** mąż profesorki i t. p.

Słówka. — Życie towarzyskie.

scienco	nauka	bieno	posiadłość
arto	sztuka		ziemska
gusto	smak	nomo	nazwa
religio	religia	potenca	potężny
pacienco	cierpliwość	fiera	dumny
pasio	namiętność	modesta	skromny
kolero	gniew	jaluzo	zazdrośny
timo	obawa	egala	równy
humoro	humor	efektiva	rzeczywisty
pastro	kapłan, ksiądz	perfekta	doskonały
almozo	jałmużna	libera	wolny
tombo	grób	prava (esti)	mieść
leĝo	prawo, ustawa		ślusznosc
		certa	pewny
juro	prawo (pisane)	sama	ten sam
		agi	działać
rajto	prawo, ślusznosc	bapti	chrzczyć
		beni	blogosławić
paco	pokój, spokój	preĝi	modlić się
industrio	przemysł	permesi	pozwalać
komerco	handel	saluti	pozdrawiać
poŝto	poczta	voki	wołać
ŝigno	znak	konduki	prowadzić
stacio	stacya	prezenti	przedstawiać
raso	rasa	gardi	strzec
gento	plemię	danci	tańczyć
reĝo	król	festi	świętować
regno	państwo	kondamni	skazywać

savi
militi
pafi
vundi
sendi
donaci
ricevi
gajni

akiri

mezuri
ofendi
plendi
bedaŭri
aparteni
posedi
decidi

danki
ĉagreni
enui

ocalić
wojować
strzelać
ranić
posyłać
darować
dostawać
wygrywać,
pozyskiwać
osiągnąć,
uzyskać
mierzyć
obrazić
skarżyć się
żałować
należeć
posiadać
rozstrzygać,
postanowić
dziękować
martwić
nudzić się

Esperanto.

amuzi
daŭri
ĉesi

jeti
peli
ŝajni
gratuli
envii
helpi
zorgi
rifuzi
konveni

submeti

mem
t. e. = tio
estas
sendube
adiaŭ

bawić
trwać
przestawać,
ustawać
rzucić
gonić
zdawać się
gratulować
zazdrościć
pomagać
troszczyć się
odmawiać
wypadać, być
odpowiednim
podłożyć,
podbić
sam

to jest
bez wątpienia
do widzenia

Ćwiczenia.

41.

Przetłómaczyć następujące wyrazy: singardo, singardema, agado, agema, bravulo, mortigi, pripensi, komercaĵo, juĝisto, juĝejo, devo, bonfarto, bonveno, submetiĝo, petegi, danko, nomaro, eterneco, artefarita, praveco, pacema, pacama, regnana, samregnano, malprava, militisto, militistaro, pafilo, alveni, ree, tombejo,

leĝoscienco, posedanto, manlaboro, vundebla, malavara, amuziĝi.

Utworzyć następujące wyrazy: rozesłać coś, zaśpiewać, odrzec, odesłać, rozrzucić, zaświecić, rozejść się, rozdać, zrobić na nowo, zaśmiać się, gniewny, skłonny do gniewu, ujrzeć, powtórne zobaczenie, pozyskać coś znowu, przesyłka, niewolny, więzienie, wdzięczny (skłonny do podzięk), wdzięczność, pomocnik, dający się zranić.

42.

Mi kredas, ke la scienco estas potenco progresadilo kaj ke ĝi pli kaj pli kondukos la homaron al la vereco. — La homoj diras, ke se ili estus riĉaj, ili donacus multan monon al la malriĉuloj. Ĉu ili efektive tiel agus? — Ĉar vi ne venis hieraŭ, mi pensas, ke vi venos morgaŭ. — Diru, kiam vi alvenos, por ke mi estu hejme. — Tuj kiam li ekparolis, mi aŭdis, ke li estas kortuŝita kaj ke li donos la petitan permeson. — Antaŭ ol juĝi, aŭskultu min. — Tial ke vi estas ĝentila, mi tion donos al vi, por ke vi estu rekompencita. — Vi jam donis al mi ion, por ke mi estu rekompencita. — Mi atendas vin, esceptinte, ke vi estos malsana. — Kvankam mi iom malsanetas, tamen mi venos, ĉar mi sendube preferas viziti vin anstataŭ enui sola. — Diru al la servistino,

ke ŝi ekbruligu la lampon kaj ke ŝi remetu la meblaron en ordo. — Tiu artisto ekkoleras facile, kvazaŭ li estus ĉiam ofendita, kvankam ĉiuj estas tute singardaj ne ekvundi lian tre ofendeman fierecon. — Tutkore mi gratulas vin pro via bonega akiro. Vi estis tre prava aĉeti tiun bienon.

43.

Żałuję, żeś nie przyszedł i spodziewam się, że przyjdiesz jutro. — Chociaż on nie powiedział tego, dobrze wiemy, co on myśli i co on robi, ponieważ go znamy. — Ponieważ nam to obiecano, oczekujemy tego z pewnością. — Tak głośno mówisz, jak gdybym był głuchy. — Co zrobiłbyś, gdyby on tak źle postąpił? Zamiast martwić się, poprosto odszedłbym, jeśli nie zostałbym zmuszony pozostać. — Chciej powiedzieć piekarzowi, żeby przyniósł nam chleb o dwunastej i żeby nie zapomniał dzisiaj także przynieść ze sobą ciasta! — Nie należy robić подарunków, aby się je znowu otrzymywało. — Zdaje mi się, że nie powinniśmy się rozejść, nie podziękowawszy znowu naszemu wujowi o ile możliwości najserdeczniej. — Bardzo dobrze bawiliśmy się, a teraz wszyscy znowu pójdziemy do domu.

44.

Via onklino venu tuj, mi petas, ĉar mi bezonas paroli kun ŝi hodiaŭ. — Konvenas, ke la pastro elparolu korekte. — Diru al viaj lernantoj, ke ili reportu en la lernejon ĉiujn librojn, kiujn ni bezonas. — Se niaj donacoj estas tro belaj, mi demandas min, ĉu niaj amikoj ne rifuzos ilin. — Tuj kiam la fratino vidis sian fraton, ŝi eklendis, ke li, anstataŭ skribi ĉiusemajne, nur malofte donis signon de vivo; sed li respondis, ke ŝi estas malprava. — Kvankam mi tre afable reinvitis viajn gepatrojn, ili ree ne akceptis mian inviton; ĉu tial ke ili estas tro maljunaj kaj malfortaj, ĉu tial ke ili timas enui en nia societo. — Antaŭ ol ekparoli, oni devas pripensi. — Por ke vi estu prava, estus necese, ke la homaro estu perfekta, sed vi scias tiel bone, kiel mi, ke tio ne estas la efektiveco. — Ne disjetu papererojn en la ĝardeno. — Mi ne kredas plu, ke li venos, kaj tion mi tre bedaŭras.

45.

Skoro tylko otrzymałem twój list, zabrałem się do pisania, lecz moja praca nie jest jeszcze skończoną. — Aby ta posiadłość ziemska była jego, musi on ją kupić, albo musi mu się ją podarować; ale sądzę, że on nie ma pieniędzy

i jestem pewnym, że obecny właściciel nie daruje mu jej. — Abyś odzyskał stracony czas, pytam się ciebie, czy nie będziesz musiał pracować we dnie i w nocy. — Gdyby moi rodzice na to zezwolili, poszedłbym z tobą, ale nie wiem, czy oni chcą tego, a nawet się obawiam, że oni tego nie chcą, chociaż się dzisiaj czuję bardzo dobrze. — Nasz stary przyjaciel, sędzia, rzekł, że się za często jest sądzonym pobłażliwie lub surowo według tego, czy się jest bogatym, czy ubogim. — Młody lekarz rozdał jałmużny wszystkim ubogim we wsi, chociaż on sam nie był bogatym.

Rozmówka.

Sofio. — Ernesto. — Nikolao.

Sofio. Bonan tagon, sinjoro; kiel vi fartas?

Ernesto. Tre bone, mi dankas (aŭ: dankon), kaj vi, sinjorino?

Sofio. Bone, mi neniam fartis pli bone ol de kelka tempo.

Ernesto. Kiu venas de tie? Ĉu ĝi ne estas nia amiko, Nikolao, la instruisto?

Sofio. Jes, ĝi estas li. Mi lasas vin. Fartu bone! (Ŝi foriras).

Ernesto. Bonvenon, amiko. Kiel vi fartas nun? Ĉu via familio estas sana?

Nikolao. Mia edzino ĉiam estas sana, sed unu el miaj infanoj havas mienon tre malbonan; ĝi ne havas plu apetiton kaj ĉiam plendas pri kapdoloroj.

Ernesto. Eble tio ĉi venas nur el tro rapida kreskado; ĝi tre lacigas la infanojn.

Nikolao. Tion ĉi vi diras por trankviligi min, sed ĉar vi mem estas patro, vi certe komprenas mian timon.

Ernesto. Sendube... Nu, adiaŭ. Korajn salut-ojn al via frato. Salutu vian patron de mi kaj prezentu miajn komplimentojn al via edzino.

Nikolao. Certe, mi ĝin faros. Viaflanke ne forgesu revoki min al la memoro de viaj gepatroj. Ĝis la revido!

Dziesiąta lekcya.

Gramatyka: Czasy złożone (*strona czynna*). — Imiesłów.

Tworzenie wyrazów: Przystawka: **fi-**. Wstawki: **-aĉ, -iz, -oz, -um, -ĉj, -nj.** — Słowo: **Moŝto.** -- Słówka: Przyroda. — Ćwiczenia: 46—50. — Rozmówka.

I. Gramatyka.

§ 37. Czasy złożone strony czynnej urabia się przez połączenie słówka *esti* (jedynego słowa posiłkowego w Esperancie) z odpowiednim imiesłowem w stronie czynnej (porównaj § 19).

mi, vi, li, ŝi, ĝi, oni, ni, vi, ili

estas	amanta	jestem kochającym t. j. <i>kocham</i> (w tej właśnie chwili)
„	aminta	jestem tym, który kochał t. j. <i>pokochołem</i>
„	amonta	jestem tym, który będzie kochał t. j. <i>mam zamiar kochać</i>
estis	amanta	byłem kochającym t. j. <i>kochałem</i>
„	aminta	byłem tym, który kochał t. j. <i>pokochołem był</i>
„	amonta	byłem tym, który będzie kochał t. j. <i>miałem zamiar kochać</i>
estos	amanta	będę kochającym t. j. <i>będę kochał</i>
„	aminta	będę tym, który kochał t. j. <i>pokochocham</i>
„	amonta	będę tym, który będzie kochał t. j. <i>poweźmę zamiar kochać</i>
estus	amanta	byłbym kochającym t. j. <i>kochałbym</i>
„	aminta	byłbym tym, który kochał t. j. <i>pokochoałbym</i>
„	amonta	byłbym tym, który będzie kochał t. j. <i>powziąłbym zamiar kochać</i> .

Uwaga. Czasów złożonych używa się w Esperancie wogóle rzadko, starając się o ile możności zastąpić

je czasami prostymi. Używa się ich przedewszystkiem wtedy, gdy jest mowa o dwóch czynnościach przeszłych, lub przyszłych, które jednak nie są związane *stosunkiem równoczesności*; n. p. w zdaniu: »kiedy ją pokocham, będę szczęśliwym«, albo: »kiedy słońce zaszło, szary zmrok pokrył ziemię wokoło«, mamy właśnie dwie takie czynności. A więc przekład esperancki brzmieć będzie: »kiam mi estos ŝin aminta, mi estos feliĉa«, albo: »kiam la suno estis subirinta, griza krepusko kovris la teron ĉirkaŭe«. Ale i w tym ostatnim wypadku użycie czasu złożonego może się stać zbyt czynnym, jeżeli tylko w inny sposób n. p. przez dodanie odpowiednich przystawek, wstawek, przysłówków, spójników i t. p. określimy stosunek, zachodzący między temi czynnościami. Możemy tedy powyższe zdania przetłómaczyć jeszcze w ten sposób: **Post** kiam mi ŝin ekamos, mi estos feliĉa; **Ekaminte** ŝin, mi estos feliĉa; **Post** kiam la suno subiris, kiam la suno **jam** subiris, **post** la subiro de la suno i t. d. i t. p.

§ 38. Imiesłowu, zwłaszcza strony czynnej używa się często we formie przysłówkowej, gdy odnosi się do rzeczownika, lub zaimka, od którego jest zawisłym: **kantante**, **ŝi ĉarmis lin** śpiewając, zachwycała go; **ferminte la pardon**, **li foriris** zamknąwszy drzwi, odszedł; **parolante**, **mi klarigos la aferon** mówiąc, objaśnię sprawę.

Tak samo i przymiotnik przybiera końcówkę **-e** zamiast **-a**, jeśli się odnosi do trybu bezokolicznego albo do treści całego zdania: **Estas necese, ke li venu** trzeba, żeby on

przyszedł; **resti sola kun leono estas danĝere** zostać samemu z lwem jest niebezpiecznie.

II. Tworzenie wyrazów.

Przystawka fi-

Słowo **fi-** fe, pfuj, brzydko, bywa używanem jako przystawka. Oznacza ono wtedy lekceważenie, wstręt, wogóle obniżenie wartości materialnej albo moralnej danego przedmiotu n. p. **fidomo** buda, **fiĉevalo** szkapa, **fiopolo** motłoch, **fiulo** nicpoń, **ladaco**.

Wstawki.

Wstawka **-aĉ-** posiada to samo znaczenie, co przystawka **fi-**, a więc: skribi **писаć**, skribaĉi, **bazgraĉ**, **parolaĉi**, kriaĉi **псыковаć**, ĉevalaĉo **шкapa**, popolaĉo **motłoch**, nuboo **чмyра**, nubaĉo **чмурzыско**, libraĉo **зла**, brzydka **кшаżka**, **babili** **гавęдзіć**, **babilaĉi** **wygadywać**.

Wstawka **-iz-** oznacza napełnianie, zaopatrywanie czegoś w coś n. p. elektro elektryczność, elektrizi **електрызоваć**, magneto **магнес**, magnetizi **магнетызоваć**, galvana **галванічны**, galvanizi **галванызоваć** i t. p.

Wstawka **-oz-** oznacza bogaty w coś, obfitujący w coś, mający wiele czegoś n. p.

sulfuro siarka, **sulfuroza** bogaty w siarkę, **akvoza** obfitujący we wodę i t. p.

Uwaga. Powyższe dwie wstawki są, jak to już zresztą z samych przykładów wynika, wstawkami naukowymi, a nie literackimi, to znaczy, że miejsce ich w naukowych, dajmy na to, chemicznych dziełach esperanckich, a nie w powieściach i nowelach. A więc zamiast **germanizi** **germanizоваć**, równie dobrze jest powiedzieć **germanigi**; zamiast **stelooza ĉielo** **gwiazdziste** (mające wiele gwiazd) **niebo**, można powiedzieć **stelhava** (mające gwiazdy), **steiriĉa** (bogate w gwiazdy), **stelara** (mające gromady gwiazd), **stelabunda** (**abunda** obfity) **ĉielo** i t. p.

Wstawka **-um-** oznacza nuans (odcień) pojęcia t. j. używa się tej wstawki wtedy, gdy wszystkie inne nie nadają się, albo nie określają danego pojęcia n. p. **plena** pełny, **plenumi** spełnić, **kolo** szyja, **kolumo** kołnierz, **mano** ręka, **manumo** rękaw, **nazo** nos, **nazumo** cwikier, **buŝo** usta, **buŝumo** kaganiec, **palpebro** powieka, **palpebrumi** mrugać powiekami, **kalkano** pięta, **kalkanumo** obcas, **parto** część, **partumo** ułamek, **kruco** krzyż, **krucumi** ukrzyżować, **paliso** pał, **palisumi** wbijać na pał, **mastro** gospodarz, **mastrumi** gospodarować, **malvarmumi** zaziębić się, **bruli** palić się, **brulumo** zapalenie, **butono** guzik, **butonumi** zapinać, **vento** wiatr, **ventumi** wietrzyć, **aminda** godny kochania, **amindumi** załęcać się i t. p.

-ĉj- dodane do kilku początkowych liter imienia **męskiego -nj-** do imienia **żeńskiego**

zamienia je na zdrobniałe i pieszczotliwe n. p. Mihaelo Michał, Miĉjo, (Mihaĉjo, Mihaelĉjo) Michaś, Petro Piotr, Peĉjo Piotruś, patro ojciec, paĉjo tatuś, Mario Marya, Manjo, Marinjo Mania, Karolino Karolina, Kanjo, Karonjo, Karolinjo Karolcia, patrino matka, panjo mamusia, patrinjo mateczka i t. p.

Tytuł.

Tytuł spełnia słówko **Moŝto Moŝć**:
Via reĝa moŝto wasza królewska moŝć, Ŝia Reĝina Moŝto Jej Królewska Moŝć, Lia episkopa moŝto jego Eminencya ks. biskup, sinjora moŝto waszmoŝć, via generala moŝto moŝci generale, via moŝto wielmożny panie i t. p.

Słówka. — Przyroda.

Dio	Bóg	aero	powietrze
universo	wszczęświat	horizonto	horyzont
globo	kula ziemiska	temperaturo	temperatura
mondo	świat	frosto	mróz
naturó	przyroda	neĝo	śnieg
astro	ciało	glacio	lód
	niebieskie	nubo	chmura
suno	słońce	nebuló	mgła
radio	promień	fulmo	błyskawica
lumo	światło	vento	wiatr
luno	księżyc	maro	morze
stelo	gwiazda	lago	jezioro
ĉielo	niebo	bordo	brzeg

insulo	wyspa	burgono	paćzek (kwiatu)
monto	góra	kverko	dąb
valo	dolina	abio	jodła
fonto	źródło	nesto	gniazdo
rivero	rzeka	arko	łuk
ponto	most	fero	żelazo
vojo	droga	vagono	wagon
dezerto	pustynia	ŝerco	żart
besto	zwierzę	seka	suchy
leono	lew	klara	jasny
tigro	tygrys	brila	błyszczący
lupo	wilk	ebena	równy
vulpo	lis	profunda	głęboki
azeno	osieł	fluida	płynny
aglo	orzeł	humila	pokorny
korvo	kruk	krei	stwarzać
alaŭdo	skowronek	tondri	grzmieć
papago	papuga	flui	plynąć
rano	żaba	blóvi	dać
vermo	robak	promeni	przechadzać się
serpento	wąż	fali	padać
insekto	owad	droni	tonąć
abelo	pszczola	parfumi	perfumować
araneo	pająk	odori	pachnąć
formiko	mrówka	dangere	niebezpie- cznie
muŝo	mucha	laŭlonge	wzdłuż
papilio	motyl	laŭlarge	wszerz.
herbo	trawa, ziele		
radiko	korzeń		
branĉo	gałąź		
trunko	pień		

Ćwiczenia.

46.

Przetłómaczyć następujące słowa: fulmo-
tondro, pafarko, fervojo, akvofalo, duoninsulo,

ĉielarko, bonodora, sunkuŝiĝo, sunleviĝo, tutmonda, mallumo, rapidi, kreanto, kreinto, savanto, savinto, savonto, monteto, ventego, insulano, kreskaĵo, profundegaĵo, ebenaĵo, profundeco, malklareco, leonido, anserido, insularo, vagonaro, glaciejo, herbejo, neĝero, universestro, parfumisto, blovilo, cigaredingo, ĉerizujo, trinkado, sekigi, sekiĝi, fluidiĝi, fluidiĝi, fluidigebla, dezirinda, mallaŭdi.

47.

Ĉu vi jam estis fininta vian leteron, kiam vi foriris? Jes, mi ĉiam eliras nur tiam, kiam mi estas fininta mian laboron. — La kantisto jam estos kantinta la kantojn je la naŭa horo. Irante je la oka horo vi aŭdos lin, sed pli malfrue ĉio estos finita. — Ni estus legintaj la libron, se la majstro estus doninta ĝin al ni; sed ne estas necese, ke ni havu ĝin nun, ĉar ni ricevos morgaŭ alian libron. — Estas necesege, ke vi estu ricevinta lian leteron, antaŭ ol vi ion decidis. — Kiam vi ordonis, mi jam estis forironta. — Laborante li gajnis, ludante li perdis. — La afabla junulo estas tre amata, li estis ĉiam laŭdata kaj li estos enviata. — Tiu bona libro estas legita, legata, legota de ĉiuj. — Via laboro estas tre bone farita. Mi vidis, ke ĝi estis malrapide kaj zorgeme farata. — Mia domo estas baldaŭ

konstruota. Kiam ĝi estos konstruita, vi venos al ni. — Estas dezirinde, ke vi venu baldaŭ.

48.

Mialem pisaĉ do ciebie, leca kiecy przy-
szedł twój list, zrozumiałem wszystko. — On skończy już swą robotę, kiecy go ty odwied-
dzisz. — Ja nie byłbym tak powiedział, gdy-
byś mi poprzednio o tem napisał. — Mój
brat był tak chory ostatniego tygodnia, że
nie mógł wyjść. — On byłby kochany. —
Bylibyśmy chwaleni. — Czy nie będziesz
ganionym? — Pracując, wiele się uczę; pra-
cowawszy, wiele się nauczyłem; mając pracować,
wiele uczyć się będę. — Pracujący; ten, który
pracował; który będzie pracował. — Raniony,
zraniony; ten, który będzie zraniony. —
Trzeba, żebyśmy zapłacili. — Wczoraj było
bardzo ciepło.

49.

Revidinte sian patrinon, la junulo ekkriis,
ke tiu vido lin resanigos. — Ne salutita (aŭ:
salutite) de siaj amikinoj, la kuracistedzino
estis elirinta el nia domo, kiam mi alvenis. —
Antaŭ ol skribi, vi estus devinta paroli kun
ŝi pri tiu afero. Sendube, patro, kaj efektive
mi estis intencinta diri al ŝi ĉion buŝe, sed
ĉar ŝi estis foririnta, mi necese skribis, por

ke ŝi sciigu pri mia volo. — Kiam la vento estis faliginta la foliojn de la arboj, ni preferis restadi hejme, ol promeni en la arbaro, kvankam ofte la vetero estis tre agrabla. — Tuj kiam mia fratino estos alveninta, ni disiros: mi forveturante Parizon, ŝi restante sola hejme. — Ne timante la hundojn, dormu, kato, trankvile en la hundejo. — En la lingvo Esperanto ni vidas (kaj ni estas sendube pravaj) la estontan duan lingvon de ĉiu instruita homo.

Idźcie naprzód, moje dzieci, nie obawiając się niebezpieczeństwa. — Zanim pociąg nadej dzie, mam dość czasu, aby pobiedz do domu i powiedzieć mojemu szwagrowi, żeby pojechał z nami na wieś. Dobrze, Piotrusiu, zrób to i spiesz się. — Skoro tylko śnieg pokryje ziemię, pójdziemy na pagórek. — Powinieneś iść szybciej, kiedy mgła nakrywa dolinę. — Bylibyśmy się wczoraj bardzo chętnie przechadzali, gdyby temperatura nie była tak mroźną: wiatr zawiął był potężnie i wnet spadł był śnieg wielkimi płatkami; wtedy postanowiliśmy pozostać przy ognisku. — Kiedy powróciliśmy do domu, dowiedzieliśmy się, że nasz ojciec dopiero co przyjechał, nie napisawszy, aby mu przygotować pokój.

Rozmówka.

Sonjo (aŭ Sofinjo), — Eĉjo (aŭ Eduĉjo).*)

— Miĉjo (aŭ Miĥaĉjo, Miĥaelĉjo).

Eĉjo. Kian veteron vi preferas, Sonjo? la sekan ĉu la malsekan, la varmegan ĉu la frostan, unuvorte kian sezonon?

Sonjo. Sincere mi diros, ke el ĉiuj sezonoj mi preferas la printempon, kaj precipe la majan monaton. En majo vere vekigas la naturo, la arboj malfermas siajn burĝonojn kaj sin kovras per folioj kaj floraĵo. Ĉiuj kreskaĵoj bonodoras ĉirkaŭe.

Eĉjo. Kaj mi preferas la dormon de l' naturo — la vintron. Estas por mi plezuro rigardi la kamparon kovritan per la mantelo de brilanta neĝo. Se pluvas, mi restas hejme kaj legas librojn aŭ interparolas kun la amikoj.

Sonjo. Kaj vi, Miĉjo? vi nenion diras; kian sezonon vi plej multe amas?

Miĉjo. Ho! mi havas guston tute alian ol via. En printempo oni scias neniam, ĉu estos bela vetero, ĉu pluvego. En aŭtuno estas la temperaturo pli agrabla, ol en somero: promeno estas plezuro.

*) Karesa nomo por Eduardo.

Sonjo. Vi estas prava, Miĉjo. Rimarku, ke se ni komparos la sezonojn kun la homa vivo, ni vidos, ke la printempo respondas al la infaneco, la somero al la tempo de l'pasioj, la aŭtuno prezentas la maturecon en la vivo, kaj la vintro la maljunecon.

SKŁADNIA.

Uważamy za rzecz zgoła zbyteczną zająć się na tem miejscu szczegółową analizą składni esperanckiej, a to przedewszystkiem dla tego, że składnia tego języka jest do składni polskiej w wysokim stopniu zbliżoną. Ograniczymy się więc do podania kilku ogólnych wskazówek, tudzież do wykazania różnic, zachodzących między Esperantem, a językiem polskim.*)

Już we wstępie zwróciliśmy uwagę na prostotę i logikę, i panującą w Esperancie. Cechy te okazują się przedewszystkiem w składni esperanckiej, której naczelną zasadą jest *jasność i zrozumiałość*. Już w każdym narodowym języku ma zastosowanie powyższa zasada, ale w języku międzynarodowym, gdzie wszystko, co mówimy, musi być zrozumiałem nie tylko dla jednego narodu, lecz dla wszystkich narodów, jest jasność w wyrażeniu każdej myśli

---

*) Pragnącym bliżej zapoznać się ze składnią esperancką polecamy: »Gramatykę języka Esperanto« A. Zakrzewskiego, lub esperanckie dzieło P. Fruitier'a »Esperanta Sintakso«.

nieodzowną koniecznością. Dla tego należy w Esperancie zawsze starać się unikać zawiłanych okresów i wszelkie swoje myśli wyrażać we formie o ile możności najprostszej. Prostota jest zaletą każdego dobrego stylu. A więc należy dawać pierwszeństwo zdaniom krótkim, czasom pojedynczym i wyrazom prostym t. j. nie przeładowanym wstawkami, przystawkami i t. p.

Z drugiej strony należy jednak zauważyć, że dla każdego człowieka, w którego wyrażeniach mieści się chociażby odrobina logiki, jest naprawdę rzeczą trudną wyrazić się niezrozumiale w języku esperanckim. Z powodu końcówek, nadających każdemu słowu jasne gramatyczne znaczenie, wykazujących natychmiast, do jakiej części zdania dane słowo należy, z powodu wyraźnej końcówki czwartego przypadku, charakteryzującej bezpośrednio przedmiot bliższy, jest niezrozumienie tekstu esperanckiego prawie niemożliwym, bez względu na to, w jakiej formie jest wyrażone dane zdanie.

Widzimy więc, że pod względem składni ma Esperanto wielką przewagę nad językami narodowymi, gdyż nie musi szeregiem drobniejszych regułek wciskać myśl każdą w pewną już określoną formę wyrażeniową. Równocześnie staje się nasz język wolnym od jednej

z największych trudności, w jakie obfituje gramatyka każdego narodowego języka, a mianowicie od kwestyi *następstwa wyrazów*. Zdanie esperanckie można wyrazić w sposób najrozmaitszy, a jednak jego jasność na tem nie ucierpi. Właśnie ta giętkość Esperanta jest powodem, że przekład na Esperanto jest nieskończenie bardziej zbliżonym do oryginału, aniżeli przekład na jakikolwiek inny język narodowy. Jako dowód niechaj posłuży następujące zdanie: „*Dam jabłko pracowitemu chłopcui*“. Zdanie to można conajmniej w 12 sposobach poprawnie wyrazić:

1. Mi donos la pomon al laborema knabo.
2. Mi al laborema knabo donos la pomon.
3. Mi al knabo laborema la pomon donos.
4. La pomon mi donos al laborema knabo.
5. La pomon al laborema knabo mi donos.
6. La pomon mi al knabo laborema donos.
7. Al laborema knabo mi donos la pomon.
8. Al knabo laborema mi la pomon donos.
9. Donos mi al laborema knabo la pomon.
10. Donos mi la pomon al knabo laborema.
11. Al laborema knabo la pomon mi donos.
12. La pomon al knabo laborema donos mi.

A więc każde zdanie tworzy się w Esperancie rozmaicie, zależnie od tego, czy się zamierza tę czy ową część zdania, tę czy ową

myśl bardziej uwydatnić, aniżeli inną. W ten sposób ma się możliwość oddania każdej subtelności myśli w języku esperanckim.

O ile jednak nie zachodzą jakieś specjalne okoliczności, jest rzeczą wskazaną, aby w interesie jasności i zrozumiałości używać szyku możliwie najprostszego, kładąc najważniejsze wyrazy na początku zdania, a więc przede wszystkim podmiot i orzeczenie z ich dopełnieniami, potem przedmioty bliższe i dalsze, zdania poboczne i t. d.

Wspomnieliśmy już poprzednio, że składnia esperancka jest podobną do polskiej, można ją więc naśladować, nie wynika z tego jednak, abyśmy teksty polskie zawsze dosłownie tłumaczyć musieli; przez czytanie dobrych esperanckich autorów można sobie łatwo przyswoić właściwy styl esperancki, który rzeczywiście istnieje i żadnemu narodowemu stylowi w zupełności nie odpowiada.

W końcu trzeba jeszcze zaznaczyć, że należy unikać polonizmów, germanizmów, galicyzmów i t. d. Jest rzeczą oczywistą, że gdybyśmy chcieli polonizmy dosłownie tłumaczyć, byłibyśmy zrozumieli tylko dla Polaków. Jeżeli więc mamy do czynienia z takim wyrażeniem swoistem (n. p. smalić cholewki w znaczeniu zalecać się, mieć się do kogoś w znaczeniu uczuwać sympatyę do kogoś,

stawać dęba w znaczeniu stawać na tylnych nogach i t. p.) musimy starać się o oddanie wewnętrznego znaczenia tych wyrażení, a nie ich formy zewnętrznej. Taksamo zresztą musimylibyśmy postąpić przy przekładaniu takich wyrażení na każdy inny język narodowy.

* * *

Przedimek określony bywa w Esperancie używanym jako słaby zaimek wskazujący t. j. wówczas, gdy jest mowa o osobach lub rzeczach określonych i znanych. Gdy zachodzi wątpliwość, czy w danym wypadku użycie przedimka jest bezwarunkowo konieczne, *lepiej jest go nie użyć*, gdyż jak słusznie powiada Fruitier w swej „*Esperanta Sintakso*“ celem przedimka „la“ jest objaśnienie zdania, zapobiegając, by nie pomieszano omawianej kwestyi z inną podobną. Dlatego można często nie użyć tego słówka, kiedy ono w istocie nie objaśnia idei i kiedy jesteśmy skłonni użyć go tylko dla naśladowania narodowych języków (germańskich, romańskich). Jedynym warunkiem jest, aby dane zdanie było o ile możliwości najjaśniejszem. Jeżeli się jest w kłopotcie, lepiej jest go nie użyć, aniżeli nadużywać.

Przymiotnik może stać przed rzeczownikiem, albo po rzeczowniku, do którego się odnosi: belaj floroj albo: floroj belaj estas en la ĝardeno; blanka neĝo albo: neĝo blanka.

Jeżeli dany przymiotnik stosuje się równocześnie do kilku rzeczowników, natenczas przybiera końcówkę liczby mnogiej n. p. mi vidis viron kaj virinon feliĉajn; gdyby było: mi vidis viron kaj virinon feliĉan, wówczas słowo „feliĉa“ stosowałoby się tylko do „virino“.

Należy odróżniać imięstów, użyty w charakterze przydawki, od przymiotnika. Pierwszy oznacza czynność przejściową i krótkotrwałą, drugi pewien stan stały, cechę istotną: „*Bolanta akvo troviĝis en la kaldrono*“ (czynność chwilowa). „*Esperanto, helpa lingvo internacia* (cecha stała).

Jeżeli w pewnym zdaniu znajduje się jakiś wyraz przeczący, natenczas opuszcza się słowo „ne“, gdyż równocześnie dwa przeczenia istnieć nie mogą n. p. mi nenie lin vidis nigdzie go *nie* widziałem.

Czasownik może mieć przy sobie tylko jeden rzeczownik w czwartym przypadku. Zamiast przyimka z rzeczownikiem, może stać w *czwartym przypadku* (w języku polskim czwarty, w Esperancie drugi, gdyż jak wiadomo posiada Esperanto tylko dwa przypadki:

pierwszy podmiotowy i drugi przedmiotowy z charakterystyczną końcówką „n“) sam rzeczownik bez przyimka, a więc obei al la patro albo: obei la patron, pardonu al malamiko albo: pardonu malamikon, ale źle jest powiedzieć pardonu malamikon lian kulpon, gdyż w myśl wyżej wspomnianej reguły musi być pardonu al malamiko lian kulpon.

Spójniki rządzą tym trybem, jakiego wymaga *czynność* zdania. Jeżeli ta czynność jest oczywista, pewna, wówczas mamy tryb oznajmujący, jeżeli wątpliwa, tryb warunkowy, jeżeli rozkazująca, życząca — tryb rozkazująco-życzący.

Po spójnikach „ke“ (użytym w znaczeniu celowem) i „por ke“ (zawsze celowem) następuje zawsze tryb rozkazująco-życzący.

Po „antaŭ ol“ zanim, (dosłownie „przedtem niż“) może nastąpić *tryb bezokoliczny*, jeżeli w zdaniu głównem i pobocznem jest ten sam podmiot n. p. antaŭ ol iri, vi skribos leteron zanim pójdziesz, napiszesz list; równie dobrze antaŭ ol vi iros, vi skribos leteron. Jeżeli jednak podmioty są różne, tryb bezokoliczny nastąpić nie może: antaŭ ol mi eliris, li jam estis tie.

Zamiast *imięstowu* używa się często *czasownika w trybie bezokolicznym*: mi vidis ŝin

danci, albo: mi vidis ŝin dancantan; drugie wyrażenie jest lepsze.

UWAGI KOŃCOWE.

Imiona własne zachowują pisownię, jaką mają w języku ojczystym, jeśli w tym języku jest używanym alfabet łaciński; w takim razie dobrze jest podać w nawiasie obok danego wyrazu jego esperancką fonetyczną pisownię: Schiller (Ŝiller), Shakespeare (Ŝekspir), Świętochowski (Ŝvjentoĥovski) i t. d. Jeżeli jednak dany język posługuje się alfabetem niełacińskim n. p. rosyjskim, hebrajskim, chińskim, wówczas podaje się ten wyraz wyłącznie w esperanckiej, fonetycznej pisowni. Bardziej znane nazwy można pisać we formie esperanckiej: Nov-Jorko, Ĉikago, Parizo, Varsovio, Krakovo, Kristo, Moizo, Usono (Stany Zjednoczone Ameryki Północnej) i t. d.

Dzielenie wyrazów jest w Esperancie dowolne. Najlepszym jednak jest podział wyrazów na ich części składowe gramatyczne n. p. patr- in- et- o, inter- naci- a, mal- ferm- int- e.

Najczęstsze skrócenia. **k. a.** — kaj aliaj, i inne; **k. c.** — kaj ceteraj, i reszta, i wszyscy inni; **k. s.** — kaj similaĵ, i tem podobne; **k. sekv.** — kaj sekvantaj, i następujące;

k. t. p. — kaj tiel plu, i tak dalej; **t. e.** — tio estas, to jest; **ek.** — ekzemple, na przykład; **D-ro** — doktoro; **Prof.** — profesoro; **F-ino** — fraŭlino, panna; **S-ro** — sinjoro, pan; **S-ino** — sinjorino, pani; **K-io** — kompanio, spółka; **N-ro** — numero.

DODATEK

16 zasadniczych reguł języka Esperanto

(według »Fundamento de Esperanto« D-ra Zamenhofs).

1. *Przedimek* jest tylko określony **la**, wspólny dla wszystkich rodzajów, przypadków i liczb; nieokreślonego niema.

2. *Rzeczownik* kończy się na **o**. Dla utworzenia liczby mnogiej dodaje się końcówkę **i**. Przypadków jest dwa: mianownik (p. pierwszy) i biernik (p. czwarty); ten drugi tworzy się z mianownika przez dodanie końcówki **n**. Resztę przypadków wyraża się zapomocą przyimków: **II-de**, **III-al**, **VI-per** lub innych zależnie od znaczenia.

3. *Przymiotnik* kończy się na **a**. Przypadki i liczby są te same, co dla rzeczownika. Stopień wyższy tworzy się zapomocą wyrazu **pli**, najwyższy zapomocą **plej**; wyraz **niŝ** tłumaczy się przez **ol**.

4. *Liczebniki* główne (nieodmienne): **unu** 1, **du** 2, **tri** 3, **kvar** 4, **kvin** 5, **ses** 6, **sep** 7, **ok** 8, **naŭ** 9, **dek** 10, **cent** 100, **mil** 1000.

Dziesiątki i setki tworzy się przez proste połączenie liczebników. Dla utworzenia l. porządkowych dodaje się końcówkę przymiotnika; dla wielorakich — wstawkę **obl**; dla ułamkowych — **on**; dla zbiorowych — **op**; dla podziałowych — wyraz **po**. Prócz tego mogą być liczebniki rzeczowne i przysłówkowe.

5. *Zaimki osobiste*: **mi** ja, **ci** ty, **li** on, **ŝi** ona, **ĝi** ono (o rzeczy lub zwierzęciu) **si** (zwrotny) się; **ni** my, **vi** wy, **ili** oni, **one**, **oni** (zaimek nieosobisty). Zaimki dzierżawcze tworzą się przez dodanie końcówki przymiotnika. Deklinacya — jak u rzeczownika.

6. *Czasownik* nie odmienia się przez osoby i liczby. Formy czasownika: czas teraźniejszy ma końcówkę **as**; czas przeszły — **is**; przysły — **os**; tryb warunkowy — **us**; rozkazujący — **u**; bezokoliczny — **i**. Imiesłowy (z końcówką przymiotnika lub przysłówka): strona czynna: teraźniejszy — **ant**; przeszły — **int**; przysły — **ont**; strona bierna: teraźniejszy — **at**; przeszły — **it**; przysły — **ot**. Wszystkie formy strony biernej tworzą się zapomocą odpowiedniej formy słowa **esti** i imiesłowu biernego odpowiedniego słowa; przyimkiem przy stronie biernej jest **de**.

7. *Przysłówki* kończą się na **e**; stopniowanie jak u przymiotników.

8. Po *przyimkach* kładzie się przypadek pierwszy.

9. Każdy wyraz czyta się tak, jak jest napisany.

10. Akcent pada zawsze na przedostatnią zgłoskę.

11. Wyrazy złożone tworzy się przez proste połączenie słów (wyraz główny kładzie się na końcu). Końcówki gramatyczne uważa się za wyrazy samoistne.

12. Przy innym przeczącym wyrazie opuszcza się przysłówkę **ne**.

13. Na oznaczenie kierunku wyrazy wybierają końcówkę przypadku czwartego.

14. Każdy przyimek ma określone i stałe znaczenie, lecz jeżeli sens zdania nie wskazuje, jaki położyć należy przyimek, używa się przyimka **je**, który nie ma samoistnego znaczenia. Zamiast przyimka **je** użyć też można przypadek czwarty bez przyimka.

15. Tak zwane słowa „obce“ t. j. te, które większość języków przyjęła z jednego źródła, używane są w języku Esperanto bez zmiany, otrzymując tylko pisownię tego języka, przy rozmaitych jednak wyrazach, pochodzących z jednego źródłosłowu lepiej jest używać bez zmiany tylko wyraz podstawowy a następne tworzyć z tego ostatniego według prawideł j.

Esperanto. (Np. **teatro** teatr — ale **teatra** (nie **teatrala**) teatralny).

16. Końcówkę rzeczownika i przedimka można opuścić i zastąpić apostrofem.

Zestawienie afiksów.

a) Przystawki.

bo — pokrewieństwo z małżeństwa: **patro** ojciec, **bopatro** teść

dis — rozproszenie: **semi** siać, **dissemi** rozsiewać

ek — początkowość lub krótkotrwałość: **salti** skakać, **eksalti** podskoczyć

eks — były, **eks...**: **oficiro** oficer, **eks-oficiro** były oficer

fi — pogardliwość: **ĉevalo** koń, **fiĉevalo** szkapa

for — odrzucenie: **ĵeti** rzucać, **forĵeti** odrzucić, **iri** iść, **foriri** odejść

ge — połączenie obojga płci: **frato** brat, **gefratoj** rodzeństwo

mal — przeciwieństwo: **bona** dobry, **malbona** zły

pra — pra: **avo** dziadek, **praavo** pradziadek

re — powtórzenie, zwrot: **sendi** posyłać, **resendi** odsyłać

b) Wstawki.

aĉ — pogardliwość: **domo** dom, **domaĉo** rudera
ad — powtarzanie lub długotrwałość:
resti zostać, **restado** pobyt
aĵ — przedmiot zrobiony z czegoś: **pentri** malować, **penetraĵo** obraz
an — przynależność: **urbo** miasto, **urbano** mieszczanin
ar — gromada, zbiór: **homo** człowiek, **homaro** ludzkość
ĉj — zdrobnienie imion męskich: **Petro** Piotr, **Peĉjo** Piotruś
ebl — możliwość: **fari** robić, **farebla** wykonalny
ec — pojęcie oderwane: **bona** dobry, **boneco** dobroć
eg — zwiększenie pojęcia: **pordo** drzwi, **pordego** brama
ej — miejsce: **preĝi** modlić się, **preĝejo** świątynia
em — skłonność: **labori** pracować, **laborema** pracowity
er — częśćka: **mono** pieniądze, **monero** moneta
estr — zwierchnik: **ŝipo** okręt, **ŝipestro** kapitan okrętu.
et — zmniejszenie pojęcia: **varma** ciepły, **varmeta** letni

id — potomstwo: **reĝo** król, **reĝido** królewicz
ig — czynić czem: **morti** umierać, **mortigi** zabić
iĝ — stawać się czem: **varma** ciepły, **varmiĝi** ogrzać się
il — przyrząd: **kudri** szyć, **kudrilo** igła
in — płeć żeńska: **viro** mężczyzna, **virino** kobieta
ind — godny: **laŭdi** chwalić, **laŭdinda** godzien pochwały
ing — oprawa jakiegoś przedmiotu: **cigaro** cygaro, **cigaringo** cygarnica
ist — zawód: **skribi** pisać, **skribisto** pisarz
nj — zdrobnienie imion żeńskich: **Mario** Marya, **Manjo** Mania
uj — a) przedmiot do przechowywania innych przedmiotów: **mono** pieniądze, **monujo** pugilares
 b) kraj zamieszkały przez naród: **Germano** Niemiec, **Germanujo** Niemcy
 c) drzewo rodzące jakiś owoc: **pomo** jabłko, **pomujo** jabłoń
ul — człowiek odznaczający się jakąś właściwością: **riĉa** bogaty, **riĉulo** bogacz
um — wstawka nieokreślona.

Himno esperantista: „La espero“.*)

Originala poemo de D-ro L. L. Zamenhof.

En la mondon venis nova sento,
Tra la mondo iras forta voko;
Sur flugiloj de l' facila vento
Nun de loko flugu ĝi al loko.

Ne al glavo sangon soifanta
Ĝi la homan tiras familion:
Al la mond' eterne militanta
Ĝi promesas sanktan harmonion.

Sub la sankta signo de l' espero
Kolektiĝas pacaj batalantoj,
Kaj rapide kreskas la afero
Per laboro de la esperantoj.

Forte staras muroj de miljaroj
Inter la popoloj dividitaj;
Sed dissaltos la obstinaj baroj,
Per la sankta amo disbatitaj.

Sur neŭtrala lingva fundamento
Komprenante unu la alian,
La popoloj faros en konsento
Unu grandan rondon familian.

*) Do czytania następujących ustępów nie należy przystąpić bez odpowiedniego słownika. Najlepszym do tychczas wydanym esp.-pol. słownikiem jest słownik St. Czarnowskiego (wyd. II, Nr. 15 „Biblioteki handlowej“). Cena 2 K.

Nia diligenta kolegaro
En laboro paca ne laciĝos,
Ĝis la bela sonĝo de l' homaro
Por eterna ben' efektiviĝos.

NADZIEJA.

Wolny przekład z Esp. L. Belmonta.)

Nowych uczuć trysnęłaś krynico!
Idzie światem potężne wołanie...
Niech je wiatry na skrzydła pochwyć,
Niech rozniosą po życiowym łanie...

Głos się rozszedł — wzywa ludzkie rzesze
Nie do mieczy, nie do krwawej burzy...
On nadzieję świętą w sercach krzesze,
Ludziom-wrogom wieczny pokój wróży!

Pod sztandarem tej świętej nadziei
Pokojowi się kupią szermierzel...
Szybko rośnie moc drogiej idei
Dzięki pracy i niezłomnej wierze!

Trwałe mury dzieliły narody,
Między nimi stały lat tysiące...
Ale padną odporne przegrody,
Gdy uderzą w nie serca gorące.

Na osnowie jednej wspólnej mowy
Ludy myślą napelnią się Bożą,
W zrozumieniu i w zgodzie świat nowy —
Jedną wielką rodzinę utworzą.

Więc szermierze wytrwają w jedności,
Wielkim trudem się swoim nie zmęczą,
Póki piękne marzenie ludzkości
Nie zabłyśnie nam wieczystą tęczą.

Letero pri la deveno de Esperanto.

(Eltiro el privata letero de D-ro Zamenhof).

... Vi demandas min, kiel aperis ĉe mi la ideo krei lingvon internacian kaj kia estis la historio de la lingvo Esperanto de l'momento de ĝia naskiĝo ĝis tiu ĉi tago? La tuta publika historio de la lingvo, tio estas komencante de la tago, kiam mi malkaŝe eliris kun ĝi, estas al vi pli-malpli konata; cetere tiun ĉi periodon de la lingvo estas nun, pro multaj kaŭzoj, ankoraŭ neoportune tuŝadi; mi rakontos al vi tial en ĝeneralaj trajtoj sole la historion de la naskiĝo de la lingvo.

Estos por mi malfacile, rakonti al vi ĉion tion ĉi detale, ĉar multon mi mem jam forgesis. La ideo, al kies efektivo mi dediĉis mian

tutan vivon, aperis ĉe mi — estas ridinde ĝin diri — en la plej frua infaneco kaj de tiu ĉi tempo neniam min forlasadis; mi vivis kun ĝi kaj eĉ ne povas imagi min sen ĝi. Tiu ĉi cirkonstanco parte klarigos al vi, kial mi kun tiom da obstineco laboris super ĝi kaj kial mi, malgraŭ ĉiuj malfacilaĵoj kaj maldolĉaĵoj, ne forlasadis tiun ĉi ideon, kiel ĝin faris multaj aliaj, laborintaj sur la sama kampo.

Mi naskiĝis en Bjelostoko, gubernio de Grodno. Tiu ĉi loko de mia naskiĝo kaj de miaj infanaj jaroj donis la direkton al ĉiuj miaj estontaj celadoj. En Bjelostoko la loĝantaro konsistas el kvar diversaj elementoj: Rusoj, Poloj, Germanoj kaj Hebreoj; ĉiu el tiuj ĉi elementoj parolas apartan lingvon kaj neamike rilatas la aliajn elementojn. En tia urbo pli ol ie la impresema naturo sentas la multepezan malfeliĉon de diverslingveco kaj konvinkigas ĉe ĉiu paŝo, ke la diverseco de lingvoj estas la sola aŭ almenaŭ la ĉefa kaŭzo, kiu disigas la homan familion kaj dividas ĝin en malamikajn partojn. Oni edukadis min kiel idealiston; oni min instruis, ke ĉiuj homoj estas fratoj, kaj dume sur la strato kaj sur la korto, ĉio ĉe ĉiu paŝo igis min senti, ke homoj ne ekzistas: ekzistas sole Rusoj, Poloj, Germanoj, Hebreoj k. t. p. Tio ĉi ĉiam forte turmentis mian infanan animon, kvankam multaj eble

ridetos pri tiu ĉi „doloro pro la mondo“ ĉe la infano. Ĉar al mi ĉiam ŝajnis, ke la „grandaĝaj“ posedas ian ĉiopovan forton, mi ripetadis al mi, ke kiam mi estos grandaĝa, mi nepre forigos tiun ĉi malbonon.

• • • • •

La Vojo.

Tra densa mallumo briletas la celo,
Al kiu kuraĝe ni iras.
Simile al stelo en nokta ĉielo,
Al ni la direkton ĝi diras.
Kaj nin ne timigas la noktaj fantomoj,
Nek batoj de l'sorto, nek mokoĵoj de l'homoj,
Ĉar klara kaj rekta kaj tre difinita
Ĝi estas, la voĵ' elektita.

Nur rekte, kuraĝe kaj ne flankiĝante
Ni iru la vojon celitan!
Eĉ guto malgranda, konstante frapante,
Traboras la monton granitan.
L'espero, l'obstino kaj la pacienco —
Jen estas la signoj per kies potenco
Ni paŝo post paŝo, post longa laboro,
Atingos la celon en gloro.

Ni semas kaj semas, neniam laciĝas,
Pri l'tempoj estontaj pensante.
Cent semoj perdiĝas, mil semoj perdiĝas, —
Ni semas kaj semas konstante.
„He, ĉesu!“ mokante la homoj admonas, —
„Ne ĉesu, ne ĉesu!“ en kor' al ni sonas, —
Obstine antaŭen! La nepoj vin benos,
Se vi pacience eltenos.

Se longa sekeco aŭ ventoj subitaj
Velkantajn foliojn deŝiras,
Ni dankas la venton, kaj, repurigataj,
Ni forton pli freŝan akiras.
Ne mortos jam nia bravega anaro,
Ĝin jam ne timigas la vento, nek staro,
Obstine ĝi paŝas, provita, hardita,
Al cel' unu fojon signita!

Nur rekte, kuraĝe kaj ne flankiĝante
Ni iru la vojon celitan!
Eĉ guto malgranda, konstante frapante,
Traboras la monton granitan.
L'espero, l'obstino kaj la pacienco, —
Jen estas la signoj, per kies potenco
Ni paŝo post paŝo, post longa laboro,
Atingos la celon en gloro.

L. Zamenho,

Kio estas Esperantismo?

(Deklaro de la I-a Kongreso esperantista en
Bulogne-sur-Mer).

1. La Esperantismo estas penado disvastigi en la tuta mondo la uzadon de lingvo neŭtra e homa, kiu „ne entrudante sin en la internan vivon de la popoloj kaj neniom celante elpuŝi la ekzistantajn lingvojn naciajn“, donus al la homoj de malsamaj nacioj la eblon kompreniĝadi inter si, kiu povus servi kiel paciga lingvo de publikaj institucioj en ĉiuj landoj, kie diversaj nacioj batalas inter si pri la lingvo, kaj en kiu povus esti publikigataj tiuj verkoj, kiuj havas egalan intereson por ĉiuj popoloj. Ĉiu alia ideo aŭ espero, kiun tiu aŭ alia esperantisto ligas kun la Esperantismo, estos lia afero pure privata, por kiu la Esperantismo ne respondas.

2. Ĉar en la nuna tempo neniu esploranto en la tuta mondo jam dubas pri tio, ke lingvo internacia povas esti nur lingvo arta, kaj ĉar el ĉiuj multegaj provoj, faritaj en la daŭro de la lastaj du centjaroj, ĉiuj prezentas nur teoriajn projektojn, kaj lingvo efektive finita, ĉiuflanke elprovita, perfekte vivipova kaj en ĉiuj rilatoj plene taŭga montriĝis nur unu sola lingvo Esperanto, tial la amikoj de la ideo de lingvo internacia, konsciante, ke teoria

disputado kondukos al nenio kaj ke la celo povas esti atingita nur per laborado praktika, jam de longe ĉiuj grupiĝis ĉirkaŭ la sola lingvo Esperanto kaj laboras por ĝia disvastigado kaj riĉigado de ĝia literaturo.

3. Ĉar la aŭtoro de la lingvo Esperanto tuj en la komenco rifuzis unu fojon por ĉiam ĉiujn personajn rajtojn kaj privilegiojn rilate tiun lingvon, tial Esperanto estas „nenies propraĵo“, nek en rilato materiala, nek en rilato morala.

Materiala mastro de tiu ĉi lingvo estas la tuta mondo kaj ĉiu deziranto povas eldonadi en aŭ pri tiu ĉi lingvo ĉiajn verkojn, kiajn li deziras, kaj uzadi la lingvon por ĉiaj eblaj celoj; kiel spiritaĵoj de tiu ĉi lingvo estoj ĉiam rigardataj tiuj personoj, kiuj de la mondo esperantista estos konfesataj kiel la plej bonaj kaj plej talentaj verkistoj en tiu ĉi lingvo.

4. Esperanto havas neniun personan legdonanton kaj dependas de neniu aparta homo. Ĉiuj opinioj kaj verkoj de la kreinto de Esperanto havas, simile al la opinioj kaj verkoj de ĉiu alia esperantisto, karakteron absolute privatan kaj por neniu devigan. La sola unu fojon por ĉiam deviga por ĉiuj esperantistoj fundamento de la lingvo Esperanto estas la verketo „Fundamento de Esper-

anto", en kiu neniu havas la rajton fari ŝanĝon. Se iu dekliniĝas de la reguloj kaj modeloj donitaj en la dirita verko, li neniam povas pravigi sin per la vortoj „tiel deziras aŭ konsilas la aŭtoro de Esperanto“. Ĉiun ideon, kiu ne povas esti oportune esprimata per tiu materialo, kiu troviĝas en la „Fundamento de Esperanto“, ĉiu esperantisto havas la rajton esprimi en tia maniero, kiun li trovas la plej ĝusta, tiel same, kiel estas farate en ĉiu alia lingvo. Sed pro plena unueco de la lingvo al ĉiuj esperantistoj estas rekomendate imitadi kiel eble plej multe tiun stilon, kiu troviĝas en la verkoj de la kreinto de Esperanto, kiu la plej multe laboris por kaj en Esperanto kaj la plej bone konas ĝian spiriton.

5. Esperantisto estas nomata ĉiu persono, kiu scias kaj uzas la lingvon Esperanto, tute egale, por kiaj celoj li ĝin uzas. Apartenado al ia aktiva Societo esperantista por ĉiu esperantisto estas rekomendinda, sed ne deviga.

Internacia helpa monsisistemo

uzata de Esperantistoj.

Por forigi la maloportunaĵojn, kaŭzatajn per la diverseco de monoj, ekzistantaj en diversaj ŝtatoj, S-ro R. de Saussure, prof.

de universitato en Geneve, proponis internacian helpan monsisistemon, akceptitan kaj multe uzatan de Esperantistoj. La celo de helpa mono estas tute simila al tiu de Esperanto, t. e. ĝi estas nur perilo inter fremduloj kaj neniel celas forigi la naciajn monojn.

Praktika mona unuo estas „Spesmilo“ (Sm), kiu dividiĝas je 100 „Spesdekoj“ (Sd.).
1 Sm = 2·40 Kr. (aŭstrijaj) = 2·05 Mk. (germanaj) = 0·95 Rb. (rusaj) = 2·53 Fr. (francaj).

1 Kr. (aŭstr.) = 42 Sd., 1 Mk. (germ.) = 49 Sd., 1 Rb. (rus.) = 1·06 Sm.

Kannitverstan.

De Hebbel.

La homo sendube havas en tiu aŭ alia loko, tiel bone kiel en Amsterdam, ĉiutage la okazon mediti, se li volas, pri la malkonstanteco de ĉiuj surteraj aferoj kaj fariĝi kontenta je sia sorto, kvankam ne multaj rostitaj kolumboj por li flugas en l'aero. Sed en la plej stranga maniero, en Amsterdam, juna germana laboristo alvenis al la vereco per eraro.

Kiam li eniris en la grandan, riĉan komercan urbon, plenan je belegaj domoj, je

ŝipoj balanciĝantaj kaj je agemaj homoj, li tuj rimarkis grandan, belan domon tian, kian similan li ankoraŭ neniam estis vidinta en sia tuta vojaĝo de Tutlingen ĝis Amsterdam. Longatempe li mirante konsideris tiun belan konstruaĵon, la ses kamenojn sur la tegmento, la belajn kornicojn kaj la altajn fenestrojn, pli altajn ol la pordo de lia patra domo. Fine li ne povis sin deteni alparoli ian preteriranton: „Amiko, li demandis, ĉu vi ne povus diri al mi, kiel estas nomata la sinjoro, al kiu apartenas ĉi tiu belega domo kun fenestroj ornamitaj per tulipoj, lekantoj kaj levkojoj?“ Sed nia homo, kiu kredeble havis ion pli gravan por fari kaj kiu bedaŭrinde komprenis tiom de la germana lingvo, kiom la demandanto de la holanda, t. e. neniam, respondis mallonge kaj malafable: „Kannitverstan“, kaj murmurante li rapidis for.

Tio estis holanda vorto, — aŭ tri, se oni bone konsideras — kaj ĝi signifas proksimume: „Mi ne povas kompreni“. Sed la bona fremdulo kredis, ke ĝi estas la nomo, pri kiu li demandis. „Li kredeble estas kolose riĉa, tiu sinjoro Kannitverstan“, li pensis kaj daŭrigis la iradon.

De strato al strato li fine alvenis al la marhaveno. Tie ĉi staris ŝipo apud ŝipo kaj masto apud masto, kaj li komence ne sciis,

kiel, per siaj du solaj okuloj, li vere povos sufiĉe vidi kaj admiri tiujn sennombrajn mirindaĵojn, kiam fine lian atenton altriris granda ŝipo, kiu antaŭ nelonge revenis el Orientindujo kaj kiu nun estis ĵus senŝarĝigata. Jam staris sur la tero longaj vicoj da kestoĵoj kaj da pakoj unuj sur aŭ apud la aliaj. Multaj ankoraŭ senhalte estis elrulataj kaj ankaŭ bareloj plenaj de sukero, kafo, rizo kaj pipro. Sed kiam li estis longe rigardinta, li fine demandis elŝipigiston, kiu portis keston sur la ŝultro, kiel estas nomata tiu feliĉa homo, al kiu la maro alportas tiom da komercaĵoj. „Kannitverstan“, estis la respondo. Tiam li pensis: „Ha, ha! jen mi komprenas. Ne mirakle! Tiu homo, al kiu la maro alportas tiom da riĉaĵoj povas ja facile starigi sur ĉi tiuj domojn kaj meti sur siajn fenestrojn tulipojn en vazoj oritaj.“

Li nun revenis kaj li malgaje revis, kia mizera estaĵo li estas inter tiom da riĉaj homoj en la mondo. Sed dum li interne pensis: „Se mi ankaŭ nur estus tiel feliĉa, kiel tiu sinjoro Kannitverstan“, li venis sur angulon de strato kaj ekvidis longan vicon da homoj, kiuj sekvis ĉerkon. Kvar ĉevaloj nigre kovritaj tiris veturilon ankaŭ nigre kovritan, malrapide kaj malĝoje, kvazaŭ ili sciis, ke ili kondukas senvivulon al lia ripozejo. Grandenombra

sekvantaro da amikoj kaj da konatuloj de la mortinto duope sekvis, vestitaj per nigraj manteloj kaj silentaj. Malproksime sonorilo izole sonoris. Nun ekkaptis nian fremdulon melankolia impresio, kiu ĉiam eniras la bonan homon, kiu vidas kadavron, kaj li tie haltis, kun la ĉapelo en manoj, ĝis ĉiuj estis preterpasintaj. Li tamen proksimiĝis al la lasta de l'sekvantaro, kiu ĵus silente kalkulis, kiom li gajnos el sia kotono, se ĝia valoro plialtiĝos per dek florenoj po cent kilogramoj; li malforte lin tiris per lia mantelo kaj petis lian pardonon dirante: „Tiu verŝajne estis unu kara amiko via, por kiu la sonorilo estas nun aŭdata, ĉar vi kuniras tiel malĝoje kaj meditantel“ „Kannitverstan!“ estis la respondo.

Nun elfluis dikaj larmoj el la okuloj de nia bona Tuttlingen'ano, kies koro fariĝis peza kaj denove subite senpeza. „Malfeliĉa Kannitverstan“, li ekkriis, „kion vi nun havas el viaj grandaj trezoroj? Tion, kion mi ankaŭ ricevos en mia senriĉeco, nome: funebran tukon, kaj el ĉiuj viaj belaj floroj eble ian rosmarenon sur la malvarma brusto aŭ ian ruton“. Kun tiaj pensoj li akompanis la korpon, kvazaŭ li estus membro de la familio, ĝis la tombejo; li rigardis la supozitan sinjoron Kannitverstan subiri en lian ripozejon kaj li estis pli tuŝata de la holanda funebra prediko,

el kiu li nenion komprenis, ol de multa germana, kiun li malatente aŭdis. Fine kun senpeza koro li revenis kun la aliaj en la urbon, manĝis en gastejo, kie oni komprenis la germanan lingvon, kun bona apetito, pecon da Limburga fromaĝo, kaj kiam en postaj tagoj li denove malĝojis pro tio, ke ekzistas en la mondo tiom da riĉuloj, dum li estas tiel mizera, tiam li nur pensis pri sinjoro Kannitverstan en Amsterdam, pri lia granda domo, lia riĉa ŝipo kaj lia malgranda tombo.

Esperantigis Prof. Boucon.

Pri la deveno de l'arta muziko.

(Greka legendo).

En antikvaj tempoj, longe antaŭ Homero, vivis juna paŝtisto, kiu paŝtis siajn kaprinojn sur la herb-abundaj deklivoj de Parnaso. Por sin amuzi, li tranĉis kanon, boris en ĝi truetojn kaj ludis tre gracie sur tia fluto. Ĝoje li invitis siajn amikojn, ke ili faru tion saman, ili tamen mokis lin.

„Ĉu ne sufiĉas al vi la kanto de la birdoj kaj la melodia voĉo de la junaj knabinoj? Por kio ni bezonas novan muzikon? Sed la paŝtisteto ne cedis, kaj la junaj paŝtistoj el Parnaso demandis la saĝulojn en Grekujo.

„Ho, honorindaj saĝuloj, ili parolis, „ĉu ebla estas arta muziko? La honorindaj saĝuloj meditis longe, longe karesis siajn belajn blankajn barbojn, fine tamen ili proklamis la orakolon: „Ne, junaj paŝtistoj, tia muziko estas neebla, ĉar ĝi neniam ekzistis; se ĝi estus ebla, ĝi estus nur sovaĝa mikso de sonoj, netolerebla por ĉiu delikata orelo“.

Triumfante revenis la paŝtistetoj en sian montaron kaj denove mokis la tro inventeman kolegon. Li tamen estis obstina. Sen ĉagreno li tranĉis kanojn kaj senĉese li invitis al ludado siajn konatojn. Fine ili konsentis kaj ankaŭ eldonis sonojn de eksterordinara beleco...

Tiel naskiĝis la arta muziko. Ĝi ne superbruis la kanton de la birdoj, ĝi ne mutigis la melodian voĉon de la junaj knabinoj. Ĝi vivas malgraŭ vi, saĝuloj de Ĝrekujo, kaj ĝi vivos tiel longe, kiel longe nur ekzistos art-amantoj.

Simile ankaŭ nia Esperanto ne detruos la naciajn lingvojn, kaj tamen ĝi vivos por la bono de l' homaro.

El la „Maksimoj kaj Pensoj“.

De Rochefoucauld.*)

Memamo estas la plej potenca flatanto.

*

Ni ĉiuj posedas sufiĉe da forto por suferi la malfeliĉojn de aliaj homoj.

*

Oni bezonas pli grandajn virtojn por elteni la feliĉon ol la malfeliĉon.

*

La malbono, kiun ni faras, ne altiras al ni tiom da persekutadoj kaj malamo kiel niaj superecoj.

*

Se ni mem ne havus mankojn, ni ne serĉus ilin kun tiom da plaĉo ĉe aliaj.

*

Ni promesas laŭ la mezuro de niaj esperoj, kaj plenumas laŭ la mezuro de niaj timoj.

*

Profitemo parolas ĉiun lingvon kaj ludas ĉiun rolon, eĉ tiun de malprofitemo.

*) Sprita franca literaturisto de l' epoko de Ludoviko XIV.

*

Estas pli malŝatinde malkonfidi siajn amikojn ol esti trompata de ili.

*

Ĉiuj homoj plendas pri malforta memoro, sed neniu pri malforta komprenemo.

*

Unu el la kaŭzoj, kial en la konversacio oni trovas tiel malmulte da personoj saĝaj kaj agrablaj, estas, ke preskaŭ ĉiu pli volonte pensas pri tio, kion li volas diri, ol li precize respondas al tio, kion oni diras al li. La plej lertaj kontentigas sin alpreni mienon de atento, dum oni povas konstati el ilia okulo kaj spirito, ke iliaj pensoj ne estas ĉe nia alparolo, kaj ke ili okupas sin ageme pri tio, kion ili volas diri. Ili devus pripensi, ke estas malbona rimedo por plaĉi al aliaj aŭ gajni ilin, kiam oni serĉas tiel diligente plaĉi al si mem, kaj ke la arto bone aŭskulti kaj bone respondi estas la plej alta, kiun oni povas montri en konversacio.

*

Kiel estas la karaktero de grandaj spiritoj meti multe da senco en malmultaj vortoj,

ankaŭ estas specialeco de la malgrandaj, multe paroli por nenion diri.

*

Rifuzi laŭdojn signifas, ke oni deziras esti dufoje laŭdata.

Esperantaj proverboj.

Amikon karesu, sed kalkuli ne forgesu.
 Batu malbonulon, li vin flatos — kisu, li vin batos.
 Donu al krudulo plezuron, li ne scios mezuron.
 Kun kiu vi festas, tia vi estas.
 Kun urso promenu, sed pafilon prete tenu.
 Estu lupo sata kaj ŝafo netuŝata.
 Malpli espere, pli konsideru.
 Ne elvoku lupon el arbaro.
 Ne en unu tago elkreskis Kartago.
 Ne rapidu insulti, volu aŭskulti.
 Ne ŝovu nazon en fremdan vazon.
 Oni komencas per ŝtetoj kaj finas per ŝtelegoj.
 Pri la lupo rakonto kaj lupo renkonte.
 Restu tajloro ĉe via laboro.
 Rostita kolombeto ne flugas al buŝeto.
 Sidu, lango, malantaŭ vango.
 Ŝparu groŝon — vi havos plenan poŝon.
 Tajloro krimis, botisto pendas.
 Vi ne kredas, ne aŭskultu, sed min ne insultu.
 Vivu stomako laŭ stato de l' sako.

(El „Proverbaro Esperanta“ de L. L. Zamenhof).

Jubilea Kantato

dediĉita al D-ro Zamenhof.

Feliĉa la semanto estas,
Kiu printempe semis grenon,
Kaj en aŭtuno ĝoje festas
De bonrikolto la solenon.

Feliĉa, kiu en la koro
Pri granda verko flame revis,
Kaj el la ĉarma revo-floro
Maturan frukton elricevis.

Arbeto, kiun Majstro kara,
Vi plantis ĉe Vistul'-rivero,
Elkreskis ĝis lazuro klara,
Etendas branĉojn ĉirkaŭ tero.

Sub ĝi kolektis terofilojn
La jubile' de nova sento,
Per kiu frate ligas milojn
Neŭtrala lingva fundamento.

Krakovaj muroj ĝojresonas,
Dum lernantaro multnacia
Dankeme sian Majstron kronas
Per la verdajo laŭrfolia.

En niaj koroj, granda homo,
Starigas viaj monumentoj;
La gloron de l' benata nomo
Ripetos ĉiuj la jarcentoj!

Antoni Grabowski.

Kantata Jubileuszowa

poŝvigona tworey Esperanta D-rowi Ludwikowi Zamenhofowi.

Jakże jest siewca ten szczęśliwy,
Co posiał ziarno swe na wiosnę,
Jesienią owoc zebrał z niwy —
Czci hojnych zbiorów dni radosne!

O szczęsne serce, które światu
Niosło w płomiennych snach swe dzieło
I z czarownego marzeń kwiatu
Dojrzały owoc rozwinęło!

To drzewko, które-ś pracowicie
Nad Wisłą szczepił, Mistrzu drogi,
Wierzchołkiem buja dziś w błękicie,
W krąg ziemi cień rozacza błogi.

I nowych uczuć dzień święteczny
Gromadzi pod niem bratnie głowy,
Erę miłości głosi wiecznej
Fundament jedni językowej!

Krakovskie mury rade dźwięczą,
Kiedy uczniowie z ludów wiewa —
Z wesołą pieśnią laurem wieńczą
Genjalną skroń Nauczyciela!

Już w naszych sercach są pomniki
Błogosławionej Twojej chwały...
Miłosne na Twą cześć okrzyki
Stulecia będą powtarzały!

Prém. z Esperanta Leo Belmont.

La reveno de l' filo.

(Alegorio)

Post foresto multejara
 Venas filo mia kara;
 El migrado ĉiulanda
 Venas filo mia, granda!

En kabano mankis pano,
 Do elmigris li, infano;
 Nun revenas beljunulo
 Al hejmlando, al Vistulo.

Kiel volus mi, patrino
 Premi lin al mia sino;
 Doni volus mi festenon
 Por saluti la revenon.

Ve! ne mastras mi kabanon,
 Nek liberan havas manon;
 Mi, en mia propra domo,
 Estas kvazaŭ fremda homo.

Ĉar al vi, fratini pli aĝa,
 Post kamplimo hejmvilaĝa,
 Brilas, laŭ destino dia,
 Steli alia, pli radia...

Do akceptu lin, fratino,
 Per muziko kaj per vino!
 Li ne vidu ĉe l' festeno,
 Kiel premas min ĉagreno.

Antoni Grabowski.

Powrót syna.

Alegorja z okazji VIII. Wszechświatowego Kongresu
 Esperantystów w Krakowie.

Nieobecny wiele lat
 Wraca do dom syn mój drogi;
 Zbiegł sto krajów, — zwiedził świat.
 Wielkim wraca w moje progi!

W chacie było chleba brak —
 Wywędrował jako dziecię;
 Wraca dzisiaj — piękny żak —
 Do rodzinnej Wisły przecie.

Chciałabym ja — jego mać —
 Garnąć go na moje łono,
 Chciałabym mu ucztę dać,
 Witac' twarz tę powróconą...

Lecz, ach! nie mam wolnych rąk,
 By upieścić mego chłopca:
 Tu, gdzie pot mój w skiby wsiąkł,
 W własnej chacie nibym obca!

Ale tobie zwoilił Bóg,
 Starsza siostró i sąsiadko,
 Że blask pada na twój próg,
 Że masz drogę bardziej gładką...

Więc go przyjmij, siostró ma,
 Wina daj, muzyki boskiej!
 A przez czas, gdy święto trwa,
 Niech nie widzi mojej troski!

Tłóm. z Esperanta Leo Helmont.

Sur la Normandia bordo.

El la pola originalo de M. Konopnicka,
tradukis Kabe (Dro. K. Bein).

De la sabata alfluo de l'maro vespere aŭ nokte ĝis la lunda alfluo nokte aŭ frumatene, en la vilaĝo restas sole la virinoj.

Sed tio tute ne kaŭzas senreĝecon. La aferoj hejmaj, familiaj kaj ankaŭ la monaj aferoj, estas jam sen tio en la manoj de l'virinoj. La normandia fiŝistino estas energia, zorgema, prudenta kaj avida je la mono. La infanojn ŝi amas pli ol la edzon, sed ĉe multaj la mono staras en la unua vico, antaŭ ĉia amo. Sufiĉas ekrigardi la mallarĝajn, kunpremitajn lipojn de la Normandiano, por kompreni, ke ankoraŭ pli forte ŝi premas la monon en sia mano. Hejme por ŝi kaj por la infanoj sufiĉas io ajn, terpomoj, fazeolo el la ĝardeneto, kaj kion alportas la edzo, tio gajigas ŝiajn okulojn dum la dimanĉo kaj lunde estas portata en ŝparkason por rento.

La rento, la kolektado de la rento estas la plej granda pasio de la Normandiano. Ŝi dediĉas al ĝi pli ol duonon de sia vivo, ŝarĝita de multaj ĉagrenoj kaj laboroj, ofte plej lacigaj.

La valoro de la edzo kaj de la geedza feliĉo estas taksata, kompreneble laŭ la profitoj

de la fiŝkopto. Oni ne diras ĉi tie: „mia edzo estas bona homo“, nek: „mia edzo amas min“, sed: „Mia edzo multe akiras per sia laboro, mia edzo alportas tiom kaj tiom“. Kaj se li alportas multe, ĉiuj najbarinoj envias al la feliĉa edzino tian edzon kvazaŭ kapitalon, kiu donas bonan renton.

„Li multe alportas“ — jen ne sole la plej granda laŭdo, sed ankaŭ la bazo de la amo kaj la mezuro de la estimo.

Pri ĉi tio scias ĉiu edzo.

Se li alportas malmulte, li peze sin trenas de la haveno al la hejmo, ĉar li antaŭsentas, ke nenio agrabla atendas lin tie: se li alportas multe, la vojo brulas sub liaj plandoj, kaj jam de malproksime li flaras la „poivrade'on“.

La samo tamen atendas lin en ambaŭ okazoj: la edzino, vestita preskaŭ kokete, iafoje parade kun longaj orelingoj kaj broĉo, kuniganta la tukon sur nigra korsaĵo, iafoje kun flamanta tufo de geranio ĉe la busto. Ju malpli tamen alportas kun si la edzo, des pli avide li rigardas ĉi tiujn ĉarmojn, bone sciante kiel mallongedaŭraj ili estas. Efektive, se la edzino ne trovos per sia kalkulo la esperatan sumon, la orelingoj kaj broĉo ankoraŭ antaŭ la matenmanĝo revenas en la skatolon, kaj post la matenmanĝo, dum kiu

oni nenion aŭdas pri la „poivrade“, a edzino diras, ke ŝi havas kapdoloron, aŭ ŝi iras al najbarino, aŭ ŝi komencas fari la hejmajn ordojn kaj anstataŭas la koketan antaŭtukon per granda, dika viŝtuko.

Pri la posttagmeza dimanĉa ĉokolado oni ne mencias eĉ per unu vorto: kaj kiam la kompatinda edzo petas cidron — tia kuraĝo estas malofte en similaj cirkonstancoj — tiam li ricevas ĝin „el la dua barelo“, tio estas el la barelo kien post la kolekto de la unua poma suko oni verŝas akvon sur la restaĵojn.

Kion li kompatinda, devas fari tiam? Sendube tion, kion li efektive faras: li rigardas unu momenton, iom melankolie, kaj iom senpense, poste ekfumas pipon kun mallonga tubo, alpremas al la oreloj sian kotonan ĉapon kaj nekuraĝe ŝteliras al la „ŝtupoj“, kie ne malofte ĝis la vespero, kvazaŭ krimulo li sidas kurbiĝinte, ne sciante, ĉu la sorto, ne rezervis por li ankoraŭ pli kruelan senreviĝon.

Kiel alia estas la sorto de la edzo, kiu „alportas“. La edzino dum la tuta tago sonorigas al li per la orelingoj kaj ne sole nenion perdas el siaj ĉarmoj, sed eĉ ĉiuminute kuras al la spegulo, por glatigi siajn harojn. La „poivrade“ tute tordas la langon kaj la cidro „el la unua barelo“ dissendas ore ruĝan brilon kaj ŝaŭmas en la glasoj.

La feliĉulo ne sur la ŝtupoj fumas sian pipon, sed en la ĉambro, duonkuŝante ĉe la tablo kun la piedoj sur la benko: li parolas laŭte, multe, kuraĝe kraĉas rekte antaŭ sin, — li estas sinjoro! Kion mi diras, sinjoro! Li estas la personigita profito, li estas la rento mem!

Tiel venas fine la dolĉa horo de la dimanĉa ĉokolado, kiu miksitaj kun akvo kaj pano, malsekigita en ĝi, prezentas ian grizan, densan substancon, malagrablan por la okuloj de profano, sed post kiu la infanoj lekas siajn lipojn ĝis la vespero. Poste la edzo surmetas granatkoloran lanan jakon, saman ĉapon kaj beligita, kun koketa zorgemo, promenas kun la feste vestita edzino tra la stratoj de la vilaĝo. Li estas gaja, li triumfas, li ĝojas, por pli granda honto de la edzoj, fumantaj sur la ŝtupoj. Ke ili ambaŭ parolas pri la rento, tion mi ne bezonas aldoni. Tiel venas la vespero, la tuta domo frue eksilentas, kaj la infanoj iras dormi en la subtegmento.

Sed sur la borso de la geedza feliĉo, ankoraŭ pli alta valorajo, ol la edzo, kiu „alportas“, estas „la asekurita edzo“.

La normandia fiŝistino ne konfidas al la maro „sian homon“ sen solida garantio. Ŝi asekuras lin jam preskaŭ en la tago de la edziniĝo, preskaŭ en la momento, kiam li kun

sia barko kaj retoj fariĝas ŝia propraĵo. Ame rigardante lin, ŝi samtempe rigardas lin kiel objekton, kiu ne sole dum la vivo, sed ankaŭ post la morto alportas al ŝi profiton.

Une fois mon mari mort, — je touche mes cinq cent francs — diras nia mastrino kun hela, serena rideto, kvazaŭ parolante pri la ĝojaj momentoj de sia vivo.

Tio tute ne signifas, ke „Mere Toutaint“ ne amas sian „Pere Toutaint“. Tute ne! Ŝi tre amas lin. Tamen agrable estas scii, ke eĉ la morto mem alportos al ŝi profiton.

Krom la edzinoj kaj vidvinoj de fiŝkaptistoj, vivas en la vilaĝo ankaŭ la patrinoj de junaj maristoj, kiujn la ondoj forportis malproksimen.

Ankaŭ ili estas rentulinoj.

Ekzistas moro, ke la filo maristo cedas al la patrino per formala dokumento parton de la salajro, ricevata sur la ŝipo. Ĉiumonate paŝas al la marserva oficejo longa procesio de virinoj, nigre vestitaj, por ricevi la filajn spesojn. Nigre — tio ne signifas funebre: tio signifas — parade. Ĉion plej bonan la virinoj eltiras el la kofroj kaj metas sur sin. Ĉar en tio konsistas la tuta patrina fiereco: montri, ke ne mizerulino venas por nepre necesa helpo, sed ke venas patrino, por akcepti donacon de la amo kaj memoro de l' filo.

Luliĝas la orelingoj, brilas la grandaj rondaj broĉoj, murmuretas la silkaj antaŭtukoĵoj, kaj sur la vizaĝoj hele lumas fiera feliĉo. Tio estas la triumfa iro de la patrinoj. Ili dorlotis, edukis, nutris la filojn ĝis la plenaĝeco, kaj jen la rekompenco! Se la familio havas du filojn, unu estas maristo. La unuenastiko kompreneble. La dua fariĝas liŝisto. Apenaŭ la tria elektas ian metion aŭ fariĝas pastro. Kaj tiamaniere la maro forprenas la plej grandan parton de la idaro, la tero — apenaŭ trinion. Se ekzistas parinoj, kiuj de du filoj prena la tributon de la malproskima maro. Normandion ne minacas la senpopoligo, antaŭdirata al la pli vasta franca patrolando.

Nia sinjorino Toutaint estas la sola fratino de sep fratoj, kiuj plejparte jam dormas sur la fundo de malproksimaj maroj; sed ŝi estas ankaŭ patrino de sep filoj, el kiuj la unua estas kompreneble maristo.

Do ankaŭ ŝi apartenas al la procesio kaj „touche cinq cent francs“ de sia Jacques. Ŝi paŝas rekta, maldika, fiera. Ŝi havas en si ion Romanan. Ŝian profiloŝi oni povus stampi sur medaloj, kun la pura, antikva linio de la mallarĝa frunto, de la iom ĝiba nazo, de la maldikaj lipoj kaj forte akcentita mentono.

La nigra, festa vesto pligrandigas ankoraŭ la impreson de la plenesprima vizaĝo. Rekte de la marserva oficejo ŝi sin turnas al la ŝparkaso.

La rento kreskas.

Dostrzeżone omyłki druku.

Strona	Wiersz z góry	Zamiast	Ma być
19	10	geniae	genia
49	3	estras	estas
145	2	atingita	atingita
155	22	verdaĵo	verdaĵo

El la Esperanta gazetaro.

Naciaj:

- Pola Esperantisto. Monata organo de polaj Esperantistoj.
Adreso: Smoleńska 9, Kraków.
Germana Esperantisto. Monata. Adr.: Rudolf Mosse, Esperanto-Fako, Berlin SW 19, Jerusalemer Str. 46-49.
Die Weltsprache. Monata. Adr.: Wien, Postamt 34.
International Language. Monata. Adr.: 142 High Holborn, London, W. C. 1.
La Movado. Monata. Adr.: 97, Rue St. Lazare, Paris.

Internaciaj:

- Esperanto. Oficiala organo de Universala Esperanto-Asocio. Monata. Adr.: 12, Boulevard du Théâtre, Genève.
Heroldo de Esperanto. Semajna. Adr.: Köln-Horrem.
Sennaciulo. Organo de Sennacieca Asocio Tutmonda. Semajna. Adr.: R. Lerchner, Colmstr. 1, Leipzig - O 27.

Verkaro de Dro L. L. Zamenhof:

Fundamentaĵ Verkoj.

- Fundamento de Esperanto. Antaŭparolo, Gramatiko, Ekzercoaro, Universala Vortaro.
Eldono kvinlingva (franca-aŭgla-germana-rusa-pola).
Unu volumo in-16, XI + 25 + 55 + 96-paĝa. Fr. 3.—
Eldono dulingva (franca-tulka).
Du volumoj in-16, 80 + 126 paĝaj kune. . . . . 2.—
Eldonoj en lingvoj: bohema, greka, hungara, hispana, itala, rumana. Chiu eldono: unu volumo in-16 . . . 1.50
Lingvaj Respondoj
Unua serio: unu volumo in-8, 32-paĝa. 1.50
Dua serio: unu volumo in-8, 32-paĝa. 1.50
Fundamenta Krestomatio, Ekzercoj, Fabloj kaj Rakontoj.
Artikoloj pri Esperanto, Poezioj.
Unu volumo in-16, 460-paĝa. . . . . 8.—

Tradukoj.

- Fabeloj de Andersen
 Du volumoj in-s. . . . . (en presadc.)
 George Dandin, komedio en tri aktoj de MOLIERE.
 Unu volumo in-s, 51-pagha. 2.-
 Hamleto, tragedio en kvin aktoj de SHAKESPEARE.
 Unu volumo in-16, 170-pagha. 3.-
 Ifigenio en Tauhrido, dramo en kvin aktoj de GOETHE.
 Unu volumo in-s, 108-pagha. 6.-
 Proverbaro Esperanta, laŭ la verko „Frazologio rusa-pola-
 franca-germana,“ de M. F. ZAMENHOF (1232 prover-
 boj). Unu volumo in-s, 82-pagha. 3.-
 La Bataĵo de l' Vivo, de Ch. DICKENS.
 Unu volumo in-s, 88-pagha. 8.-
 La Rabeno de Bahara, romano de H. HEINE; La Gimnaziano,
 monologo de SALOM ALEJHHHEM.
 Unu volumo in-s. . . . . (en presado.)
 La Rabistoj, dramo en kvin aktoj de SCHILLER.
 Unu volumo in-s, 144-pagha. 4.-
 La Rewizoro, komedio en kvin aktoj de N. V. GOGOL.
 Unu volumo in-s, 100-pagha. 4.-
 La Virineto de Maro, fabelo de ANDERSEN, kun ilustraĵoj
 de H. M. BRODIE. (Eltirita el la Fundamenta Kre-
 stomatio).
 Unu volumo in-s, 42-pagha. 1.50
 Marta, rakonto de ELIZA ORZESZKO.
 Unu volumo in-s, 237-pagha. 8.-

Tradukoj el „La Biblio.“

- Genezo, Eliro, Levidoj, Nombroj, Readmonoĵoj.
 Kvin volumoj in-s, 122-pagha, 99-pagha, 71-pagha, 100-
 pagha, 84-pagha, (ĉiu) 3.-
 La Psalmaro, dua libro de „La Poetika Libro.“
 Unu volumo in-s, 165-pagha. 3.-
 La Sentencoj de Salomo, tria libro de „La Poetika Libro.“
 Unu volumo in-s, 60-pagha. 2.-
 La Predikanto, kvara libro de „La Poetika Libro.“
 Unu volumo in-s, 28-pagha. 1.-

Haveblaj de la

Eesperantista Centra Librejo
 Librairie Centrale Espérantiste
 51, Rue de Clichy, Paris (9c).

Biblioteka Główna UMK

300048786640

Biblioteka

Główna

UMK Toruń

21

1222552

Biblioteka Główna UMK

300048786640